

Κατὰ Μᾶρκον

Ἀρχὴ τοῦ εὐαγγελίου Ἰησοῦ χριστοῦ, υἱοῦ τοῦ θεοῦ. **1**

Ὡς γέγραπται ἐν τοῖς προφήταις, Ἴδού, ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν **2**
μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει¹ τὴν ὁδὸν σου ἔμπροσθέν
σου. Φωνὴ βοῶντος² ἐν τῇ ἐρήμῳ, Ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου: **3**
εὐθείας³ ποιεῖτε τὰς τρίβους⁴ αὐτοῦ. Ἐγένετο Ἰωάννης βαπτίζων ἐν **4**
τῇ ἐρήμῳ, καὶ κηρύσσων βάπτισμα⁵ μετανοίας⁶ εἰς ἄφεσιν⁷
ἁμαρτιῶν. Καὶ ἐξεπορεύετο πρὸς αὐτὸν πᾶσα ἡ Ἰουδαία χώρα,⁸ καὶ **5**
οἱ Ἱεροσολυμίται,⁹ καὶ ἐβαπτίζοντο πάντες ἐν τῷ Ἰορδάνῃ¹⁰ ποταμῷ¹¹
ὑπ' αὐτοῦ, ἐξομολογούμενοι¹² τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν. Ἦν δὲ ὁ **6**
Ἰωάννης ἐνδεδυμένος¹³ τρίχας¹⁴ καμήλου,¹⁵ καὶ ζώνην¹⁶ δερματίνην¹⁷
περὶ τὴν ὀσφύν¹⁸ αὐτοῦ, καὶ ἐσθίων ἀκρίδας¹⁹ καὶ μέλι²⁰ ἄγριον.²¹ Καὶ **7**
ἐκήρυσσεν, λέγων, Ἔρχεται ὁ ἰσχυρότερός²² μου ὀπίσω μου, οὗ οὐκ
εἰμὶ ἰκανὸς κύψασ²³ λῦσαι τὸν ἱμάντα²⁴ τῶν ὑποδημάτων²⁵ αὐτοῦ. **8**
Ἐγὼ μὲν ἐβάπτισα ὑμᾶς ἐν ὕδατι: αὐτὸς δὲ βαπτίσει ὑμᾶς ἐν
πνεύματι ἁγίῳ.

¹ κατασκευάζω, prepare, build. ² βοᾶω, cry aloud, shout. ³ εὐθύς, immediately, at once. ⁴ τρίβος, ου, ή, beaten track, path. ⁵ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ⁶ μετάνοια, ας, ή, repentance, change of mind. ⁷ ἄφεσις, εως, ή, release, forgiveness. ⁸ χώρα, ας, ή, land, region. ⁹ Ἱεροσολυμίτης, ου, ό, inhabitant of Jerusalem, Jerusalemite. ¹⁰ Ἰορδάνης, ου, ό, Jordan. ¹¹ ποταμός, οὔ, ό, river, stream. ¹² ἐξομολογέω, confess, profess. ¹³ ἐνδύω, put on, clothe. ¹⁴ θρίξ, τριχός, ή, hair. ¹⁵ κάμηλος, ου, ό, camel. ¹⁶ ζώνη, ης, ή, belt, girdle. ¹⁷ δερμάτινος, leather, made of skin. ¹⁸ ὀσφύς, ὕος, ή, waist, hip. ¹⁹ ἀκρίς, ίδος, ή, locust. ²⁰ μέλι, ιτος, τό, honey. ²¹ ἄγριος, wild, savage. ²² ἰσχυρός, strong, mighty. ²³ κύπτω, bow down, stoop. ²⁴ ἱμάς, άντος, ό, thong, strap. ²⁵ ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe.

Καὶ ἐγένετο ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, ἦλθεν Ἰησοῦς ἀπὸ Ναζαρέτ¹ τῆς 9
 Γαλιλαίας, καὶ ἐβαπτίσθη ὑπὸ Ἰωάννου εἰς τὸν Ἰορδάνην.² Καὶ 10
 εὐθέως ἀναβαίνων ἀπὸ τοῦ ὕδατος, εἶδεν σχιζομένους³ τοὺς οὐρανοὺς,
 καὶ τὸ πνεῦμα ὡσεὶ⁴ περιστερὰν⁵ καταβαῖνον ἐπ' αὐτόν: καὶ φωνὴ 11
 ἐγένετο ἐκ τῶν οὐρανῶν, Σὺ εἶ ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα.

Καὶ εὐθύς τὸ πνεῦμα αὐτὸν ἐκβάλλει εἰς τὴν ἔρημον. Καὶ ἦν ἐκεῖ ἐν τῇ 12
 ἐρήμῳ ἡμέρας τεσσαράκοντα⁷ πειραζόμενος ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ, καὶ ἦν
 μετὰ τῶν θηρίων, καὶ οἱ ἄγγελοι διηκόνουν αὐτῷ.

Μετὰ δὲ τὸ παραδοθῆναι τὸν Ἰωάννην, ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν 14
 Γαλιλαίαν, κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, καὶ 15
 λέγων ὅτι Πιεπλήρωται ὁ καιρός, καὶ ἤγγικεν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ:
 μετανοεῖτε, καὶ πιστεῦετε ἐν τῷ εὐαγγελίῳ.

Περιπατῶν δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας εἶδεν Σίμωνα καὶ 16
 Ἀνδρέαν⁸ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ τοῦ Σίμωνος βάλλοντας
 ἀμφίβληστρον⁹ ἐν τῇ θαλάσῃ: ἦσαν γὰρ ἀλιεῖς.¹⁰ Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ 17
 Ἰησοῦς, Δεῦτε¹¹ ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς γενέσθαι ἀλιεῖς¹⁰
 ἀνθρώπων. Καὶ εὐθέως ἀφέντες τὰ δίκτυα¹² αὐτῶν, ἠκολούθησαν 18
 αὐτῷ. Καὶ προβάς¹³ ἐκεῖθεν¹⁴ ὀλίγον, εἶδεν Ἰάκωβον τὸν τοῦ 19

¹Ναζαρέτ, ἢ, Nazareth. ²Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ³σχιζώ, split, separate. ⁴ὡσεὶ, like, about. ⁵περιστερά, ἄς, ἢ, dove. ⁶εὐδοκέω, think it good, be well pleased with. ⁷τεσσαράκοντα, forty, 40. ⁸Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ⁹ἀμφίβληστρον, ου, τό, fishing net, net used for capturing. ¹⁰ἀλιεύς, ὁ, fisherman. ¹¹δεῦτε, come!. ¹²δίκτυον, ου, τό, net, fishing net. ¹³προβαίνω, go forward, advance. ¹⁴ἐκεῖθεν, from there, from that place.

Ζεβεδαίου,¹ καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ αὐτοὺς ἐν τῷ
 πλοίῳ καταρτίζοντας² τὰ δίκτυα.³ Καὶ εὐθέως ἐκάλεσεν αὐτούς: καὶ 20
 ἀφέντες τὸν πατέρα αὐτῶν Ζεβεδαῖον¹ ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ τῶν
 μισθωτῶν⁴ ἀπῆλθον ὀπίσω αὐτοῦ.

Καὶ εἰσπορεύονται⁵ εἰς Καπερναοῦμ:⁶ καὶ εὐθέως τοῖς σάββασιν 21
 εἰσελθὼν εἰς τὴν συναγωγὴν, ἐδίδασκεν. Καὶ ἐξεπλήσσοντο⁷ ἐπὶ τῇ 22
 διδαχῇ αὐτοῦ: ἦν γὰρ διδάσκων αὐτοὺς ὡς ἐξουσίαν ἔχων, καὶ οὐχ ὡς
 οἱ γραμματεῖς. Καὶ ἦν ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν ἄνθρωπος ἐν 23
 πνεύματι ἀκαθάρτῳ, καὶ ἀνέκραξεν,⁸ λέγων, Ἔα,⁹ τί ἡμῖν καὶ σοί, 24
 Ἰησοῦ Ναζαρηνέ;¹⁰ Ἔλθε ἀπολέσαι ἡμᾶς; Οἶδά σε τίς εἶ, ὁ ἅγιος
 τοῦ θεοῦ. Καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, λέγων, Φιμώθητι,¹¹ καὶ 25
 ἐξέλθε ἐξ αὐτοῦ. Καὶ σπαράξαν¹² αὐτὸν τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον καὶ 26
 κράξαν φωνῇ μεγάλη, ἐξῆλθεν ἐξ αὐτοῦ. Καὶ ἐθαμβήθησαν¹³ πάντες, 27
 ὥστε συζητεῖν¹⁴ πρὸς ἑαυτούς, λέγοντας, Τί ἐστὶν τοῦτο; Τίς ἡ
 διδαχὴ ἡ καινὴ αὕτη, ὅτι κατ' ἐξουσίαν καὶ τοῖς πνεύμασιν τοῖς
 ἀκαθάρτοις ἐπιτάσσει,¹⁵ καὶ ὑπακούουσιν¹⁶ αὐτῷ; Ἐξῆλθεν δὲ ἡ ἀκοή 28
 αὐτοῦ εὐθὺς εἰς ὅλην τὴν περίχωρον¹⁸ τῆς Γαλιλαίας.

¹ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ² καταρτίζω, mend, fit. ³ δίκτυον, ου, τό, net, fishing net. ⁴ μισθωτός, οὔ, ὁ, hired servant. ⁵ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ⁶ Καπερναοῦμ, ἡ, Capernaum. ⁷ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ⁸ ἀνακράζω, cry out, shout aloud. ⁹ ἔα, ah! ha! ¹⁰ Ναζαρηνός, οὔ, ὁ, Nazarene, of Nazareth. ¹¹ φιμώω, muzzle, silence. ¹² σπαράσσω, convulse, shake to and fro. ¹³ θαμβέω, amaze. ¹⁴ συζητέω, discuss, dispute. ¹⁵ ἐπιτάσσω, command, give order. ¹⁶ ὑπακούω, obey, listen. ¹⁷ ἀκοή, ἤς, ἡ, hearing, report. ¹⁸ περίχωρος, ου, ἡ, neighboring.

Καὶ εὐθέως ἐκ τῆς συναγωγῆς ἐξεληθόντες, ἦλθον εἰς τὴν οἰκίαν 29
 Σίμωνος καὶ Ἀνδρέου,¹ μετὰ Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου. Ἡ δὲ πενθερὰ² 30
 Σίμωνος κατέκειτο³ πυρέσσουσα,⁴ καὶ εὐθέως λέγουσιν αὐτῷ περὶ
 αὐτῆς: καὶ προσελθὼν ἤγειρεν αὐτήν, κρατήσας τῆς χειρὸς αὐτῆς: 31
 καὶ ἀφήκεν αὐτήν ὁ πυρετὸς⁵ εὐθέως, καὶ διηκόνει αὐτοῖς.

Ὀψίας⁶ δὲ γενομένης, ὅτε ἔδυ⁷ ὁ ἥλιος, ἔφερον πρὸς αὐτὸν πάντας τοὺς 32
 κακῶς⁸ ἔχοντας καὶ τοὺς δαιμονιζομένους:⁹ καὶ ἡ πόλις ὅλη 33
 ἐπισυνηγμένη¹⁰ ἦν πρὸς τὴν θύραν. Καὶ ἐθεράπευσεν πολλοὺς κακῶς 34
 ἔχοντας ποικίλαις¹¹ νόσοις,¹² καὶ δαιμόνια πολλὰ ἐξέβαλεν, καὶ οὐκ
 ἤφιεν λαλεῖν τὰ δαιμόνια, ὅτι ᾔδεισαν αὐτόν.

Καὶ πρωτῖ¹³ ἔννυχον¹⁴ λίαν¹⁵ ἀναστὰς ἐξῆλθεν, καὶ ἀπῆλθεν εἰς ἔρημον 35
 τόπον, κακεῖ¹⁶ προσηύχeto. Καὶ κατεδίωξαν¹⁷ αὐτὸν ὁ Σίμων καὶ οἱ 36
 μετ' αὐτοῦ: καὶ εὐρόντες αὐτὸν λέγουσιν αὐτῷ ὅτι Πάντες σε 37
 ζητοῦσιν. Καὶ λέγει αὐτοῖς, Ἄγωμεν εἰς τὰς ἐχομένας κωμοπόλεις,¹⁸ 38
 ἵνα καὶ ἐκεῖ κηρύξω: εἰς τοῦτο γὰρ ἐξεληλύθα. Καὶ ἦν κηρύσσω ἐν 39
 ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν εἰς ὅλην τὴν Γαλιλαίαν, καὶ τὰ δαιμόνια
 ἐκβάλλων.

¹ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ² πενθερά, ἄς, ἡ, mother-in-law. ³ κατὰκειμαι, lie down, lie sick. ⁴ πυρέσσω, suffer with a fever. ⁵ πυρετός, οὔ, ὁ, fever. ⁶ ὄψιος, late. ⁷ δύνω, enter, set. ⁸ κακῶς, badly, evilly. ⁹ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ¹⁰ ἐπισυνάγω, gather, gather together. ¹¹ ποικίλος, varied, manifold. ¹² νόσος, ου, ἡ, disease, malady. ¹³ πρωτῖ, early in the morning, at dawn. ¹⁴ ἔννυχος, by night, at night. ¹⁵ λίαν, greatly, very. ¹⁶ κακεῖ, and there. ¹⁷ καταδίωκω, pursue closely, hunt. ¹⁸ κωμόπολις, εως, ἡ, market town, country town.

Καὶ ἔρχεται πρὸς αὐτὸν λεπρός,¹ παρακαλῶν αὐτὸν καὶ γονυπετῶν² 40
αὐτόν, καὶ λέγων αὐτῷ ὅτι Ἐὰν θέλῃς, δύνασαι με καθαρίσαι. Ὁ δὲ 41
Ἰησοῦς σπλαγχνισθεὶς,³ ἐκτείνας⁴ τὴν χεῖρα, ἤψατο αὐτοῦ, καὶ λέγει
αὐτῷ, Θέλω, καθαρίσθητι. Καὶ εἰπόντος αὐτοῦ εὐθέως ἀπήλθεν ἀπ’ 42
αὐτοῦ ἡ λέπρα,⁵ καὶ ἐκαθαρίσθη. Καὶ ἐμβριμησάμενος⁶ αὐτῷ, 43
εὐθέως ἐξέβαλεν αὐτόν, καὶ λέγει αὐτῷ, Ὅρα μηδενὶ μηδὲν εἴπῃς: 44
ἀλλ’ ὑπάγε, σεαυτὸν δείξον τῷ ἱερεῖ, καὶ προσένεγκε περὶ τοῦ
καθαρισμοῦ⁷ σου ἃ προσέταξεν⁸ Μωσῆς, εἰς μαρτύριον⁹ αὐτοῖς. Ὁ δὲ 45
ἐξεληθὼν ἤρξατο κηρύσσειν πολλὰ καὶ διαφημίζειν¹⁰ τὸν λόγον, ὥστε
μηκέτι¹¹ αὐτὸν δύνασθαι φανερώς¹² εἰς πόλιν εἰσελθεῖν, ἀλλ’ ἔξω ἐν
ἐρήμοις τόποις ἦν: καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν πανταχόθεν.¹³

Καὶ εἰσῆλθεν πάλιν εἰς Καπερναοὺμ¹⁴ δι’ ἡμερῶν: καὶ ἠκούσθη ὅτι εἰς 2
οἶκόν ἐστιν. Καὶ εὐθέως συνήχθησαν πολλοί, ὥστε μηκέτι¹¹ χωρεῖν¹⁵ 2
μηδὲ τὰ πρὸς τὴν θύραν: καὶ ἐλάλει αὐτοῖς τὸν λόγον. Καὶ ἔρχονται 3
πρὸς αὐτόν, παραλυτικὸν¹⁶ φέροντες, αἰρόμενον ὑπὸ τεσσάρων. Καὶ 4
μὴ δυνάμενοι προσεγγίσει¹⁷ αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον, ἀπεστέγασαν¹⁸ τὴν
στέγην¹⁹ ὅπου ἦν, καὶ ἐξορύξαντες²⁰ χαλῶσιν²¹ τὸν κράββατον²² ἐφ’ ᾧ
ὁ παραλυτικὸς¹⁶ κατέκειτο.²³ Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐτῶν 5
λέγει τῷ παραλυτικῷ,¹⁶ Τέκνον, ἀφένονται σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. 6

¹ λεπρός, οὐ, ὁ, scaly, leprous. ² γονυπετέω, fall on the knees, kneel down. ³ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ⁴ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ⁵ λέπρα, ας, ἡ, leprosy. ⁶ ἐμβριμάομαι, be moved with anger, admonish sternly. ⁷ καθαρισμός, οὐ, ὁ, cleansing, purification. ⁸ προστάσσω, command, order. ⁹ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ¹⁰ διαφημίζω, spread abroad, report. ¹¹ μηκέτι, no longer. ¹² φανερώς, openly, publicly. ¹³ πανταχόθεν, from all sides. ¹⁴ Καπερναοὺμ, ἡ, Capernaum. ¹⁵ χωρέω, make room for, hold. ¹⁶ παραλυτικός, οὐ, ὁ, paralytic, afflicted with paralysis. ¹⁷ προσεγγίζω, approach. ¹⁸ ἀποστεγάω, unroof, take the roof off. ¹⁹ στέγη, ης, ἡ, roof, flat roof of a house. ²⁰ ἐξορύσσω, dig out, dig through. ²¹ χαλάω, slacken, let down. ²² κράβατος, ου, ὁ, mattress, pallet. ²³ κατάκειμαι, lie down, lie sick.

Ἦσαν δέ τινες τῶν γραμματέων ἐκεῖ καθήμενοι, καὶ διαλογιζόμενοι¹
 ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, Τί οὗτος οὕτως λαλεῖ βλασφημίας;² Τίς 7
 δύναται ἀφιέναι ἁμαρτίας εἰ μὴ εἷς, ὁ θεός; Καὶ εὐθέως ἐπιγνοὺς ὁ 8
 Ἰησοῦς τῷ πνεύματι αὐτοῦ ὅτι οὕτως αὐτοὶ διαλογίζονται¹ ἐν ἑαυτοῖς,
 εἶπεν αὐτοῖς, Τί ταῦτα διαλογίζεσθε¹ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; Τί 9
 ἐστὶν εὐκοπώτερον,³ εἰπεῖν τῷ παραλυτικῷ,⁴ Ἀφένονται σου αἱ
 ἁμαρτίαι, ἢ εἰπεῖν, Ἔγειραι, καὶ ἄρον σου τὸν κράββατον,⁵ καὶ
 περιπάτει; Ἴνα δὲ εἰδῆτε ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου 10
 ἀφιέναι ἐπὶ τῆς γῆς ἁμαρτίας – λέγει τῷ παραλυτικῷ⁴ – Σοὶ λέγω, 11
 ἔγειραι καὶ ἄρον τὸν κράββατόν⁵ σου, καὶ ὑπάγε εἰς τὸν οἶκόν σου. 12
 Καὶ ἠγέρθη εὐθέως, καὶ ἄρας τὸν κράββατον,⁵ ἐξῆλθεν ἐναντίον⁶
 πάντων: ὥστε ἐξίστασθαι⁷ πάντας, καὶ δοξάζειν τὸν θεόν, λέγοντας
 ὅτι Οὐδέποτε⁸ οὕτως εἶδομεν.

Καὶ ἐξῆλθεν πάλιν παρὰ τὴν θάλασσαν: καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἤρχετο πρὸς 13
 αὐτόν, καὶ ἐδίδασκεν αὐτούς. Καὶ παράγων⁹ εἶδεν Λευῖ¹⁰ τὸν τοῦ 14
 Ἀλφαίου¹¹ καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον,¹² καὶ λέγει αὐτῷ, Ἀκολούθει
 μοι. Καὶ ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ 15
 κατακεῖσθαι¹³ αὐτὸν ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, καὶ πολλοὶ τελῶναι¹⁴ καὶ
 ἁμαρτωλοὶ συνανέκειντο¹⁵ τῷ Ἰησοῦ καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ: ἦσαν
 γὰρ πολλοί, καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ. Καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ 16

¹ διαλογιζομαι, debate, reason. ² βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ³ εὐκοπώτερον, easier. ⁴ παραλυτικός, οὔ, ὁ, paralytic, afflicted with paralysis. ⁵ κράβατος, ου, ὁ, mattress, pallet. ⁶ ἐναντίον, in the sight of, before. ⁷ ἐξίστημι, amaze, be amazed. ⁸ οὐδέποτε, never. ⁹ παράγω, pass by, depart. ¹⁰ Λευῖς, ὁ, Levi. ¹¹ Ἀλφαῖος, ου, ὁ, Alphaeus. ¹² τελώνιον, ου, τό, tax office, tax collector's office. ¹³ κατάκειμαι, lie down, lie sick. ¹⁴ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ¹⁵ συνανέκειμαι, recline at table with.

Φαρισαῖοι, ἰδόντες αὐτὸν ἐσθίοντα μετὰ τῶν τελωνῶν¹ καὶ
 ἁμαρτωλῶν, ἔλεγον τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Τί ὅτι μετὰ τῶν τελωνῶν¹
 καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίει καὶ πίνει; Καὶ ἀκούσας ὁ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς, 17
 Οὐ χρεῖαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες² ἰατροῦ,³ ἀλλ' οἱ κακῶς⁴ ἔχοντες.
 Οὐκ ἤλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν.⁵

Καὶ ἦσαν οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου καὶ οἱ τῶν Φαρισαίων νηστεύοντες:⁶ καὶ 18
 ἔρχονται καὶ λέγουσιν αὐτῷ, Διὰ τί οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου καὶ οἱ τῶν
 Φαρισαίων νηστεύουσιν,⁶ οἱ δὲ σοὶ⁷ μαθηταὶ οὐ νηστεύουσιν;⁶ Καὶ 19
 εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος,⁸ ἐν ᾧ ὁ
 νυμφίος⁹ μετ' αὐτῶν ἐστίν, νηστεύειν;⁶ Ὅσον χρόνον μεθ' ἐαυτῶν
 ἔχουσιν τὸν νυμφίον,⁹ οὐ δύνανται νηστεύειν:⁶ ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι 20
 ὅταν ἀπαρθῇ¹⁰ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος,⁹ καὶ τότε νηστεύσουσιν⁶ ἐν
 ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. Καὶ οὐδεὶς ἐπίβλημα¹¹ ῥάκους¹² ἀγνάφου¹³ 21
 ἐπιρράπτει¹⁴ ἐπὶ ἱματίῳ παλαιῷ:¹⁵ εἰ δὲ μή, αἶρει τὸ πλήρωμα¹⁶ αὐτοῦ
 τὸ καινὸν τοῦ παλαιοῦ,¹⁵ καὶ χεῖρον¹⁷ σχίσμα¹⁸ γίνεται. Καὶ οὐδεὶς 22
 βάλλει οἶνον νέον¹⁹ εἰς ἀσκοῦς²⁰ παλαιούς:¹⁵ εἰ δὲ μή, ῥήσσει²¹ ὁ οἶνος
 ὁ νέος¹⁹ τοὺς ἀσκοῦς,²⁰ καὶ ὁ οἶνος ἐκχεῖται²² καὶ οἱ ἀσκοὶ²⁰ ἀπολοῦνται:
 ἀλλὰ οἶνον νέον¹⁹ εἰς ἀσκοῦς²⁰ καινοὺς βλητέον.²³

¹τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ²ισχύω, be strong, able. ³ιατρός, οῦ, ὁ, physician. ⁴κακῶς, badly, evilly. ⁵μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind. ⁶νηστεύω, fast. ⁷σός, your, yours. ⁸νυμφῶν, ὄνος, ὁ, bridal chamber, wedding hall. ⁹νυμφίος, ου, ὁ, bridegroom. ¹⁰ἀπαίρω, take away, depart. ¹¹ἐπίβλημα, τος, τό, patch, patch on a garment. ¹²ράκος, ους, τό, rag, piece of cloth. ¹³ἀγνάφος, new, unshrunk. ¹⁴ἐπιρράπτω, sew on. ¹⁵παλαιός, old, ancient. ¹⁶πλήρωμα, τος, τό, fullness, fulfillment. ¹⁷χεῖρων, worse. ¹⁸σχίσμα, τος, τό, tear, division. ¹⁹νέος, new, young. ²⁰ἀσκός, οῦ, ὁ, leather bottle, wineskin. ²¹ῥήγνυμι, break apart, throw down. ²²ἐκχέω, pour out, shed. ²³βλητέος, must be put, that ought to be put.

Καὶ ἐγένετο παραπορεύεσθαι¹ αὐτὸν ἐν τοῖς σάββασιν διὰ τῶν 23
 σπορίμων,² καὶ ἤρξαντο οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ὁδὸν ποιεῖν τίλλοντες³
 τοὺς στάχους.⁴ Καὶ οἱ Φαρισαῖοι ἔλεγον αὐτῷ, Ἴδε, τί ποιῶσιν ἐν 24
 τοῖς σάββασιν ὃ οὐκ ἔξεστιν; Καὶ αὐτὸς ἔλεγεν αὐτοῖς, Οὐδέποτε⁵ 25
 ἀνέγνωτε τί ἐποίησεν Δαυὶδ, ὅτε χρεῖαν ἔσχεν καὶ ἐπέινασεν⁶ αὐτὸς
 καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ; Πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ ἐπὶ Ἀβιάθαρ 26
 ἀρχιερέως, καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως⁷ ἔφαγεν, οὓς οὐκ ἔξεστιν
 φαγεῖν εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσιν, καὶ ἔδωκεν καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ οὖσιν; Καὶ 27
 ἔλεγεν αὐτοῖς, Τὸ σάββατον διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐγένετο, οὐχ ὁ
 ἄνθρωπος διὰ τὸ σάββατον: ὥστε κύριός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου 28
 καὶ τοῦ σαββάτου.

Καὶ εἰσῆλθεν πάλιν εἰς τὴν συναγωγὴν, καὶ ἦν ἐκεῖ ἄνθρωπος **3**
 ἐξηραμμένην⁸ ἔχων τὴν χεῖρα. Καὶ παρετήρουν⁹ αὐτὸν εἰ τοῖς 2
 σάββασιν θεραπεύσει αὐτόν, ἵνα κατηγορήσωσιν¹⁰ αὐτοῦ. Καὶ λέγει 3
 τῷ ἀνθρώπῳ τῷ ἐξηραμμένην⁸ ἔχοντι τὴν χεῖρα, Ἔγειραι εἰς τὸ
 μέσον. Καὶ λέγει αὐτοῖς, Ἔξεστιν τοῖς σάββασιν ἀγαθοποιῆσαι¹¹ ἢ 4
 κακοποιῆσαι;¹² Ψυχὴν σῶσαι ἢ ἀποκτείνειν; Οἱ δὲ ἐσιώπων.¹³ Καὶ 5
 περιβλεψάμενος¹⁴ αὐτοὺς μετ' ὀργῆς, συλλυπούμενος¹⁵ ἐπὶ τῇ
 πωρώσει¹⁶ τῆς καρδίας αὐτῶν, λέγει τῷ ἀνθρώπῳ, Ἐκτεινον¹⁷ τὴν

¹ παραπορεύομαι, go beside, go past. ² σπόριμος, grain field, sown. ³ τίλλω, pluck, pick. ⁴ στάχυς, υος, ὁ, Stachys, head of grain. ⁵ οὐδέποτε, never. ⁶ πεινάω, hunger, am hungry. ⁷ πρόθεσις, εως, ἡ, setting forth, purpose. ⁸ ξηραίνω, dry up, parch. ⁹ παρατηρέω, watch closely, observe scrupulously. ¹⁰ κατηγορέω, accuse, charge. ¹¹ ἀγαθοποιέω, do good/right, do what is good/right. ¹² κακοποιέω, do evil, harm. ¹³ σιωπάω, be silent, keep silence. ¹⁴ περιβλέπομαι, look around, look around on. ¹⁵ συλλυπέομαι, be deeply grieved, feel sorry for. ¹⁶ πώρωσις, εως, ἡ, hardness, obstinancy. ¹⁷ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out.

χεῖρά σου. Καὶ ἐξέτεινεν,¹ καὶ ἀποκατεστάθη² ἡ χεὶρ αὐτοῦ ὑγιῆς³ ὡς
 ἢ ἄλλη. Καὶ ἐξελθόντες οἱ Φαρισαῖοι εὐθέως μετὰ τῶν Ἡρωδιανῶν⁴ 6
 συμβούλιον⁵ ἐποίουν κατ' αὐτοῦ, ὅπως αὐτὸν ἀπολέσωσιν. Καὶ ὁ 7
 Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν⁶ μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς τὴν θάλασσαν:
 καὶ πολὺ πλῆθος ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἠκολούθησαν αὐτῷ, καὶ ἀπὸ
 τῆς Ἰουδαίας, καὶ ἀπὸ Ἱεροσολύμων, καὶ ἀπὸ τῆς Ἰδουμαίας,⁷ καὶ 8
 πέραν⁸ τοῦ Ἰορδάνου,⁹ καὶ οἱ περὶ Τύρον¹⁰ καὶ Σιδῶνα,¹¹ πλῆθος πολὺ,
 ἀκούσαντες ὅσα ἐποίει, ἦλθον πρὸς αὐτόν. Καὶ εἶπεν τοῖς μαθηταῖς 9
 αὐτοῦ ἵνα πλοιάριον¹² προσκαρτερῇ¹³ αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον, ἵνα μὴ
 θλίβωσιν¹⁴ αὐτόν. Πολλοὺς γὰρ ἐθεράπευσεν, ὥστε ἐπιπίπτειν¹⁵ 10
 αὐτῷ, ἵνα αὐτοῦ ἄψωνται, ὅσοι εἶχον μάστιγας.¹⁶ Καὶ τὰ πνεύματα 11
 τὰ ἀκάθαρτα, ὅταν αὐτὸν ἐθεώρει, προσέπιπτεν¹⁷ αὐτῷ, καὶ ἔκραζεν,
 λέγοντα ὅτι Σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. Καὶ πολλὰ ἐπετίμα αὐτοῖς ἵνα μὴ 12
 φανερόν¹⁸ αὐτὸν ποιήσωσιν.

Καὶ ἀναβαίνει εἰς τὸ ὄρος, καὶ προσκαλεῖται¹⁹ οὓς ἤθελεν αὐτός: καὶ 13
 ἀπῆλθον πρὸς αὐτόν. Καὶ ἐποίησεν δώδεκα, ἵνα ὦσιν μετ' αὐτοῦ, καὶ 14
 ἵνα ἀποστέλλῃ αὐτοὺς κηρῦσσειν, καὶ ἔχειν ἐξουσίαν θεραπεύειν τὰς 15
 νόσους,²⁰ καὶ ἐκβάλλειν τὰ δαιμόνια: καὶ ἐπέθηκεν τῷ Σίμωνι ὄνομα 16
 Πέτρον: καὶ Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου,²¹ καὶ Ἰωάννην τὸν 17

¹ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ² ἀποκαθίστημι, restore, give back. ³ ὑγιῆς, whole, healthy. ⁴ Ἡρωδιανοί, ὠν, ὁ, Herodian, Herodians. ⁵ συμβούλιον, ου, τό, counsel, council. ⁶ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ⁷ Ἰδουμαία, ας, ἡ, Idumea, Edom. ⁸ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁹ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ¹⁰ Τύρος, ου, ἡ, Tyre. ¹¹ Σιδῶν, ὠνος, ἡ, Sidon. ¹² πλοιάριον, ου, τό, small boat, little boat. ¹³ προσκαρτερῶ, continue in or with, persist. ¹⁴ θλίβω, press, oppress. ¹⁵ ἐπιπίπτω, fall upon, press upon. ¹⁶ μάστιξ, ἰγος, ἡ, whip, scourge. ¹⁷ προσπίπτω, fall upon, fall down before. ¹⁸ φανερός, manifest, apparent. ¹⁹ προσκαλέω, summon. ²⁰ νόσος, ου, ἡ, disease, malady. ²¹ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee.

ἀδελφὸν τοῦ Ἰακώβου· καὶ ἐπέθηκεν αὐτοῖς ὀνόματα Βοανεργές,¹ ὃ
 ἐστίν, Υἱοὶ Βροντῆς·² καὶ Ἀνδρέαν,³ καὶ Φίλιππον, καὶ 18
 Βαρθολομαῖον,⁴ καὶ Ματθαῖον,⁵ καὶ Θωμᾶν,⁶ καὶ Ἰάκωβον τὸν τοῦ
 Ἀλφαίου,⁷ καὶ Θαδδαῖον,⁸ καὶ Σίμωνα τὸν Κανανίτην,⁹ καὶ Ἰούδαν 19
 Ἰσκαριώτην,¹⁰ ὃς καὶ παρέδωκεν αὐτόν.

Καὶ ἔρχονται εἰς οἶκον· καὶ συνέρχεται πάλιν ὄχλος, ὥστε μὴ δύνασθαι 20
 αὐτοὺς μήτε ἄρτον φαγεῖν. Καὶ ἀκούσαντες οἱ παρ' αὐτοῦ ἐξήλθον 21
 κρατῆσαι αὐτόν· ἔλεγον γὰρ ὅτι Ἐξέστη.¹¹ Καὶ οἱ γραμματεῖς οἱ ἀπὸ 22
 Ἱεροσολύμων καταβάντες ἔλεγον ὅτι Βεελζεβούλ¹² ἔχει, καὶ ὅτι Ἐν
 τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια. Καὶ 23
 προσκαλεσάμενος αὐτούς, ἐν παραβολαῖς ἔλεγεν αὐτοῖς, Πῶς
 δύναται Σατανᾶς Σατανᾶν ἐκβάλλειν; Καὶ ἐὰν βασιλεία ἐφ' ἑαυτὴν 24
 μερισθῆ,¹³ οὐ δύναται σταθῆναι ἢ βασιλεία ἐκείνη. Καὶ ἐὰν οἰκία ἐφ'
 25
 ἑαυτὴν μερισθῆ,¹³ οὐ δύναται σταθῆναι ἢ οἰκία ἐκείνη. Καὶ εἰ ὁ 26
 Σατανᾶς ἀνέστη ἐφ' ἑαυτὸν καὶ μεμέρισται,¹³ οὐ δύναται σταθῆναι,
 ἀλλὰ τέλος ἔχει. Οὐδεὶς δύναται τὰ σκεύη¹⁴ τοῦ ἰσχυροῦ,¹⁵ εἰσελθὼν 27
 εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, διαρπάσαι,¹⁶ ἐὰν μὴ πρῶτον τὸν ἰσχυρὸν¹⁵ δῆση,
 καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσῃ.¹⁶ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι πάντα 28
 ἀφεθήσεται τὰ ἁμαρτήματα¹⁷ τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων, καὶ
 βλασφημίαι¹⁸ ὅσας ἂν βλασφημήσωσιν· ὃς δ' ἂν βλασφημήσῃ εἰς τὸ 29

¹ Βοανεργές, Boanerges. ² βροντή, ους, ἦ, thunder. ³ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ⁴ Βαρθολομαῖος, ου, ὁ, Bartholomew. ⁵ Ματθαῖος, ου, ὁ, Matthew. ⁶ Θωμᾶς, ᾱ, ὁ, Thomas. ⁷ Ἀλφαῖος, ου, ὁ, Alphaeus. ⁸ Θαδδαῖος, ου, ὁ, Thaddaeus. ⁹ Κανανίτης, ου, ὁ, Canaanite. ¹⁰ Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth. ¹¹ ἐξίστημι, amaze, be amazed. ¹² Βεελζεβούλ, ὁ, Beelzebul. ¹³ μερίζω, divide, part. ¹⁴ σκεῦος, ους, τό, vessel, goods (plural). ¹⁵ ἰσχυρός, strong, mighty. ¹⁶ διαρπάζω, plunder, rob thoroughly. ¹⁷ ἁμάρτημα, τος, τό, sin, fault. ¹⁸ βλασφημία, ας, ἦ, blasphemy, reproach.

πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐκ ἔχει ἄφεσιν¹ εἰς τὸν αἰῶνα, ἀλλ' ἔνοχος² ἔστιν
αἰωνίου κρίσεως. Ὅτι ἔλεγον, Πνεῦμα ἀκάθαρτον ἔχει. 30

Ἔρχονται οὖν οἱ ἀδελφοὶ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, καὶ ἔξω ἐστῶτες 31
ἀπέστειλαν πρὸς αὐτόν, φωνοῦντες αὐτόν. Καὶ ἐκάθητο ὄχλος περὶ 32
αὐτόν: εἶπον δὲ αὐτῷ, Ἰδοὺ, ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου καὶ αἱ
ἀδελφαί³ σου ἔξω ζητοῦσίν σε. Καὶ ἀπεκρίθη αὐτοῖς λέγων, Τίς ἔστιν 33
ἡ μήτηρ μου ἢ οἱ ἀδελφοί μου; Καὶ περιβλεψάμενος⁴ κύκλῳ⁵ τοὺς 34
περὶ αὐτόν καθημένους, λέγει, Ἴδε, ἡ μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου. 35
Ὅς γὰρ ἂν ποιήσῃ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, οὗτος ἀδελφός μου καὶ
ἀδελφή³ μου καὶ μήτηρ ἔστιν.

Καὶ πάλιν ἤρξατο διδάσκειν παρὰ τὴν θάλασσαν. Καὶ συνήχθη πρὸς 4
αὐτόν ὄχλος πολὺς, ὥστε αὐτόν ἐμβάντα⁶ εἰς τὸ πλοῖον καθῆσθαι ἐν
τῇ θαλάσῃ: καὶ πᾶς ὁ ὄχλος πρὸς τὴν θάλασσαν ἐπὶ τῆς γῆς ἦν. Καὶ 2
ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν παραβολαῖς πολλά, καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ἐν τῇ
διδασκίᾳ αὐτοῦ, Ἀκούετε: ἰδοὺ, ἐξῆλθεν ὁ σπεύρων τοῦ σπεῖραι. Καὶ 3
ἐγένετο ἐν τῷ σπεύρειν, ὃ μὲν ἔπεσεν παρὰ τὴν ὁδόν, καὶ ἦλθεν τὰ
πετεινά⁷ καὶ κατέφαγεν⁸ αὐτό. Ἄλλο δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὸ πετρώδες,⁹ 5
ὅπου οὐκ εἶχεν γῆν πολλήν: καὶ εὐθέως ἐξανέτειλεν,¹⁰ διὰ τὸ μὴ ἔχειν
βάθος¹¹ γῆς: ἡλίου δὲ ἀνατείλαντος¹² ἐκαυματίσθη,¹³ καὶ διὰ τὸ μὴ 6

¹ ἄφεσις, εως, ἡ, release, forgiveness. ² ἔνοχος, involved in, liable. ³ ἀδελφή, ἡς, ἡ, sister. ⁴ περιβλέπομαι, look around, look around on. ⁵ κύκλος, οὐ, ὁ, circle. ⁶ ἐμβαίνω, embark. ⁷ πετεινόν, οὐ, τό, bird. ⁸ κατεσθίω, eat up, devour. ⁹ πετρώδης, rocky, stony. ¹⁰ ἐξαντέλλω, spring up, spring up out. ¹¹ βάθος, οὐς, τό, depth, deep. ¹² ἀνατέλλω, cause to rise, make to rise. ¹³ καυματίζω, burn up, scorch.

ἔχειν ρίζαν¹ ἐξηράνθη.² Καὶ ἄλλο ἔπεσεν εἰς τὰς ἀκάνθας,³ καὶ 7
 ἀνέβησαν αἱ ἀκανθαι,³ καὶ συνέπνιξαν⁴ αὐτό, καὶ καρπὸν οὐκ ἔδωκεν.
 Καὶ ἄλλο ἔπεσεν εἰς τὴν γῆν τὴν καλήν: καὶ ἐδίδου καρπὸν 8
 ἀναβαίνοντα καὶ αὐξάνοντα,⁵ καὶ ἔφερεν ἐν τριάκοντα,⁶ καὶ ἐν
 ἑξήκοντα,⁷ καὶ ἐν ἑκατόν.⁸ Καὶ ἔλεγεν, Ὁ ἔχων ὄτα ἀκούειν ἀκουέτω. 9

Ὅτε δὲ ἐγένετο καταμόνας,⁹ ἠρώτησαν αὐτὸν οἱ περὶ αὐτὸν σὺν τοῖς 10
 δώδεκα τὴν παραβολήν. Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὸ 11
 μυστήριον¹⁰ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ: ἐκείνοις δὲ τοῖς ἔξω, ἐν
 παραβολαῖς τὰ πάντα γίνεται: ἵνα βλέποντες βλέπωσιν, καὶ μὴ 12
 ἴδωσιν: καὶ ἀκούοντες ἀκούωσιν, καὶ μὴ συνιῶσιν:¹¹ μήποτε¹²
 ἐπιστρέψωσιν, καὶ ἀφεθῇ αὐτοῖς τὰ ἀμαρτήματα.¹³ Καὶ λέγει αὐτοῖς, 13
 Οὐκ οἴδατε τὴν παραβολὴν ταύτην; Καὶ πῶς πάσας τὰς παραβολὰς
 γνῶσεσθε; Ὁ σπείρων τὸν λόγον σπείρει. Οὗτοι δὲ εἰσιν οἱ παρὰ τὴν 14
 ὁδόν, ὅπου σπείρεται ὁ λόγος, καὶ ὅταν ἀκούσωσιν, εὐθέως ἔρχεται ὁ
 Σατανᾶς καὶ αἶρει τὸν λόγον τὸν ἐσπαρμένον ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν.
 Καὶ οὗτοι εἰσιν ὁμοίως οἱ ἐπὶ τὰ πετρώδη¹⁴ σπειρόμενοι, οἱ, ὅταν 16
 ἀκούσωσιν τὸν λόγον, εὐθέως μετὰ χαρᾶς λαμβάνουσιν αὐτόν, καὶ 17
 οὐκ ἔχουσιν ρίζαν¹ ἐν ἑαυτοῖς, ἀλλὰ πρόσκαιροί¹⁵ εἰσιν: εἴτα¹⁶
 γενομένης θλίψεως ἢ διωγμοῦ¹⁷ διὰ τὸν λόγον, εὐθέως

¹ ρίζα, ης, ἡ, root, that which grows from the root. ² ξηραίνω, dry up, parch. ³ ἀκανθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ⁴ συμπνίγω, choke, choke utterly. ⁵ αὐξάνω, cause to grow, increase. ⁶ τριάκοντα, thirty, 30. ⁷ ἑξήκοντα, sixty, 60. ⁸ ἑκατόν, hundred, 100. ⁹ καταμόνας, alone, apart. ¹⁰ μυστήριον, ου, τό, secret, mystery. ¹¹ συνιῆμι, understand, consider. ¹² μήποτε, never, lest perchance. ¹³ ἀμάρτημα, τος, τό, sin, fault. ¹⁴ πετρώδης, rocky, stony. ¹⁵ πρόσκαιρος, temporary, passing. ¹⁶ εἴτα, then, thereafter. ¹⁷ διωγμός, οὔ, ὁ, persecution.

σκανδαλίζονται.¹ Καὶ οὗτοί εἰσιν οἱ εἰς τὰς ἀκάνθας² σπειρόμενοι, οἱ 18
 τὸν λόγον ἀκούοντες, καὶ αἱ μέριμναι³ τοῦ αἰῶνος τούτου, καὶ ἡ 19
 ἀπάτη⁴ τοῦ πλούτου,⁵ καὶ αἱ περὶ τὰ λοιπὰ ἐπιθυμίαι εἰσπορευόμεναι
 συμπνίγουσιν⁷ τὸν λόγον, καὶ ἄκαρπος⁸ γίνεται. Καὶ οὗτοί εἰσιν οἱ 20
 ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν σπαρέντες, οἵτινες ἀκούουσιν τὸν λόγον, καὶ
 παραδέχονται,⁹ καὶ καρποφοροῦσιν,¹⁰ ἐν τριάκοντα,¹¹ καὶ ἐν ἑξήκοντα,
 καὶ ἐν ἑκατόν.¹³

Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Μήτι¹⁴ ὁ λύχνος¹⁵ ἔρχεται ἵνα ὑπὸ τὸν μῶδιον¹⁶ τεθῆ 21
 ἢ ὑπὸ τὴν κλίνην;¹⁷ Οὐχ ἵνα ἐπὶ τὴν λυχνίαν¹⁸ ἐπιτεθῆ; Οὐ γάρ ἐστίν 22
 τι κρυπτόν,¹⁹ ὃ ἐὰν μὴ φανερωθῆ: οὐδὲ ἐγένετο ἀπόκρυφον,²⁰ ἀλλ'
 ἵνα εἰς φανερόν²¹ ἔλθῃ. Εἴ τις ἔχει ὧτα ἀκούειν ἀκουέτω. Καὶ ἔλεγεν 23
 αὐτοῖς, Βλέπετε τί ἀκούετε. Ἐν ᾧ μέτρῳ²² μετρεῖτε²³ μετρηθήσεται²³
 ὑμῖν, καὶ προστεθήσεται²⁴ ὑμῖν τοῖς ἀκούουσιν. Ὅς γὰρ ἂν ἔχη, 25
 δοθήσεται αὐτῷ: καὶ ὃς οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ.

Καὶ ἔλεγεν, Οὕτως ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, ὡς ἐὰν ἄνθρωπος βάλῃ 26
 τὸν σπόρον²⁵ ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ καθεύδῃ²⁶ καὶ ἐγείρηται νύκτα καὶ 27
 ἡμέραν, καὶ ὁ σπόρος²⁵ βλαστάνῃ²⁷ καὶ μηκύνηται²⁸ ὡς οὐκ οἶδεν
 αὐτός. Αὐτομάτῃ²⁹ γὰρ ἡ γῆ καρποφορεῖ,¹⁰ πρῶτον χόρτον,³⁰ εἶτα³¹ 28

¹ σκανδαλίζω, cause to stumble. ² ἀκάνθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ³ μέριμνα, ης, ἡ, care, anxiety. ⁴ ἀπάτη, ης, ἡ, deceit, deceitfulness. ⁵ πλοῦτος, ου, ὁ, wealth, riches. ⁶ εἰσπορευομαι, enter, journey into. ⁷ συμπνίγω, choke, choke utterly. ⁸ ἄκαρπος, unfruitful, barren. ⁹ παραδέχομαι, receive, accept. ¹⁰ καρποφορέω, bear fruit. ¹¹ τριάκοντα, thirty, 30. ¹² ἑξήκοντα, sixty, 60. ¹³ ἑκατόν, hundred, 100. ¹⁴ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ¹⁵ λύχνος, ου, ὁ, lamp, lantern. ¹⁶ μῶδιος, ου, ὁ, dry measure. ¹⁷ κλίνη, ης, ἡ, couch, bed. ¹⁸ λυχνία, ας, ἡ, lampstand. ¹⁹ κρυπτός, hidden, secret. ²⁰ ἀπόκρυφος, hidden, secret. ²¹ φανερός, manifest, apparent. ²² μέτρον, ου, τό, measure, measuring rod. ²³ μετρέω, measure, estimate. ²⁴ προστίθῃμι, add, add to. ²⁵ σπόρος, ου, ὁ, seed (sown), seed for sowing. ²⁶ καθεύδω, sleep. ²⁷ βλαστάνω, sprout, produce. ²⁸ μηκύνω, lengthen, grow. ²⁹ αὐτόματος, by itself, of its own accord. ³⁰ χόρτος, ου, ὁ, grass, hay. ³¹ εἶτα, then, thereafter.

στάχυν,¹ εἶτα² πλήρη³ σίτον⁴ ἐν τῷ στάχυϊ.¹ Ὅταν δὲ παραδῶ ὁ 29
καρπός, εὐθέως ἀποστέλλει τὸ δρέπανον,⁵ ὅτι παρέστηκεν ὁ
θερισμός.⁶

Καὶ ἔλεγεν, Τίτι ὁμοιώσωμεν⁷ τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ; Ἡ ἐν ποίᾳ 30
παραβολῇ παραβάλωμεν⁸ αὐτήν; Ὡς κόκκον⁹ σινάπεως,¹⁰ ὅς, ὅταν 31
σπαρῇ ἐπὶ τῆς γῆς, μικρότερος πάντων τῶν σπερμάτων ἐστὶν τῶν
ἐπὶ τῆς γῆς: καὶ ὅταν σπαρῇ, ἀναβαίνει, καὶ γίνεται πάντων τῶν 32
λαχάνων¹¹ μείζων, καὶ ποιεῖ κλάδους¹² μεγάλους, ὥστε δύνασθαι ὑπὸ
τὴν σκιάν¹³ αὐτοῦ τὰ πετεινὰ¹⁴ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνοῦν.¹⁵ Καὶ 33
τοιαύταις παραβολαῖς πολλαῖς ἐλάλει αὐτοῖς τὸν λόγον, καθὼς
ἐδύναντο ἀκούειν: χωρὶς δὲ παραβολῆς οὐκ ἐλάλει αὐτοῖς: κατ' ἰδίαν 34
δὲ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἐπέλυεν¹⁶ πάντα.

Καὶ λέγει αὐτοῖς ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὀψίας¹⁷ γενομένης, Διέλθωμεν εἰς 35
τὸ πέραν.¹⁸ Καὶ ἀφέντες τὸν ὄχλον, παραλαμβάνουσιν αὐτὸν ὡς ἦν 36
ἐν τῷ πλοίῳ. Καὶ ἄλλα δὲ πλοίαρια¹⁹ ἦν μετ' αὐτοῦ. Καὶ γίνεται 37
λαίλαψ²⁰ ἀνέμου μεγάλη: τὰ δὲ κύματα²¹ ἐπέβαλλεν²² εἰς τὸ πλοῖον,
ὥστε αὐτὸ ἤδη γεμίζεσθαι.²³ Καὶ ἦν αὐτὸς ἐπὶ τῇ πρύμνῃ²⁴ ἐπὶ τὸ 38
προσκεφάλαιον²⁵ καθεύδων:²⁶ καὶ διεγείρουσιν²⁷ αὐτόν, καὶ λέγουσιν

¹ στάχυς, υος, ὁ, Stachys, head of grain. ² εἶτα, then, thereafter. ³ πλήρης, full. ⁴ σίτος, ου, ὁ, wheat, grain. ⁵ δρέπανον, ου, τό, sickle, pruning hook. ⁶ θερισμός, οῦ, ὁ, harvest, reaping. ⁷ ὁμοιώω, make like, liken. ⁸ παραβάλλω, arrive, cross over. ⁹ κόκκος, ου, ὁ, grain, seed. ¹⁰ σίναπι, εως, τό, mustard plant, mustard. ¹¹ λαχάνον, ου, τό, garden herb, vegetable. ¹² κλάδος, ου, ὁ, branch (of a tree), branch. ¹³ σκιά, ᾶς, ἡ, shadow, thick darkness. ¹⁴ πετεινόν, ου, τό, bird. ¹⁵ κατασκηνώ, cause to dwell, settle. ¹⁶ ἐπιλύω, explain, settle. ¹⁷ ὄψις, late. ¹⁸ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹⁹ πλοίαριον, ου, τό, small boat, little boat. ²⁰ λαίλαψ, απος, ἡ, hurricane, storm. ²¹ κύμα, τος, τό, wave. ²² ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ²³ γεμίζω, fill, load. ²⁴ πρύμνα, ης, ἡ, stern (of a ship). ²⁵ προσκεφάλαιον, ου, τό, pillow, cushion. ²⁶ καθεύδω, sleep. ²⁷ διεγείρω, arouse completely, stir up.

αὐτῷ, Διδάσκαλε, οὐ μέλει¹ σοι ὅτι ἀπολλύμεθα; Καὶ διεγερθεὶς² 39
 ἐπετίμησεν τῷ ἀνέμῳ, καὶ εἶπεν τῇ θαλάσῃ, Σιώπα,³ πεφίμωσο.⁴
 Καὶ ἐκόπασεν⁵ ὁ ἄνεμος, καὶ ἐγένετο γαλήνη⁶ μεγάλη. Καὶ εἶπεν 40
 αὐτοῖς, Τί δειλοί⁷ ἔστε οὕτως; Πῶς οὐκ ἔχετε πίστιν; Καὶ 41
 ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν, καὶ ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους, Τίς ἄρα⁸
 οὗτός ἐστιν, ὅτι καὶ ὁ ἄνεμος καὶ ἡ θάλασσα ὑπακούουσιν⁹ αὐτῷ;
 Καὶ ἦλθον εἰς τὸ πέραν¹⁰ τῆς θαλάσσης, εἰς τὴν χώραν¹¹ τῶν 5
 Γαδαρηνῶν.¹² Καὶ ἐξελθόντι αὐτῷ ἐκ τοῦ πλοίου, εὐθέως ἀπήντησεν 2
 αὐτῷ ἐκ τῶν μνημείων ἄνθρωπος ἐν πνεύματι ἀκαθάρτῳ, ὃς τὴν 3
 κατοίκησιν¹⁴ εἶχεν ἐν τοῖς μνήμασιν:¹⁵ καὶ οὔτε ἀλύσειν¹⁶ οὐδεὶς
 ἐδύνατο αὐτὸν δῆσαι, διὰ τὸ αὐτὸν πολλάκις¹⁷ πέδαις¹⁸ καὶ ἀλύσειν¹⁶ 4
 δεδέσθαι, καὶ διεσπᾶσθαι¹⁹ ὑπ' αὐτοῦ τὰς ἀλύσεις,¹⁶ καὶ τὰς πέδας¹⁸
 συντετριφθαι:²⁰ καὶ οὐδεὶς αὐτὸν ἴσχυεν²¹ δαμάσαι:²² καὶ διὰ παντός, 5
 νυκτὸς καὶ ἡμέρας, ἐν τοῖς ὄρεσιν καὶ ἐν τοῖς μνήμασιν¹⁵ ἦν κράζων
 καὶ κατακόπτων²³ ἑαυτὸν λίθοις. Ἴδὼν δὲ τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ μακρόθεν,²⁴ 6
 ἔδραμεν²⁵ καὶ προσεκύνησεν αὐτῷ, καὶ κράξας φωνῇ μεγάλῃ εἶπεν, 7
 Τί ἐμοὶ καὶ σοί, Ἰησοῦ, υἱὲ τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου;²⁶ Ὁρκίζω²⁷ σε τὸν
 θεόν, μὴ με βασανίσῃς.²⁸ Ἔλεγεν γὰρ αὐτῷ, Ἔξελθε, τὸ πνεῦμα τὸ 8
 ἀκάθαρτον, ἐκ τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ ἐπηρώτα αὐτόν, Τί σοι ὄνομα; 9

¹ μέλει, it is a care, it concerns. ² διεγείρω, arouse completely, stir up. ³ σιωπάω, be silent, keep silence. ⁴ φιμώω, muzzle, silence. ⁵ κοπάζω, stop, abate. ⁶ γαλήνη, ης, ἡ, calm. ⁷ δειλός, cowardly, timid. ⁸ ἄρα, so? (introduces a question). ⁹ ὑπακούω, obey, listen. ¹⁰ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹¹ χώρα, ας, ἡ, land, region. ¹² Γαδαρηνός, from Gadara, Gadarene. ¹³ ἀπαντάω, meet, encounter. ¹⁴ κατοίκησις, εως, ἡ, dwelling, abode. ¹⁵ μνήμα, τος, τό, grave, tomb. ¹⁶ ἄλυσις, εως, ἡ, chain. ¹⁷ πολλάκις, often, many times. ¹⁸ πέδη, ης, ἡ, fetter, shackle. ¹⁹ διασπάω, tear apart, burst. ²⁰ συντριβω, break in pieces, crush. ²¹ ἰσχύω, be strong, able. ²² δαμάζω, tame, subdue. ²³ κατακόπτω, lacerate, cut. ²⁴ μακρόθεν, from afar, afar. ²⁵ τρέχω, run, exercise myself. ²⁶ ὑψιστος, highest, most high. ²⁷ ὀρκίζω, adjure, implore. ²⁸ βασανίζω, torment, torture.

Καὶ ἀπεκρίθη, λέγων, Λεγεῶν¹ ὄνομά μοι, ὅτι πολλοὶ ἐσμεν. Καὶ 10
 παρεκάλει αὐτὸν πολλὰ ἵνα μὴ αὐτοὺς ἀποστείλῃ ἔξω τῆς χώρας.² 11
 Ἦν δὲ ἐκεῖ πρὸς τῷ ὄρει ἀγέλη³ χοίρων⁴ μεγάλη βοσκομένη⁵· καὶ 12
 παρεκάλεσαν αὐτὸν πάντες οἱ δαίμονες,⁶ λέγοντες, Πέμψον ἡμᾶς εἰς
 τοὺς χοίρους,⁴ ἵνα εἰς αὐτοὺς εἰσέλθωμεν. Καὶ ἐπέτρεψεν⁷ αὐτοῖς 13
 εὐθὺς ὁ Ἰησοῦς. Καὶ ἐξελθόντα τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα εἰσῆλθον
 εἰς τοὺς χοίρους⁴· καὶ ὥρμησεν⁸ ἡ ἀγέλη³ κατὰ τοῦ κρημνοῦ⁹ εἰς τὴν
 θάλασσαν· ἦσαν δὲ ὡς δισχίλιοι¹⁰· καὶ ἐπνίγοντο¹¹ ἐν τῇ θαλάσῃ. Οἱ 14
 δὲ βόσκοντες⁵ τοὺς χοίρους⁴ ἔφυγον,¹² καὶ ἀνήγγειλαν¹³ εἰς τὴν πόλιν
 καὶ εἰς τοὺς ἀγρούς. Καὶ ἐξῆλθον ἰδεῖν τί ἐστὶν τὸ γεγονός· καὶ 15
 ἔρχονται πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ θεωροῦσιν τὸν δαιμονιζόμενον¹⁴
 καθήμενον καὶ ἱματισμένον¹⁵ καὶ σωφρονοῦντα,¹⁶ τὸν ἐσχηκότα τὸν
 Λεγεῶνα¹· καὶ ἐφοβήθησαν. Διηγήσαντο¹⁷ δὲ αὐτοῖς οἱ ἰδόντες πῶς 16
 ἐγένετο τῷ δαιμονιζομένῳ,¹⁴ καὶ περὶ τῶν χοίρων.⁴ Καὶ ἤρξαντο 17
 παρακαλεῖν αὐτὸν ἀπελθεῖν ἀπὸ τῶν ὁρίων¹⁸ αὐτῶν. Καὶ ἐμβάντος¹⁹ 18
 αὐτοῦ εἰς τὸ πλοῖον, παρεκάλει αὐτὸν ὁ δαιμονισθείς,¹⁴ ἵνα ἦ μετ'
 αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς οὐκ ἀφήκεν αὐτόν, ἀλλὰ λέγει αὐτῷ, Ὑπαγε εἰς 19
 τὸν οἶκόν σου πρὸς τοὺς σοὺς,²⁰ καὶ ἀνάγειλον¹³ αὐτοῖς ὅσα σοι ὁ
 κύριος πεποίηκεν, καὶ ἠλέησέν²¹ σε. Καὶ ἀπῆλθεν καὶ ἤρξατο 20
 κηρῦσσειν ἐν τῇ Δεκαπόλει²² ὅσα ἐποίησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· καὶ

¹λεγεῶν, ὄνος, ἡ, legion, very large number. ²χώρα, ας, ἡ, land, region. ³ἀγέλη, ης, ἡ, herd, flock. ⁴χοῖρος, ου, ὁ, swine, pig. ⁵βόσκω, feed. ⁶δαίμων, ονος, ὁ, demon, evil spirit. ⁷ἐπιτρέπω, permit, allow. ⁸ὀρμάω, hasten on, rush. ⁹κρημνός, οῦ, ὁ, steep bank, cliff. ¹⁰δισχίλιοι, two thousand, 2000. ¹¹πνίγω, choke, strangle. ¹²φεύγω, flee, escape. ¹³ἀναγγέλλω, announce, report. ¹⁴δαιμονίζομαι, am demon possessed. ¹⁵ἱματίζω, dress, clothe. ¹⁶σωφρονέω, be of sound mind, judgment. ¹⁷διηγέομαι, relate fully, relate in full. ¹⁸ὄριον, ου, τό, boundary, region. ¹⁹ἐμβαινῶ, embark. ²⁰σός, σου, yours. ²¹ἐλέω, have mercy, pity. ²²Δεκάπολις, εως, ἡ, Decapolis.

πάντες ἐθαύμαζον.

Καὶ διαπεράσαντος¹ τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ πλοίῳ πάλιν εἰς τὸ πέραν,² 21
 συνήχθη ὄχλος πολὺς ἐπ' αὐτόν, καὶ ἦν παρὰ τὴν θάλασσαν. Καὶ 22
 ἰδοῦ, ἔρχεται εἰς τῶν ἀρχισυναγῶγων,³ ὀνόματι Ἰάειρος,⁴ καὶ ἰδὼν
 αὐτόν, πίπτει πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ παρεκάλει αὐτόν πολλά, 23
 λέγων ὅτι Ἐὐχάρων⁵ μου ἐσχάτως⁶ ἔχει: ἵνα ἐλθὼν ἐπιθῆς αὐτῇ
 τὰς χεῖρας, ὅπως σωθῆ καὶ ζήσεται. Καὶ ἀπῆλθεν μετ' αὐτοῦ: καὶ 24
 ἠκολούθει αὐτῷ ὄχλος πολὺς, καὶ συνέθλιβον⁷ αὐτόν.

Καὶ γυνή τις οὖσα ἐν ῥύσει⁸ αἵματος ἔτη δώδεκα, καὶ πολλὰ παθοῦσα 25
 ὑπὸ πολλῶν ἰατρῶν,⁹ καὶ δαπανήσασα¹⁰ τὰ παρ' αὐτῆς πάντα, καὶ
 μηδὲν ὠφεληθεῖσα,¹¹ ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὸ χεῖρον¹² ἐλθοῦσα, 27
 ἀκούσασα περὶ τοῦ Ἰησοῦ, ἐλθοῦσα ἐν τῷ ὄχλῳ ὀπισθεν,¹³ ἤψατο τοῦ
 ἱματίου αὐτοῦ: ἔλεγεν γὰρ ὅτι Καὶ¹⁴ τῶν ἱματίων αὐτοῦ ἄψωμαι, 28
 σωθήσομαι. Καὶ εὐθέως ἐξηράνθη¹⁵ ἡ πηγὴ¹⁶ τοῦ αἵματος αὐτῆς, καὶ 29
 ἔγνω τῷ σώματι ὅτι ἴαται¹⁷ ἀπὸ τῆς μάστιγος.¹⁸ Καὶ εὐθέως ὁ Ἰησοῦς 30
 ἐπιγνοὺς ἐν ἑαυτῷ τὴν ἐξ αὐτοῦ δύναμιν ἐξεληθοῦσαν, ἐπιστραφεὶς ἐν
 τῷ ὄχλῳ, ἔλεγεν, Τίς μου ἤψατο τῶν ἱματίων; Καὶ ἔλεγον αὐτῷ οἱ 31
 μαθηταὶ αὐτοῦ, Βλέπεις τὸν ὄχλον συνθλίβοντά⁷ σε, καὶ λέγεις, Τίς
 μου ἤψατο; Καὶ περιεβλέπετο¹⁹ ἰδεῖν τὴν τοῦτο ποιήσασαν. Ἡ δὲ 32

¹ διαπεράω, cross over, pass through. ² πέραν, on the other side of, beyond (gen). ³ ἀρχισυναγωγος, ου, ὁ, ruler of a synagogue. ⁴ Ἰάειρος, ου, ὁ, Jairus. ⁵ θυγάτριον, ου, τό, little daughter. ⁶ ἐσχάτως, finally, at the extremity. ⁷ συνθλίβω, press together, crowd upon. ⁸ ῥύσις, εως, ἡ, flowing, hemorrhage. ⁹ ἰατρός, οὔ, ὁ, physician. ¹⁰ δαπανάω, spend, spend freely. ¹¹ ὠφελέω, profit, help. ¹² χείρων, worse. ¹³ ὀπισθεν, behind, after. ¹⁴ καὶ, and if, even if. ¹⁵ ξηραίνω, dry up, parch. ¹⁶ πηγὴ, ἡς, ἡ, spring, fountain. ¹⁷ ἰάομαι, heal. ¹⁸ μάστιξ, ἰγος, ἡ, whip, scourge. ¹⁹ περιβλέπομαι, look around, look around on.

γυνή φοβηθεῖσα καὶ τρέμουσα,¹ εἰδυῖα δὲ γέγονεν ἐπ’ αὐτῆ, ἦλθεν καὶ
 προσέπεσεν² αὐτῷ, καὶ εἶπεν αὐτῷ πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. Ὁ δὲ εἶπεν 34
 αὐτῆ, Θύγατερ,³ ἡ πίστις σου σέσωκέν σε: ὕπαγε εἰς εἰρήνην, καὶ
 ἴσθι ὑγιῆς⁴ ἀπὸ τῆς μάστιγός⁵ σου.
 Ἐπι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἔρχονται ἀπὸ τοῦ ἀρχισυναγώγου,⁶ λέγοντες ὅτι 35
 Ἡ θυγάτηρ³ σου ἀπέθανεν: τί ἔτι σκύλλεις⁷ τὸν διδάσκαλον; Ὁ δὲ 36
 Ἰησοῦς εὐθέως ἀκούσας τὸν λόγον λαλούμενον λέγει τῷ
 ἀρχισυναγώγῳ,⁶ Μὴ φοβοῦ: μόνον πίστευε. Καὶ οὐκ ἀφήκεν οὐδένα 37
 αὐτῷ συνακολουθῆσαι,⁸ εἰ μὴ Πέτρον καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην τὸν
 ἀδελφὸν Ἰακώβου. Καὶ ἔρχεται εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀρχισυναγώγου,⁶ 38
 καὶ θεωρεῖ θόρυβον,⁹ κλαίοντας καὶ ἀλαλάζοντας¹⁰ πολλά. Καὶ 39
 εἰσελθὼν λέγει αὐτοῖς, Τί θορυβεῖσθε¹¹ καὶ κλαίετε; Τὸ παιδίον οὐκ
 ἀπέθανεν, ἀλλὰ καθεύδει.¹² Καὶ κατεγέλων¹³ αὐτοῦ. Ὁ δέ, ἐκβαλὼν 40
 πάντας, παραλαμβάνει τὸν πατέρα τοῦ παιδίου καὶ τὴν μητέρα καὶ
 τοὺς μετ’ αὐτοῦ, καὶ εἰσπορεύεται¹⁴ ὅπου ἦν τὸ παιδίον ἀνακείμενον.¹⁵
 Καὶ κρατήσας τῆς χειρὸς τοῦ παιδίου, λέγει αὐτῆ, Ταλιθά,¹⁶ κοῦμι:¹⁷ 41
 ὃ ἐστὶν μεθερμηνευόμενον,¹⁸ Τὸ κοράσιον,¹⁹ σοὶ λέγω, ἔγειραι. Καὶ 42
 εὐθέως ἀνέστη τὸ κοράσιον¹⁹ καὶ περιεπάτει, ἦν γὰρ ἐτῶν δώδεκα:
 καὶ ἐξέστησαν²⁰ ἐκστάσει²¹ μεγάλη. Καὶ διεστείλατο²² αὐτοῖς πολλὰ 43

¹τρέμω, tremble, am afraid. ²προσπίπτω, fall upon, fall down before. ³θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter. ⁴ὑγιῆς, whole, healthy. ⁵μάστιξ, ἰγος, ἡ, whip, scourge. ⁶ἀρχισυναγώγος, ου, ὁ, ruler of a synagogue. ⁷σκύλλω, trouble, bother. ⁸συνακολουθέω, follow along with, accompany. ⁹θόρυβος, ου, ὁ, uproar, riot. ¹⁰ἀλαλάζω, cry aloud, wail loudly. ¹¹θορυβέω, make a commotion, agitate. ¹²καθεύδω, sleep. ¹³καταγελάω, deride, ridicule. ¹⁴εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ¹⁵ἀνακείμαι, recline, recline (at a meal). ¹⁶ταλιθά, little girl. ¹⁷κοῦμι, arise. ¹⁸μεθερμηνεύω, translate, interpret. ¹⁹κοράσιον, ου, τό, girl, little girl. ²⁰ἐξίστημι, amaze, be amazed. ²¹ἐκστασις, εως, ἡ, bewilderment, ecstasy. ²²διαστέλλομαι, set apart, fig. to distinguish.

ἵνα μηδεὶς γινῶ τοῦτο: καὶ εἶπεν δοθῆναι αὐτῇ φαγεῖν.

Καὶ ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν,¹ καὶ ἦλθεν εἰς τὴν πατρίδα² αὐτοῦ: καὶ **6**
 ἀκολουθοῦσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Καὶ γενομένου σαββάτου, **2**
 ἤρξατο ἐν τῇ συναγωγῇ διδάσκειν: καὶ πολλοὶ ἀκούοντες
 ἐξεπλήσσοντο,³ λέγοντες, Πόθεν⁴ τούτῳ ταῦτα; Καὶ τίς ἡ σοφία ἢ
 δοθεῖσα αὐτῷ, καὶ δυνάμεις τοιαῦται διὰ τῶν χειρῶν αὐτοῦ γίνονται; **3**
 Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τέκτων,⁵ ὁ υἱὸς Μαρίας, ἀδελφὸς δὲ Ἰακώβου καὶ
 Ἰωσῆ⁶ καὶ Ἰούδα καὶ Σίμωνος; Καὶ οὐκ εἰσὶν αἱ ἀδελφαὶ⁷ αὐτοῦ ὧδε
 πρὸς ἡμᾶς; Καὶ ἐσκανδαλίζοντο⁸ ἐν αὐτῷ. Ἔλεγεν δὲ αὐτοῖς ὁ **4**
 Ἰησοῦς ὅτι Οὐκ ἔστιν προφήτης ἄτιμος,⁹ εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι² αὐτοῦ,
 καὶ ἐν τοῖς συγγενέσιν¹⁰ καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. Καὶ οὐκ ἠδύνατο ἐκεῖ **5**
 οὐδεμίαν δύναμιν ποιῆσαι, εἰ μὴ ὀλίγοις ἀρρώστοις¹¹ ἐπιθεὶς τὰς
 χεῖρας, ἐθεράπευσεν. Καὶ ἐθαύμαζεν διὰ τὴν ἀπιστίαν¹² αὐτῶν. **6**

Καὶ περιῆγεν¹³ τὰς κώμας¹⁴ κύκλῳ¹⁵ διδάσκων.

Καὶ προσκαλεῖται¹⁶ τοὺς δώδεκα, καὶ ἤρξατο αὐτοὺς ἀποστέλλειν δύο **7**
 δύο, καὶ ἐδίδου αὐτοῖς ἐξουσίαν τῶν πνευμάτων τῶν ἀκαθάρτων. **8**
 Καὶ παρήγγειλεν αὐτοῖς ἵνα μηδὲν αἴρωσιν εἰς ὁδόν, εἰ μὴ ράβδον¹⁷
 μόνον: μὴ πήραν,¹⁸ μὴ ἄρτον, μὴ εἰς τὴν ζώνην¹⁹ χαλκόν:²⁰ ἀλλ' **9**

¹ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ² πατρίς, ἴδος, ἡ, of one's fathers, fatherland. ³ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ⁴ πόθεν, from where? whence. ⁵ τέκτων, ονος, ὁ, builder, carpenter. ⁶ Ἰωσῆς, ἦτος, ὁ, Josēs. ⁷ ἀδελφή, ἦς, ἡ, sister. ⁸ σκανδαλίζω, cause to stumble. ⁹ ἄτιμος, without honor, dishonored. ¹⁰ συγγενής, kindred, relative. ¹¹ ἀρρωστος, sick, ill. ¹² ἀπιστία, ας, ἡ, unbelief, unfaithfulness. ¹³ περιάγω, lead around, go about. ¹⁴ κώμη, ης, ἡ, village. ¹⁵ κύκλος, ου, ὁ, circle. ¹⁶ προσκαλέω, summon. ¹⁷ ράβδος, ου, ἡ, staff, rod. ¹⁸ πήρα, ας, ἡ, leather pouch, bag. ¹⁹ ζώνη, ης, ἡ, belt, girdle. ²⁰ χαλκός, οῦ, ὁ, money, copper or bronze.

ὑποδεδεμένους¹ σανδάλια:² καὶ μὴ ἐνδύσησθε³ δύο χιτῶνας.⁴ Καὶ 10
 ἔλεγεν αὐτοῖς, Ὅπου ἐὰν εἰσέλθητε εἰς οἰκίαν, ἐκεῖ μένετε ἕως ἂν
 ἐξέλθητε ἐκεῖθεν.⁵ Καὶ ὅσοι ἂν μὴ δέξωνται ὑμᾶς, μηδὲ ἀκούσωσιν 11
 ὑμῶν, ἐκπορευόμενοι ἐκεῖθεν,⁵ ἐκτινάξατε⁶ τὸν χοῦν⁷ τὸν ὑποκάτω⁸
 τῶν ποδῶν ὑμῶν εἰς μαρτύριον⁹ αὐτοῖς. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
 ἀνεκτότερον¹⁰ ἔσται Σοδόμοις¹¹ ἢ Γομόρροις¹² ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ τῇ
 πόλει ἐκείνῃ. Καὶ ἐξελθόντες ἐκήρυσσον ἵνα μετανοήσωσιν: καὶ 12
 δαιμόνια πολλὰ ἐξέβαλλον, καὶ ἤλειφον¹³ ἐλαίῳ¹⁴ πολλοὺς
 ἀρρώστους¹⁵ καὶ ἐθεράπευον.

Καὶ ἤκουσεν ὁ βασιλεὺς Ἡρώδης, φανερόν¹⁶ γὰρ ἐγένετο τὸ ὄνομα 14
 αὐτοῦ, καὶ ἔλεγεν ὅτι Ἰωάννης ὁ βαπτίζων ἐκ νεκρῶν ἠγέρθη, καὶ διὰ
 τοῦτο ἐνεργοῦσιν¹⁷ αἱ δυνάμεις ἐν αὐτῷ. Ἄλλοι ἔλεγον ὅτι Ἡλίας 15
 ἐστίν: ἄλλοι δὲ ἔλεγον ὅτι Προφήτης ἐστίν, ὡς εἷς τῶν προφητῶν. 16
 Ἀκούσας δὲ Ἡρώδης εἶπεν ὅτι Ὅν ἐγὼ ἀπεκεφάλισα¹⁸ Ἰωάννην,
 οὗτός ἐστιν: αὐτὸς ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν. Αὐτὸς γὰρ ὁ Ἡρώδης 17
 ἀποστείλας ἐκράτησεν τὸν Ἰωάννην, καὶ ἔδησεν αὐτὸν ἐν φυλακῇ,
 διὰ Ἡρωδιάδα¹⁹ τὴν γυναῖκα Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ὅτι
 αὐτὴν ἐγάμησεν.²⁰ Ἔλεγεν γὰρ ὁ Ἰωάννης τῷ Ἡρώδῃ ὅτι Οὐκ 18
 ἔξεστίν σοι ἔχειν τὴν γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ σου. Ἡ δὲ Ἡρωδιάς¹⁹ 19
 ἐνεῖχεν²¹ αὐτῷ, καὶ ἠθέληεν αὐτὸν ἀποκτείνειν: καὶ οὐκ ἠδύνατο: ὁ γὰρ 20

¹ ὑποδέω, put on my feet. ² σανδάλιον, ου, τό, sandal. ³ ἐνδύω, put on, clothe. ⁴ χιτῶν, ὄνος, ὁ, tunic, garment. ⁵ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ⁶ ἐκτινάσσω, shake off or out, shake off. ⁷ χοῦς, ὁ, soil, dust. ⁸ ὑποκάτω, under, below. ⁹ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ¹⁰ ἀνεκτός, tolerable, bearable. ¹¹ Σόδομα, ων, τό, Sodom. ¹² Γόμορρα, ας, ἡ, Gomorrah. ¹³ ἀλείφω, anoint. ¹⁴ ἔλαιον, ου, τό, olive oil. ¹⁵ ἀρρωστος, sick, ill. ¹⁶ φανερός, manifest, apparent. ¹⁷ ἐνεργέω, work, effect. ¹⁸ ἀποκεφαλίζω, behead. ¹⁹ Ἡρωδιάς, ἄδος, ἡ, Herodias. ²⁰ γαμέω, marry. ²¹ ἐνέχω, have a grudge against, be subject to.

Ἡρώδης ἐφοβείτο τὸν Ἰωάννην, εἰδὼς αὐτὸν ἄνδρα δίκαιον καὶ ἅγιον, καὶ συνετήρει¹ αὐτόν: καὶ ἀκούσας αὐτοῦ, πολλὰ ἐποίει, καὶ ἠδέως² αὐτοῦ ἤκουεν. Καὶ γενομένης ἡμέρας εὐκαιροῦ,³ ὅτε Ἡρώδης 21 τοῖς γενεσίοις⁴ αὐτοῦ δεῖπνον⁵ ἐποίει τοῖς μεγιστᾶσιν⁶ αὐτοῦ καὶ τοῖς χιλιάρχοις⁷ καὶ τοῖς πρώτοις τῆς Γαλιλαίας, καὶ εἰσελθούσης τῆς 22 θυγατρὸς⁸ αὐτῆς τῆς Ἡρωδιάδος⁹ καὶ ὀρχησαμένης,¹⁰ καὶ ἀρεσάσης¹¹ τῷ Ἡρώδῃ καὶ τοῖς συνανακειμένοις,¹² εἶπεν ὁ βασιλεὺς τῷ κορασίῳ, Αἴτησόν με ὃ ἐὰν θέλῃς, καὶ δώσω σοί: καὶ ὤμοσεν¹⁴ αὐτῇ ὅτι Ὅ ἐάν 23 με αἰτήσῃς, δώσω σοί, ἕως ἡμίσιους¹⁵ τῆς βασιλείας μου. Ἡ δὲ 24 ἐξελθοῦσα εἶπεν τῇ μητρὶ αὐτῆς, Τί αἰτήσομαι; Ἡ δὲ εἶπεν, Τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ.¹⁶ Καὶ εἰσελθοῦσα εὐθέως μετὰ 25 σπουδῆς¹⁷ πρὸς τὸν βασιλέα, ἠτήσατο, λέγουσα, Θέλω ἵνα μοι δῶς ἐξαυτῆς¹⁸ ἐπὶ πίνακι¹⁹ τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ.¹⁶ Καὶ 26 περίλυπος²⁰ γενόμενος ὁ βασιλεὺς, διὰ τοὺς ὄρκους²¹ καὶ τοὺς συνανακειμένους¹² οὐκ ἠθέλησεν αὐτὴν ἀθετῆσαι.²² Καὶ εὐθέως 27 ἀποστείλας ὁ βασιλεὺς σπεκουλάτορα²³ ἐπέταξεν²⁴ ἐνεχθῆναι τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. Ὁ δὲ ἀπελθὼν ἀπεκεφάλισεν²⁵ αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ, 28 καὶ ἤνεγκεν τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐπὶ πίνακι,¹⁹ καὶ ἔδωκεν αὐτὴν τῷ κορασίῳ:¹³ καὶ τὸ κοράσιον¹³ ἔδωκεν αὐτὴν τῇ μητρὶ αὐτῆς. Καὶ 29 ἀκούσαντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἦλθον, καὶ ἤραν τὸ πτώμα²⁶ αὐτοῦ, καὶ

¹ συντηρέω, preserve, treasure. ² ἠδέως, sweetly, gladly. ³ εὐκαιρος, timely, suitable. ⁴ γενέσια, ὡν, τό, birthday celebration. ⁵ δεῖπνον, οὐ, τό, supper, dinner. ⁶ μεγιστάν, ἄνος, ὁ, great man, magnate. ⁷ χιλιάρχος, οὐ, ὁ, military tribune, captain. ⁸ θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter. ⁹ Ἡρωδιάς, ἄδος, ἡ, Herodias. ¹⁰ ὀρχέομαι, dance. ¹¹ ἀρέσκω, please, serve. ¹² συνανάκειμαι, recline at table with. ¹³ κοράσιον, οὐ, τό, girl, little girl. ¹⁴ ὀμνύω, swear, take an oath. ¹⁵ ἡμισυς, half. ¹⁶ βαπτιστής, οὐ, ὁ, baptist, baptizer. ¹⁷ σπουδή, ἡς, ἡ, haste, diligence. ¹⁸ ἐξαυτῆς, at once, forthwith. ¹⁹ πίναξ, ακος, ἡ, board, dish. ²⁰ περίλυπος, very sad, very sorrowful. ²¹ ὄρκος, οὐ, ὁ, oath. ²² ἀθετέω, reject, annul. ²³ σπεκουλάτωρ, ορος, ὁ, courier, executioner. ²⁴ ἐπιτάσσω, command, give order. ²⁵ ἀποκεφαλίζω, behead. ²⁶ πτώμα, τος, τό, dead body, corpse.

ἔθηκαν αὐτὸ ἐν μνημείῳ.

Καὶ συνάγονται οἱ ἀπόστολοι πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἀπήγγειλαν αὐτῷ 30
 πάντα, καὶ ὅσα ἐποίησαν καὶ ὅσα ἐδίδαξαν. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Δεῦτε¹ 31
 ὑμεῖς αὐτοὶ κατ' ἰδίαν εἰς ἔρημον τόπον, καὶ ἀναπαύεσθε² ὀλίγον.
 Ἦσαν γὰρ οἱ ἐρχόμενοι καὶ οἱ ὑπάγοντες πολλοί, καὶ οὐδὲ φαγεῖν
 εὐκαίρουν.³ Καὶ ἀπῆλθον εἰς ἔρημον τόπον τῷ πλοίῳ κατ' ἰδίαν. Καὶ 32
 εἶδον αὐτοὺς ὑπάγοντας καὶ ἐπέγνωσαν αὐτὸν πολλοί, καὶ πεζῆ⁴ ἀπὸ
 πασῶν τῶν πόλεων συνέδραμον⁵ ἐκεῖ, καὶ προῆλθον⁶ αὐτούς, καὶ
 συνῆλθον πρὸς αὐτόν. Καὶ ἐξελθὼν εἶδεν ὁ Ἰησοῦς πολὺν ὄχλον, καὶ 34
 ἐσπλαγχνίσθη⁷ ἐπ' αὐτοῖς, ὅτι ἦσαν ὡς πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα:⁸
 καὶ ἤρξατο διδάσκειν αὐτούς πολλά. Καὶ ἤδη ὥρας πολλῆς 35
 γενομένης, προσελθόντες αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγουσιν ὅτι
 Ἔρημός ἐστιν ὁ τόπος, καὶ ἤδη ὥρα πολλή: ἀπόλυσον αὐτούς, ἵνα 36
 ἀπελθόντες εἰς τοὺς κύκλῳ⁹ ἀγροὺς καὶ κώμας¹⁰ ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς
 ἄρτους. Τί γὰρ φάγωσιν οὐκ ἔχουσιν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, 37
 Δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. Καὶ λέγουσιν αὐτῷ, Ἀπελθόντες
 ἀγοράσωμεν δηναρίων¹¹ διακοσίων¹² ἄρτους, καὶ δώμεν αὐτοῖς
 φαγεῖν; Ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς, Πόσους¹³ ἄρτους ἔχετε; Ὑπάγετε καὶ 38
 ἴδετε. Καὶ γνόντες λέγουσιν, Πέντε, καὶ δύο ἰχθύας.¹⁴ Καὶ ἐπέταξεν¹⁵ 39
 αὐτοῖς ἀνακλῖναι¹⁶ πάντας συμπόσια¹⁷ συμπόσια¹⁷ ἐπὶ τῷ χλωρῷ¹⁸

¹ δεῦτε, come!. ² ἀναπαύω, refresh, take rest. ³ εὐκαιρέω, have opportunity, time. ⁴ πεζῆ, by land, on foot. ⁵ συντρέχω, run together, go with. ⁶ προέρχομαι, go in front, precede. ⁷ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ⁸ ποιμήν, ἐνος, ὁ, shepherd. ⁹ κύκλος, ου, ὁ, circle. ¹⁰ κώμη, ης, ἡ, village. ¹¹ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ¹² διακόσιοι, two hundred, 200. ¹³ πόσος, how many? how great? ¹⁴ ἰχθύς, ὅς, ὁ, fish. ¹⁵ ἐπιτάσσω, command, give order. ¹⁶ ἀνακλῖνω, lay upon, lay down. ¹⁷ συμπόσιον, ου, τό, party, group. ¹⁸ χλωρός, pale green, pale.

χόρτω.¹ Καὶ ἀνέπεσον² πρασιαί³ πρασιαί,³ ἀνά⁴ ἑκατὸν⁵ καὶ ἀνά⁴ 40
 πεντήκοντα.⁶ Καὶ λαβὼν τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας,⁷ 41
 ἀναβλέψας⁸ εἰς τὸν οὐρανόν, εὐλόγησεν, καὶ κατέκλασεν⁹ τοὺς
 ἄρτους, καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἵνα παραθῶσιν¹⁰ αὐτοῖς: καὶ
 τοὺς δύο ἰχθύας⁷ ἐμέρισεν¹¹ πᾶσιν. Καὶ ἔφαγον πάντες, καὶ 42
 ἐχορτάσθησαν:¹² καὶ ἦσαν κλασμάτων¹³ δώδεκα κοφίνους¹⁴ πλήρεις,¹⁵ 43
 καὶ ἀπὸ τῶν ἰχθύων.⁷ Καὶ ἦσαν οἱ φαγόντες τοὺς ἄρτους 44
 πεντακισχίλιοι¹⁶ ἄνδρες.

Καὶ εὐθέως ἠνάγκασεν¹⁷ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐμβῆναι¹⁸ εἰς τὸ πλοῖον, 45
 καὶ προάγειν¹⁹ εἰς τὸ πέραν²⁰ πρὸς Βηθσαιῖδάν,²¹ ἕως αὐτὸς ἀπολύσῃ
 τὸν ὄχλον. Καὶ ἀποταξάμενος²² αὐτοῖς, ἀπῆλθεν εἰς τὸ ὄρος 46
 προσεύξασθαι. Καὶ ὀψίας²³ γενομένης, ἦν τὸ πλοῖον ἐν μέσῳ τῆς 47
 θαλάσσης, καὶ αὐτὸς μόνος ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ εἶδεν αὐτοὺς 48
 βασανιζομένους²⁴ ἐν τῷ ἐλαύνειν,²⁵ ἦν γὰρ ὁ ἄνεμος ἐναντίος²⁶ αὐτοῖς,
 καὶ περὶ τετάρτην²⁷ φυλακὴν τῆς νυκτὸς ἔρχεται πρὸς αὐτούς,
 περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης: καὶ ἤθελεν παρελθεῖν²⁸ αὐτούς. Οἱ δέ, 49
 ἰδόντες αὐτὸν περιπατοῦντα ἐπὶ τῆς θαλάσσης, ἔδοξαν φάντασμα²⁹
 εἶναι, καὶ ἀνέκραξαν:³⁰ πάντες γὰρ αὐτὸν εἶδον, καὶ ἐταράχθησαν.³¹ 50
 Καὶ εὐθέως ἐλάλησεν μετ' αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτοῖς, Θαρσεῖτε:³² ἐγώ

¹ χόρτος, ου, ό, grass, hay. ² ἀναπίπτω, recline, lie down. ³ πρασιά, άς, ή, group, company formed into divisions. ⁴ ἀνά, upwards, upon. ⁵ ἑκατόν, hundred, 100. ⁶ πεντήκοντα, fifty, 50. ⁷ ἰχθύς, ύος, ό, fish. ⁸ ἀναβλέπω, look up, receive sight. ⁹ κατακλάω, break in pieces. ¹⁰ παρατίθημι, set before, entrust. ¹¹ μερίζω, divide, part. ¹² χορτάζω, eat until full, be filled. ¹³ κλάσμα, τος, τό, broken piece, fragment. ¹⁴ κόφινος, ου, ό, basket, large basket. ¹⁵ πλήρης, full. ¹⁶ πεντακισχίλιοι, five thousand, 5000. ¹⁷ ἀναγκάζω, force, compel. ¹⁸ ἐμβαίνω, embark. ¹⁹ προάγω, lead forth, go before. ²⁰ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ²¹ Βηθσαιῖδά, ή, Bethsaida. ²² ἀποτάσσομαι, set apart, take leave of. ²³ ὄψιος, late. ²⁴ βασανίζω, torment, torture. ²⁵ ἐλαύνω, drive or push, row. ²⁶ ἐναντίος, opposite, hostile. ²⁷ τέταρτος, fourth. ²⁸ παρέρχομαι, pass by, go by. ²⁹ φάντασμα, τος, τό, apparition, ghost. ³⁰ ἀνακράζω, cry out, shout aloud. ³¹ ταρασσω, trouble, agitate. ³² θαρσεύω, of good courage, of good cheer.

εἶμι, μὴ φοβείσθε. Καὶ ἀνέβη πρὸς αὐτοὺς εἰς τὸ πλοῖον, καὶ 51
 ἐκόπασεν¹ ὁ ἄνεμος: καὶ λίαν² ἐκπερισσοῦ ἐν ἑαυτοῖς ἐξίσταντο,³ καὶ
 ἐθαύμαζον. Οὐ γὰρ συνήκαν⁴ ἐπὶ τοῖς ἄρτοις: ἦν γὰρ αὐτῶν ἡ καρδία 52
 πεπωρωμένη.⁵

Καὶ διαπεράσαντες⁶ ἦλθον ἐπὶ τὴν γῆν Γεννησαρέτ,⁷ καὶ 53
 προσωρμίσθησαν.⁸ Καὶ ἐξελθόντων αὐτῶν ἐκ τοῦ πλοίου, εὐθέως 54
 ἐπιγνόντες αὐτόν, περιδραμόντες⁹ ὅλην τὴν περίχωρον¹⁰ ἐκείνην, 55
 ἤρξαντο ἐπὶ τοῖς κραββάτοις¹¹ τοὺς κακῶς¹² ἔχοντας περιφέρειν,¹³
 ὅπου ἤκουον ὅτι ἐκεῖ ἐστίν. Καὶ ὅπου ἂν εἰσεπορεύετο¹⁴ εἰς κώμας¹⁵ ἢ 56
 πόλεις ἢ ἀγρούς, ἐν ταῖς ἀγοραῖς¹⁶ ἐτίθουν τοὺς ἀσθενούντας, καὶ
 παρεκάλουν αὐτὸν ἵνα κἂν¹⁷ τοῦ κρασπέδου¹⁸ τοῦ ἱματίου αὐτοῦ
 ἄψωνται: καὶ ὅσοι ἂν ἤπτοντο αὐτοῦ ἐσώζοντο.

Καὶ συνάγονται πρὸς αὐτὸν οἱ Φαρισαῖοι, καὶ τινες τῶν γραμματέων, 7
 ἐλθόντες ἀπὸ Ἱεροσολύμων: καὶ ἰδόντες τινὰς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ 2
 κοιναῖς¹⁹ χερσίν, τοῦτ' ἔστιν ἀνίπτοις,²⁰ ἐσθίοντας ἄρτους ἐμέμψαντο.
 Οἱ γὰρ Φαρισαῖοι καὶ πάντες οἱ Ἰουδαῖοι, ἐὰν μὴ πυγμῇ²² νίψωνται²³ 3
 τὰς χεῖρας, οὐκ ἐσθίουσιν, κρατοῦντες τὴν παράδοσιν²⁴ τῶν
 πρεσβυτέρων: καὶ ἀπὸ ἀγορᾶς,¹⁶ ἐὰν μὴ βαπτίσωνται, οὐκ ἐσθίουσιν: 4

¹ κοπάζω, stop, abate. ² λίαν, greatly, very. ³ ἐξίστημι, amaze, be amazed. ⁴ συνίημι, understand, consider. ⁵ πωρόω, harden, render callous. ⁶ διαπεράω, cross over, pass through. ⁷ Γεννησαρέτ, ἢ, Gennesaret. ⁸ προσωρμίζω, anchor at a place. ⁹ περιτρέχω, run around, run about. ¹⁰ περίχωρος, ου, ἢ, neighboring. ¹¹ κράββατος, ου, ὁ, mattress, pallet. ¹² κακῶς, badly, evilly. ¹³ περιφέρω, carry about, carry around. ¹⁴ εἰσεπορεύομαι, enter, journey into. ¹⁵ κώμη, ης, ἢ, village. ¹⁶ ἀγορά, ᾶς, ἢ, marketplace, place of assembly. ¹⁷ κἂν, and if, even if. ¹⁸ κράσπεδον, ου, τό, border, tassel. ¹⁹ κοινός, common, unclean. ²⁰ ἀνίπτος, unwashed. ²¹ μέμφομαι, find fault with, blame. ²² πυγμή, ης, ἢ, hand and wrist, fist. ²³ νίπτω, wash. ²⁴ παράδοσις, εως, ἢ, tradition, instruction.

καὶ ἄλλα πολλὰ ἐστὶν ἃ παρέλαβον κρατεῖν, βαπτισμοὺς¹ ποτηρίων
καὶ ξεστῶν² καὶ χαλκίων³ καὶ κλινῶν.⁴ Ἐπειτα⁵ ἐπερωτῶσιν αὐτὸν οἱ 5
Φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς, Διὰ τί οἱ μαθηταί σου οὐ
περιπατοῦσιν κατὰ τὴν παράδοσιν⁶ τῶν πρεσβυτέρων, ἀλλὰ
ἀνίπτους⁷ χερσὶν ἐσθίουσιν τὸν ἄρτον; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς 6
ὅτι Καλῶς προεφήτευσεν⁸ Ἡσαΐας⁹ περὶ ὑμῶν τῶν ὑποκριτῶν,¹⁰ ὡς
γέγραπται, Οὗτος ὁ λαὸς τοῖς χεῖλεσίν¹¹ με τιμᾶ,¹² ἡ δὲ καρδία αὐτῶν
πόρρω¹³ ἀπέχει¹⁴ ἀπ' ἐμοῦ. Μάτην¹⁵ δὲ σέβονται¹⁶ με, διδάσκοντες 7
διδασκαλίας¹⁷ ἐντάλματα¹⁸ ἀνθρώπων. Ἀφέντες γὰρ τὴν ἐντολὴν τοῦ 8
θεοῦ, κρατεῖτε τὴν παράδοσιν⁶ τῶν ἀνθρώπων, βαπτισμοὺς¹ ξεστῶν²
καὶ ποτηρίων: καὶ ἄλλα παρόμοια¹⁹ τοιαῦτα πολλὰ ποιεῖτε. Καὶ 9
ἔλεγεν αὐτοῖς, Καλῶς ἀθετεῖτε²⁰ τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ, ἵνα τὴν
παράδοσιν⁶ ὑμῶν τηρήσητε. Μωσῆς γὰρ εἶπεν, Τίμα¹² τὸν πατέρα 10
σου καὶ τὴν μητέρα σου: καί, Ὁ κακολογῶν²¹ πατέρα ἢ μητέρα
θανάτῳ τελευτάτω:²² ὑμεῖς δὲ λέγετε, Ἐὰν εἴπη ἄνθρωπος τῷ πατρὶ ἢ 11
τῇ μητρὶ, Κορβᾶν,²³ ὃ ἐστὶν, δῶρον,²⁴ ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφελῆθῃς:²⁵ καὶ 12
οὐκέτι ἀφίετε αὐτὸν οὐδὲν ποιῆσαι τῷ πατρὶ αὐτοῦ ἢ τῇ μητρὶ αὐτοῦ,
ἀκυροῦντες²⁶ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ τῇ παραδόσει⁶ ὑμῶν ἢ παρεδώκατε: 13
καὶ παρόμοια¹⁹ τοιαῦτα πολλὰ ποιεῖτε. Καὶ προσκαλεσάμενος²⁷ 14
πάντα τὸν ὄχλον, ἔλεγεν αὐτοῖς, Ἀκούετε μου πάντες, καὶ συνίετε.²⁸ 15

¹βαπτισμός, οὐ, ὁ, washing, cleansing. ²ξέστης, οὐ, ὁ, pitcher, jug. ³χαλκίον, οὐ, τό, bronze vessel. ⁴κλίνη, ης, ἡ, couch, bed. ⁵ἔπειτα, then, after this. ⁶παράδοσις, εως, ἡ, tradition, instruction. ⁷ἀνίπτος, unwashed. ⁸προφητεύω, prophesy, foretell. ⁹Ἡσαΐας, οὐ, ὁ, Isaiah. ¹⁰ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ¹¹χεῖλος, οὐς, τό, lip, edge. ¹²τιμᾶω, honor, value at a price. ¹³πόρρω, far (away), far. ¹⁴ἀπέχω, received, obtain. ¹⁵μάτην, in vain, no end. ¹⁶σέβομαι, reverence, worship. ¹⁷διδασκαλία, ας, ἡ, teaching, doctrine. ¹⁸ἐντάλμα, τος, τό, precept, commandment. ¹⁹παρόμοιος, like, similar. ²⁰ἀθετέω, reject, annul. ²¹κακολογέω, speak evil of, revile. ²²τελευτάω, die, end. ²³Κορβᾶν, gift to God, corban. ²⁴δῶρον, οὐ, τό, gift, present. ²⁵ὠφελέω, profit, help. ²⁶ἀκυρόω, revoke, invalidate. ²⁷προσκαλέω, summon. ²⁸συνίημι, understand, consider.

Οὐδέν ἐστιν ἔξωθεν¹ τοῦ ἀνθρώπου εἰσπορευόμενον² εἰς αὐτόν, ὃ
 δύναται αὐτόν κοινῶσαι·³ ἀλλὰ τὰ ἐκπορευόμενα ἀπ' αὐτοῦ, ἐκεῖνά
 ἐστιν τὰ κοινῶντα³ τὸν ἄνθρωπον. Εἴ τις ἔχει ὄτα ἀκούειν ἀκουέτω. 16

Καὶ ὅτε εἰσῆλθεν εἰς οἶκον ἀπὸ τοῦ ὄχλου, ἐπηρώτων αὐτόν οἱ
 μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ τῆς παραβολῆς. Καὶ λέγει αὐτοῖς, Οὕτως καὶ 18

ὕμεῖς ἀσύνετοί⁴ ἐστε; Οὐ νοεῖτε⁵ ὅτι πᾶν τὸ ἔξωθεν¹ εἰσπορευόμενον²
 εἰς τὸν ἄνθρωπον οὐ δύναται αὐτόν κοινῶσαι,³ ὅτι οὐκ εἰσπορεύεται² 19

αὐτοῦ εἰς τὴν καρδίαν, ἀλλ' εἰς τὴν κοιλίαν,⁶ καὶ εἰς τὸν ἀφεδρῶνα⁷
 ἐκπορεύεται, καθαρίζον πάντα τὰ βρώματα.⁸ Ἔλεγεν δὲ ὅτι Τὸ ἐκ 20

τοῦ ἀνθρώπου ἐκπορευόμενον, ἐκεῖνο κοινῶσι³ τὸν ἄνθρωπον. Ἔσωθεν 21

γάρ, ἐκ τῆς καρδίας τῶν ἀνθρώπων οἱ διαλογισμοὶ¹⁰ οἱ κακοὶ
 ἐκπορεύονται, μοιχεῖαι,¹¹ πορνεῖαι,¹² φόνοι,¹³ κλοπαί,¹⁴ πλεονεξίαι,¹⁵ 22

πονηρίαι,¹⁶ δόλος,¹⁷ ἀσέλγεια,¹⁸ ὀφθαλμὸς πονηρός, βλασφημία,¹⁹
 ὑπερηφανία,²⁰ ἀφροσύνη:²¹ πάντα ταῦτα τὰ πονηρὰ ἔσωθεν⁹ 23

ἐκπορεύεται, καὶ κοινῶσι³ τὸν ἄνθρωπον.

Καὶ ἐκεῖθεν²² ἀναστὰς ἀπῆλθεν εἰς τὰ μεθόρια²³ Τύρου²⁴ καὶ Σιδῶνος.²⁵ 24

Καὶ εἰσελθὼν εἰς οἰκίαν, οὐδένα ἤθελεν γνῶναι, καὶ οὐκ ἠδυνήθη
 λαθεῖν.²⁶ Ἀκούσασα γὰρ γυνὴ περὶ αὐτοῦ, ἧς εἶχεν τὸ θυγάτριον²⁷ 25

αὐτῆς πνεῦμα ἀκάθαρτον, ἔλθοῦσα προσέπεσεν²⁸ πρὸς τοὺς πόδας

¹ ἔξωθεν, from without, outside (gen). ² εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ³ κοινῶω, make common, defile. ⁴ ἀσύνετος, without understanding, unintelligent. ⁵ νοέω, understand, consider. ⁶ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ⁷ ἀφεδρῶν, ὄνος, ὁ, toilet, latrine. ⁸ βρῶμα, τος, τό, food, food of any kind. ⁹ ἔσωθεν, from within, within. ¹⁰ διαλογισμός, οὔ, ὁ, reasoning, questioning. ¹¹ μοιχεῖα, ας, ἡ, adultery. ¹² πορνεία, ας, ἡ, fornication, idolatry. ¹³ φόνος, ου, ὁ, murder, slaughter. ¹⁴ κλοπή, ἡς, ἡ, theft, thieving. ¹⁵ πλεονεξία, ας, ἡ, covetousness, avarice. ¹⁶ πονηρία, ας, ἡ, iniquity, wickedness. ¹⁷ δόλος, ου, ὁ, guile, deceit. ¹⁸ ἀσέλγεια, ας, ἡ, licentiousness, debauchery. ¹⁹ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ²⁰ ὑπερηφανία, ας, ἡ, arrogance, haughtiness. ²¹ ἀφροσύνη, ης, ἡ, foolishness, want of sense. ²² ἐκεῖθεν, from there, from that place. ²³ μεθόριον, ου, τό, confine, border. ²⁴ Τύρος, ου, ἡ, Tyre. ²⁵ Σιδῶν, ὄνος, ἡ, Sidon. ²⁶ λανθάνω, escape notice, am hidden. ²⁷ θυγάτριον, ου, τό, little daughter. ²⁸ προσπίπτω, fall upon, fall down before.

αὐτοῦ: ἦν δὲ ἡ γυνὴ Ἑλληνίς,¹ Συραφοινίκισσα² τῷ γένει:³ καὶ ἠρώτα 26
αὐτὸν ἵνα τὸ δαιμόνιον ἐκβάλῃ ἐκ τῆς θυγατρὸς⁴ αὐτῆς. Ὁ δὲ 27
Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ, Ἄφες πρῶτον χορτασθῆναι⁵ τὰ τέκνα: οὐ γὰρ
καλὸν ἐστὶν λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις.⁶
Ἡ δὲ ἀπεκρίθη καὶ λέγει αὐτῷ, Ναί, κύριε: καὶ γὰρ τὰ κυνάρια⁶ 28
ὑποκάτω⁷ τῆς τραπέζης⁸ ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιχίων⁹ τῶν παιδίων. Καὶ 29
εἶπεν αὐτῇ, Διὰ τοῦτον τὸν λόγον ὕπαγε: ἐξελήλυθεν τὸ δαιμόνιον
ἐκ τῆς θυγατρὸς⁴ σου. Καὶ ἀπελθοῦσα εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς, εὔρεν τὸ 30
δαιμόνιον ἐξεληλυθός, καὶ τὴν θυγατέρα⁴ βεβλημένην ἐπὶ τῆς
κλίνης.¹⁰

Καὶ πάλιν ἐξεληθὼν ἐκ τῶν ὁρίων¹¹ Τύρου¹² καὶ Σιδῶνος,¹³ ἦλθεν πρὸς 31
τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας, ἀνά¹⁴ μέσον τῶν ὁρίων¹¹ Δεκαπόλεως.¹⁵
Καὶ φέρουσιν αὐτῷ κωφὸν¹⁶ μογγιλάλον,¹⁷ καὶ παρακαλοῦσιν αὐτὸν 32
ἵνα ἐπιθῇ αὐτῷ τὴν χεῖρα. Καὶ ἀπολαβόμενος¹⁸ αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ὄχλου 33
κατ' ἰδίαν, ἔβαλεν τοὺς δακτύλους¹⁹ αὐτοῦ εἰς τὰ ὦτα αὐτοῦ, καὶ
πτύσας²⁰ ἤψατο τῆς γλώσσης αὐτοῦ, καὶ ἀναβλέψας²¹ εἰς τὸν 34
οὐρανόν, ἐστέναξεν,²² καὶ λέγει αὐτῷ, Ἐφφαθά,²³ ὃ ἐστίν,
Διανοίχθητι.²⁴ Καὶ εὐθέως διηνοιχθησαν²⁴ αὐτοῦ αἱ ἀκοαί:²⁵ καὶ 35
ἐλύθη ὁ δεσμός²⁶ τῆς γλώσσης αὐτοῦ, καὶ ἐλάλει ὀρθῶς.²⁷ Καὶ 36

¹ Ἑλληνίς, ἴδος, ἡ, Greek, Greek woman. ² Συροφοινίκισσα, ἡς, ἡ, Syrophoenician woman, Syrophoenician. ³ γένος, οὗς, τό, race, kind. ⁴ θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter. ⁵ χορτάζω, eat until full, be filled. ⁶ κυνάριον, ου, τό, little dog. ⁷ ὑποκάτω, under, below. ⁸ τράπεζα, ἡς, ἡ, table. ⁹ ψιχίον, ου, τό, crumb, scrap. ¹⁰ κλίνη, ἡς, ἡ, couch, bed. ¹¹ ὄριον, ου, τό, boundary, region. ¹² Τύρος, ου, ἡ, Tyre. ¹³ Σιδῶν, ὄνος, ἡ, Sidon. ¹⁴ ἀνά, upwards, upon. ¹⁵ Δεκάπολις, εως, ἡ, Decapolis. ¹⁶ κωφός, deaf, dumb. ¹⁷ μογγιλάλος, ου, ὁ, one speaking with difficulty. ¹⁸ ἀπολαμβάνω, receive from, get back. ¹⁹ δάκτυλος, ου, ὁ, finger. ²⁰ πτύω, spit. ²¹ ἀναβλέπω, look up, receive sight. ²² στενάζω, groan (internally), sigh deeply. ²³ ἐφφαθά, ephphatha, be opened! ²⁴ διανοίγω, open up completely, open fully. ²⁵ ἀκοή, ἡς, ἡ, hearing, report. ²⁶ δεσμός, οὔ, ὁ, chain, bond. ²⁷ ὀρθῶς, rightly, correctly.

διεστείλατο¹ αὐτοῖς ἵνα μηδενὶ εἴπωσιν: ὅσον δὲ αὐτὸς αὐτοῖς
 διεστέλλετο,¹ μᾶλλον περισσότερον² ἐκήρυσσον. Καὶ ὑπερπερισσῶς³ 37
 ἐξεπλήσσοντο,⁴ λέγοντες, Καλῶς πάντα πεποίηκεν: καὶ τοὺς
 κωφοὺς⁵ ποιεῖ ἀκούειν, καὶ τοὺς ἀλάλους⁶ λαλεῖν.

Ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, παμπόλλου⁷ ὄχλου ὄντος, καὶ μὴ ἐχόντων τί 8
 φάγωσιν, προσκαλεσάμενος⁸ ὁ Ἰησοῦς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ λέγει
 αὐτοῖς, Σπλαγχνίζομαι⁹ ἐπὶ τὸν ὄχλον, ὅτι ἤδη ἡμέραι τρεῖς 2
 προσμένουσίν¹⁰ μοι, καὶ οὐκ ἔχουσιν τί φάγωσιν: καὶ ἂν ἀπολύσω 3
 αὐτοὺς νήστεις¹¹ εἰς οἶκον αὐτῶν, ἐκλυθήσονται¹² ἐν τῇ ὁδῷ: τινὲς
 γὰρ αὐτῶν μακρόθεν¹³ ἤκουσιν.¹⁴ Καὶ ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ 4
 αὐτοῦ, Πόθεν¹⁵ τούτους δυνήσεταιί τις ὧδε χορτάσαι¹⁶ ἄρτων ἐπ'
 ἐρημίας;¹⁷ Καὶ ἐπηρώτα αὐτοῦς, Πόσους¹⁸ ἔχετε ἄρτους; Οἱ δὲ εἶπον, 5
 Ἑπτὰ. Καὶ παρήγγειλεν τῷ ὄχλῳ ἀναπεσεῖν¹⁹ ἐπὶ τῆς γῆς: καὶ λαβὼν 6
 τοὺς ἑπτὰ ἄρτους, εὐχαριστήσας ἐκλασεν²⁰ καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς
 αὐτοῦ, ἵνα παραθῶσιν:²¹ καὶ παρέθηκαν²¹ τῷ ὄχλῳ. Καὶ εἶχον ἰχθύδια 7
 ὀλίγα: καὶ εὐλογήσας εἶπεν παραθεῖναι²¹ καὶ αὐτά. Ἐφαγον δέ, καὶ 8
 ἐχορτάσθησαν:¹⁶ καὶ ἦσαν περισσεύματα²³ κλασμάτων²⁴ ἑπτὰ
 σφυρίδας.²⁵ Ἦσαν δὲ οἱ φαγόντες ὡς τετρακισχίλιοι:²⁶ καὶ ἀπέλυσεν 9
 αὐτούς. Καὶ εὐθέως ἐμβὰς²⁷ εἰς τὸ πλοῖον μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, 10

¹ διαστελλομαι, set apart, fig. to distinguish. ² περισσός, excessive, abundant. ³ ὑπερπερισσῶς, beyond all measure, utterly. ⁴ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ⁵ κωφός, deaf, dumb. ⁶ ἀλαλος, speechless, mute. ⁷ ἀμπόλυς, very great. ⁸ προσκαλέω, summon. ⁹ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ¹⁰ προσμένω, wait longer, remain. ¹¹ νήστις, ὁ, not eating, hungry. ¹² ἐκλύω, am unstrung, become weak. ¹³ μακρόθεν, from afar, afar. ¹⁴ ἦκω, have come, am present. ¹⁵ πόθεν, from where? whence. ¹⁶ χορτάζω, eat until full, be filled. ¹⁷ ἐρημία, ας, ἡ, wilderness, desert. ¹⁸ πόσος, how many? how great? ¹⁹ ἀναπίπτω, recline, lie down. ²⁰ κλάω, break. ²¹ παρατίθημι, set before, entrust. ²² ἰχθύδιον, οὐ, τό, small fish, little fish. ²³ περισσεύμα, τος, τό, superfluity, abundance. ²⁴ κλάσμα, τος, τό, broken piece, fragment. ²⁵ σφυρίς, ἴδος, ἡ, large basket, plaited basket. ²⁶ τετρακισχίλιοι, four thousand, 4000. ²⁷ ἐμβαίνω, embark.

ἦλθεν εἰς τὰ μέρη Δαλμανουθά.¹

Καὶ ἐξῆλθον οἱ Φαρισαῖοι, καὶ ἤρξαντο συζητεῖν² αὐτῷ, ζητοῦντες παρ' 11

αὐτοῦ σημεῖον ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, πειράζοντες αὐτόν. Καὶ 12

ἀναστενάξας³ τῷ πνεύματι αὐτοῦ λέγει, Τί ἡ γενεὰ αὕτη σημεῖον

ἐπιζητεῖ;⁴ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, εἰ δοθήσεται τῇ γενεᾷ ταύτῃ σημεῖον. 13

Καὶ ἀφείς αὐτούς, ἐμβὰς⁵ πάλιν εἰς πλοῖον, ἀπῆλθεν εἰς τὸ πέραν.⁶

Καὶ ἐπελάθοντο⁷ λαβεῖν ἄρτους, καὶ εἰ μὴ ἓνα ἄρτον οὐκ εἶχον μεθ' 14

ἑαυτῶν ἐν τῷ πλοίῳ. Καὶ διεστέλλετο⁸ αὐτοῖς, λέγων, Ὁράτε, 15

βλέπετε ἀπὸ τῆς ζύμης⁹ τῶν Φαρισαίων καὶ τῆς ζύμης⁹ Ἡρώδου. 16

Καὶ διελογίζοντο¹⁰ πρὸς ἀλλήλους, λέγοντες ὅτι Ἄρτους οὐκ ἔχομεν. 17

Καὶ γνοὺς ὁ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς, Τί διαλογίζεσθε¹⁰ ὅτι ἄρτους οὐκ

ἔχετε; Οὐπω¹¹ νοεῖτε,¹² οὐδὲ συνίετε;¹³ Ἔτι πεπωρωμένην¹⁴ ἔχετε τὴν

καρδίαν ὑμῶν; Ὁφθαλμοὺς ἔχοντες οὐ βλέπετε; Καὶ ὄτα ἔχοντες 18

οὐκ ἀκούετε; Καὶ οὐ μνημονεύετε;¹⁵ Ὅτε τοὺς πέντε ἄρτους ἔκλασα¹⁶ 19

εἰς τοὺς πεντακισχιλίους,¹⁷ πόσους¹⁸ κοφίνους¹⁹ πλήρεις²⁰

κλασμάτων²¹ ἤρατε; Λέγουσιν αὐτῷ, Δώδεκα. Ὅτε δὲ τοὺς ἑπτὰ εἰς 20

τοὺς τετρακισχιλίους,²² πόσων¹⁸ σφυρίδων²³ πληρώματα²⁴

κλασμάτων²¹ ἤρατε; Οἱ δὲ εἶπον, Ἑπτὰ. Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Πῶς οὐ 21

¹ Δαλμανουθά, ἡ, Dalmanutha. ² συζητέω, discuss, dispute. ³ ἀναστενάξω, sigh deeply, groan or sigh deeply. ⁴ ἐπιζητέω, seek for, seek after. ⁵ ἐμβαίνω, embark. ⁶ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁷ ἐπιλανθάνομαι, forget, neglect. ⁸ διαστέλλομαι, set apart, fig. to distinguish. ⁹ ζύμη, ἡ, ἡ, leaven, ferment. ¹⁰ διαλογίζομαι, debate, reason. ¹¹ οὐπω, not yet. ¹² νοέω, understand, consider. ¹³ συνίημι, understand, consider. ¹⁴ πωρόω, harden, render callous. ¹⁵ μνημονεύω, remember, make mention of. ¹⁶ κλάω, break. ¹⁷ πεντακισχίλιοι, five thousand, 5000. ¹⁸ πόσος, how many? how great? ¹⁹ κόφινος, οὐ, ὁ, basket, large basket. ²⁰ πλήρης, full. ²¹ κλάσμα, τος, τό, broken piece, fragment. ²² τετρακισχίλιοι, four thousand, 4000. ²³ σφυρίς, ἰδος, ἡ, large basket, plaited basket. ²⁴ πλήρωμα, τος, τό, fullness, fulfillment.

συνίετε;¹

Καὶ ἔρχεται εἰς Βηθσαιδάν.² Καὶ φέρουσιν αὐτῷ τυφλόν, καὶ 22
 παρακαλοῦσιν αὐτὸν ἵνα αὐτοῦ ἄψηται. Καὶ ἐπιλαβόμενος³ τῆς 23
 χειρὸς τοῦ τυφλοῦ, ἐξήγαγεν⁴ αὐτὸν ἔξω τῆς κώμης⁵· καὶ πτύσας⁶ εἰς
 τὰ ὄμματα⁷ αὐτοῦ, ἐπιθείς τὰς χεῖρας αὐτῷ, ἐπηρώτα αὐτὸν εἴ τι
 βλέπει. Καὶ ἀναβλέψας⁸ ἔλεγεν, Βλέπω τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι ὡς 24
 δένδρα⁹ ὄρω περιπατοῦντας. Εἶτα¹⁰ πάλιν ἐπέθηκεν τὰς χεῖρας ἐπὶ 25
 τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, καὶ ἐποίησεν αὐτὸν ἀναβλέψαι.⁸ Καὶ
 ἀποκατεστάθη,¹¹ καὶ ἐνέβλεψεν¹² τηλαυγῶς¹³ ἅπαντας. Καὶ 26
 ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, λέγων, Μηδὲ εἰς τὴν κώμην⁵
 εἰσέλθης, μηδὲ εἴπῃς τινὶ ἐν τῇ κώμῃ.⁵

Καὶ ἐξῆλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὰς κώμας⁵ Καισαρείας 27
 τῆς Φιλίππου· καὶ ἐν τῇ ὁδῷ ἐπηρώτα τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγων
 αὐτοῖς, Τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι; Οἱ δὲ ἀπεκρίθησαν, 28
 Ἰωάννην τὸν βαπτιστὴν¹⁵· καὶ ἄλλοι Ἡλίαν· ἄλλοι δὲ ἓνα τῶν
 προφητῶν. Καὶ αὐτὸς λέγει αὐτοῖς, Ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; 29
 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος λέγει αὐτῷ, Σὺ εἶ ὁ χριστός. Καὶ ἐπετίμησεν 30
 αὐτοῖς, ἵνα μηδενὶ λέγωσιν περὶ αὐτοῦ. Καὶ ἤρξατο διδάσκειν 31
 αὐτούς, ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πολλὰ παθεῖν, καὶ

¹ συνίημι, understand, consider. ² Βηθσαιδᾶ, ἡ, Bethsaida. ³ ἐπιλαμβάνομαι, take hold of, seize. ⁴ ἐξάγω, lead out. ⁵ κώμη, ης, ἡ, village. ⁶ πτύω, spit. ⁷ ὄμμα, ος, τό, eye. ⁸ ἀναβλέπω, look up, receive sight. ⁹ δένδρον, ου, τό, tree. ¹⁰ εἶτα, then, thereafter. ¹¹ ἀποκαθίστημι, restore, give back. ¹² ἐμβλέπω, look at, look into. ¹³ τηλαυγῶς, plainly, clearly. ¹⁴ Καισάρεια, ας, ἡ, Caesarea. ¹⁵ βαπτιστής, οῦ, ὁ, baptist, baptizer.

ἀποδοκιμασθῆναι¹ ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν
 γραμματέων, καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀναστῆναι: 32
 καὶ παρρησίᾳ τὸν λόγον ἐλάλει. Καὶ προσλαβόμενος² αὐτὸν ὁ
 Πέτρος ἤρξατο ἐπιτιμᾶν αὐτῷ. Ὁ δὲ ἐπιστραφεὶς, καὶ ἰδὼν τοὺς 33
 μαθητὰς αὐτοῦ, ἐπετίμησεν³ τῷ Πέτρῳ, λέγων, Ὑπαγε ὀπίσω μου,
 Σατανᾶ: ὅτι οὐ φρονεῖς⁴ τὰ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων. Καὶ 34
 προσκαλεσάμενος⁵ τὸν ὄχλον σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς,
 Ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἀκολουθεῖν, ἀπαρνησάσθω⁶ ἑαυτὸν, καὶ
 ἀράτω τὸν σταυρὸν⁷ αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθεῖτω μοι. Ὅς γὰρ ἂν θέλη 35
 τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν: ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν
 ἑαυτοῦ ψυχὴν ἕνεκεν⁸ ἐμοῦ καὶ τοῦ εὐαγγελίου, οὗτος σώσει αὐτήν. 36
 Τί γὰρ ὠφελήσει⁹ ἄνθρωπον, ἐὰν κερδήσῃ¹⁰ τὸν κόσμον ὅλον, καὶ
 ζημιωθῇ¹¹ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ; Ἡ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα¹² 37
 τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; Ὅς γὰρ ἐὰν ἐπαισχυνθῇ¹³ με καὶ τοὺς ἐμοὺς 38
 λόγους ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ μοιχαλίδι¹⁴ καὶ ἀμαρτωλῷ, καὶ ὁ υἱὸς
 τοῦ ἀνθρώπου ἐπαισχυνθήσεται¹³ αὐτόν, ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ
 πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων τῶν ἁγίων.

Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἰσὶν τινες τῶν ὧδε ἐστηκότων, 9

οἵτινες οὐ μὴ γεύσονται¹⁵ θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσιν τὴν βασιλείαν τοῦ
 θεοῦ ἐληλυθυῖαν ἐν δυνάμει.

¹ ἀποδοκιμάζω, reject, reject after testing. ² προσλαμβάνω, take to myself, welcome. ³ ἐπιτιμάω, rebuke, warn. ⁴ φρονέω, think, judge. ⁵ προσκαλέω, summon. ⁶ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ⁷ σταυρός, οὐ, ὁ, cross. ⁸ ἕνεκεν, for the sake of, on account of. ⁹ ὠφελέω, profit, help. ¹⁰ κερδαίνω, gain, win. ¹¹ ζημιόω, suffer loss, inflict loss upon. ¹² ἀντάλλαγμα, τος, τό, exchange, purchasing price. ¹³ ἐπαισχύνομαι, be ashamed, am ashamed. ¹⁴ μοιχαλίσ, ἴδος, ἦ, adulteress. ¹⁵ γεύομαι, taste, experience.

Καὶ μεθ' ἡμέρας ἕξ¹ παραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς τὸν Πέτρον καὶ τὸν 2
 Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην, καὶ ἀναφέρει² αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν³ κατ'
 ἰδίαν μόνους. Καὶ μετεμορφώθη⁴ ἔμπροσθεν αὐτῶν, καὶ τὰ ἱμάτια 3
 αὐτοῦ ἐγένοντο στίλβοντα,⁵ λευκὰ⁶ λίαν⁷ ὡς χιών,⁸ οἷα⁹ γναφεὺς¹⁰ ἐπὶ
 τῆς γῆς οὐ δύναται λευκᾶναι.¹¹ Καὶ ὤφθη αὐτοῖς Ἥλιος σὺν Μωσῆ, 4
 καὶ ἦσαν συλλαλοῦντες¹² τῷ Ἰησοῦ. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος λέγει 5
 τῷ Ἰησοῦ, Ῥαββί, καλὸν ἐστὶν ἡμᾶς ὧδε εἶναι: καὶ ποιήσωμεν
 σκηναὶς¹³ τρεῖς, σοὶ μίαν, καὶ Μωσῆ μίαν, καὶ Ἥλια μίαν. Οὐ γὰρ 6
 ἤδει τί λαλήσει: ἦσαν γὰρ ἔκφοβοι.¹⁴ Καὶ ἐγένετο νεφέλη¹⁵ 7
 ἐπισκιάζουσα¹⁶ αὐτοῖς: καὶ ἦλθεν φωνὴ ἐκ τῆς νεφέλης,¹⁵ Οὗτός
 ἐστὶν ὁ υἱὸς μου ὁ ἀγαπητός: αὐτοῦ ἀκούετε. Καὶ ἐξάπινα¹⁷ 8
 περιβλεψάμενοι,¹⁸ οὐκέτι οὐδένα εἶδον, ἀλλὰ τὸν Ἰησοῦν μόνον μεθ'
 ἑαυτῶν.

Καταβαινόντων δὲ αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ὄρους, διεστειλατο¹⁹ αὐτοῖς ἵνα 9
 μηδενὶ διηγήσωνται²⁰ ἃ εἶδον, εἰ μὴ ὅταν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ
 νεκρῶν ἀναστῆ. Καὶ τὸν λόγον ἐκράτησαν πρὸς ἑαυτούς, 10
 συζητοῦντες²¹ τί ἐστὶν τὸ ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι. Καὶ ἐπηρώτων 11
 αὐτόν, λέγοντες ὅτι Λέγουσιν οἱ γραμματεῖς ὅτι Ἥλιαν δεῖ ἐλθεῖν
 πρῶτον; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς, Ἥλιος μὲν ἐλθὼν πρῶτον, 12

¹ ἕξ, six. ² ἀναφέρω, bring up, offer. ³ ὑψηλός, high, lofty. ⁴ μεταμορφόω, change the form, transform. ⁵ στίλβω, shine, be radiant. ⁶ λευκός, white, bright. ⁷ λίαν, greatly, very. ⁸ χιών, ὄνος, ἦ, snow. ⁹ οἷος, such as, of what kind. ¹⁰ γναφεύς, ἕως, ὁ, one who cleans woolen cloth. ¹¹ λευκαίνω, make white, whiten. ¹² συλλαλέω, talk with, discuss. ¹³ σκηνή, ἦς, ἦ, tent, tabernacle. ¹⁴ ἔκφοβος, terrified, greatly terrified. ¹⁵ νεφέλη, ἦς, ἦ, cloud. ¹⁶ ἐπισκιάζω, overshadow, envelop. ¹⁷ ἐξάπινα, suddenly, unexpectedly. ¹⁸ περιβλέπομαι, look around, look around on. ¹⁹ διαστέλλομαι, set apart, fig. to distinguish. ²⁰ διηγέομαι, relate fully, relate in full. ²¹ συζητέω, discuss, dispute.

ἀποκαθιστᾶ¹ πάντα: καὶ πῶς γέγραπται ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου,
 ἵνα πολλὰ πάθῃ καὶ ἐξουδενωθῇ.² Ἀλλὰ λέγω ὑμῖν ὅτι καὶ Ἡλίας 13
 ἐλήλυθεν, καὶ ἐποίησαν αὐτῷ ὅσα ἠθέλησαν, καθὼς γέγραπται ἐπ’
 αὐτόν.

Καὶ ἐλθὼν πρὸς τοὺς μαθητάς, εἶδεν ὄχλον πολὺν περὶ αὐτούς, καὶ 14
 γραμματεῖς συζητοῦντας³ αὐτοῖς. Καὶ εὐθέως πᾶς ὁ ὄχλος ἰδὼν 15
 αὐτὸν ἐξεθαμβήθη,⁴ καὶ προστρέχοντες⁵ ἠσπάζοντο αὐτόν. Καὶ 16
 ἐπηρώτησεν τοὺς γραμματεῖς, Τί συζητεῖτε³ πρὸς αὐτούς; Καὶ 17
 ἀποκριθεὶς εἷς ἐκ τοῦ ὄχλου εἶπεν, Διδάσκαλε, ἤνεγκα τὸν υἱὸν μου
 πρὸς σε, ἔχοντα πνεῦμα ἄλαλον.⁶ Καὶ ὅπου ἂν αὐτὸν καταλάβῃ,⁷ 18
 ῥήσσει⁸ αὐτόν: καὶ ἀφρίζει,⁹ καὶ τρίζει¹⁰ τοὺς ὀδόντας¹¹ αὐτοῦ, καὶ
 ξηραίνεται:¹² καὶ εἶπον τοῖς μαθηταῖς σου ἵνα αὐτὸ ἐκβάλωσιν, καὶ
 οὐκ ἴσχυσαν.¹³ Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτῷ λέγει, ὦ¹⁴ γενεὰ ἄπιστος,¹⁵ ἕως 19
 πότε πρὸς ὑμᾶς ἔσομαι; Ἔως πότε ἀνέξομαι¹⁶ ὑμῶν; Φέρετε αὐτὸν
 πρὸς με. Καὶ ἤνεγκαν αὐτὸν πρὸς αὐτόν: καὶ ἰδὼν αὐτόν, εὐθέως τὸ 20
 πνεῦμα ἐσπάραξεν¹⁷ αὐτόν: καὶ πεσὼν ἐπὶ τῆς γῆς, ἐκυλίετο¹⁸
 ἀφρίζων.⁹ Καὶ ἐπηρώτησεν τὸν πατέρα αὐτοῦ, Πόσος¹⁹ χρόνος ἐστίν, 21
 ὡς τοῦτο γέγονεν αὐτῷ; Ὁ δὲ εἶπεν, Παιδιόθεν.²⁰ Καὶ πολλάκις²¹ 22
 αὐτὸν καὶ εἰς τὸ πῦρ ἔβαλεν καὶ εἰς ὕδατα, ἵνα ἀπολέσῃ αὐτόν: ἀλλ’

¹ ἀποκαθίστημι, restore, give back. ² ἐξουδενόω, ignore, despise. ³ συζητέω, discuss, dispute. ⁴ ἐκθαμβέομαι, amaze, be amazed. ⁵ προστρέχω, run up to, run to. ⁶ ἄλαλος, speechless, mute. ⁷ καταλαμβάνω, overtake, apprehend. ⁸ ῥήγνυμι, break apart, throw down. ⁹ ἀφρίζω, foam at the mouth. ¹⁰ τρίζω, gnash, grind. ¹¹ ὀδός, ὄ, tooth. ¹² ξηραίνω, dry up, parch. ¹³ ἰσχύω, be strong, able. ¹⁴ ὦ, Oh! omega. ¹⁵ ἄπιστος, unbelieving, faithless. ¹⁶ ἀνέχομαι, endure, bear with. ¹⁷ σπαράσσω, convulse, shake to and fro. ¹⁸ κυλίω, roll. ¹⁹ πόσος, how many? how great? ²⁰ παιδιόθεν, from childhood. ²¹ πολλάκις, often, many times.

εἴ τι δύνασαι, βοήθησον¹ ἡμῖν, σπλαγχνισθεῖς² ἐφ' ἡμᾶς. Ὁ δὲ 23
 Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Τὸ εἰ δύνασαι πιστεῦσαι, πάντα δυνατὰ τῷ
 πιστεύοντι. Καὶ εὐθέως κράξας ὁ πατήρ τοῦ παιδίου, μετὰ δακρῶν³ 24
 ἔλεγεν, Πιστεύω, κύριε, βοήθει¹ μου τῇ ἀπιστίᾳ.⁴ Ἴδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς 25
 ὅτι ἐπισυντρέχει⁵ ὄχλος, ἐπετίμησεν τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ,
 λέγων αὐτῷ, Τὸ πνεῦμα τὸ ἄλαλον⁶ καὶ κωφόν,⁷ ἐγὼ σοι ἐπιτάσσω,⁸
 ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ, καὶ μηκέτι⁹ εἰσέλθῃς εἰς αὐτόν. Καὶ κράξαν, καὶ 26
 πολλὰ σπαράξαν¹⁰ αὐτόν, ἐξῆλθεν: καὶ ἐγένετο ὡσεὶ νεκρός, ὥστε
 πολλοὺς λέγειν ὅτι ἀπέθανεν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς κρατήσας αὐτόν τῆς 27
 χειρός, ἤγειρεν αὐτόν: καὶ ἀνέστη. Καὶ εἰσελθόντα αὐτόν εἰς οἶκον, οἱ 28
 μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπηρώτων αὐτόν κατ' ἰδίαν ὅτι Ἡμεῖς οὐκ
 ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό; Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Τοῦτο τὸ γένος¹¹ ἐν 29
 οὐδενὶ δύναται ἐξελεῖν, εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ.¹²

Καὶ ἐκεῖθεν¹³ ἐξελθόντες παρεπορεύοντο¹⁴ διὰ τῆς Γαλιλαίας: καὶ οὐκ 30
 ἤθελεν ἵνα τις γινῶ. Ἐδίδασκεν γὰρ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ ἔλεγεν 31
 αὐτοῖς ὅτι Ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς χεῖρας ἀνθρώπων,
 καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν: καὶ ἀποκτανθεῖς, τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ
 ἀναστήσεται. Οἱ δὲ ἠγνόουν¹⁵ τὸ ῥῆμα, καὶ ἐφοβοῦντο αὐτόν 32
 ἐπερωτῆσαι.

¹βοηθέω, come to the aid of. ²σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ³δάκρυον, ου, τό, teardrop, a tear. ⁴ἀπιστία, ας, ἡ, unbelief, unfaithfulness. ⁵ἐπισυντρέχω, run together again, run together to. ⁶ἄλαλος, speechless, mute. ⁷κωφός, deaf, dumb. ⁸ἐπιτάσσω, command, give order. ⁹μηκέτι, no longer. ¹⁰σπαράσσω, convulse, shake to and fro. ¹¹γένος, ους, τό, race, kind. ¹²νηστεία, ας, ἡ, fasting, fast. ¹³ἐκεῖθεν, from there, from that place. ¹⁴παρεπορεύομαι, go beside, go past. ¹⁵ἀγνόέω, not know, be unaware.

Καὶ ἦλθεν εἰς Καπερναοῦμ:¹ καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ γενόμενος ἐπηρώτα αὐτοῦς, 33
 Τί ἐν τῇ ὁδῷ πρὸς ἑαυτοῦς διελογίζεσθε;² Οἱ δὲ ἐσιώπων:³ πρὸς 34
 ἀλλήλους γὰρ διελέχθησαν⁴ ἐν τῇ ὁδῷ, τίς μείζων. Καὶ καθίσας 35
 ἐφώνησεν τοὺς δώδεκα, καὶ λέγει αὐτοῖς, Εἴ τις θέλει πρῶτος εἶναι,
 ἔσται πάντων ἔσχατος, καὶ πάντων διάκονος. Καὶ λαβὼν παιδίον, 36
 ἔστησεν αὐτὸ ἐν μέσῳ αὐτῶν: καὶ ἐναγκαλισάμενος⁵ αὐτό, εἶπεν
 αὐτοῖς: Ὃς ἐὰν ἐν τῶν τοιούτων παιδίων δέξηται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, 37
 ἐμὲ δέχεται: καὶ ὃς ἐὰν ἐμὲ δέξηται, οὐκ ἐμὲ δέχεται, ἀλλὰ τὸν
 ἀποστείλαντά με.

Ἀπεκρίθη δὲ αὐτῷ Ἰωάννης, λέγων, Διδάσκαλε, εἶδομέν τινα τῷ 38
 ὀνόματί σου ἐκβάλλοντα δαιμόνια, ὃς οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν: καὶ
 ἐκωλύσαμεν⁶ αὐτόν, ὅτι οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, Μὴ 39
 κωλύετε⁶ αὐτόν: οὐδεὶς γὰρ ἐστὶν ὃς ποιήσει δύναμιν ἐπὶ τῷ ὀνόματί
 μου, καὶ δυνήσεται ταχὺ⁷ κακολογήσαι⁸ με. Ὃς γὰρ οὐκ ἔστιν καθ’ 40
 ὑμῶν ὑπὲρ ὑμῶν ἐστὶν. Ὃς γὰρ ἂν ποτίσῃ⁹ ὑμᾶς ποτήριον ὕδατος ἐν 41
 ὀνόματί μου, ὅτι χριστοῦ ἐστέ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν
 μισθὸν¹⁰ αὐτοῦ. Καὶ ὃς ἐὰν σκανδαλίσῃ¹¹ ἓνα τῶν μικρῶν τῶν 42
 πιστευόντων εἰς ἐμέ, καλὸν ἐστὶν αὐτῷ μᾶλλον εἰ περίκειται¹² λίθος
 μυλικὸς¹³ περὶ τὸν τράχηλον¹⁴ αὐτοῦ, καὶ βέβληται εἰς τὴν θάλασσαν.
 Καὶ ἐὰν σκανδαλίξῃ¹¹ σε ἡ χεὶρ σου, ἀπόκοψον¹⁵ αὐτήν: καλὸν σοι 43

¹ Καπερναοῦμ, ἢ, Capernaum. ² διαλογίζομαι, debate, reason. ³ σιωπάω, be silent, keep silence. ⁴ διαλέγομαι, dispute, reason. ⁵ ἐναγκαλιζομαι, take in one's arms, hug. ⁶ κωλύω, forbid, hinder. ⁷ ταχύ, quickly, speedily. ⁸ κακολογέω, speak evil of, revile. ⁹ ποτίζω, give drink to, cause to drink. ¹⁰ μισθός, οὐ, ὄ, wages, reward. ¹¹ σκανδαλίζω, cause to stumble. ¹² περίκειμαι, be around, surround. ¹³ μυλικός, belonging to a mill. ¹⁴ τράχηλος, ου, ὄ, neck. ¹⁵ ἀποκόπτω, cut off, smite.

ἐστὶν κυλλὸν¹ εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν, ἢ τὰς δύο χεῖρας ἔχοντα
 ἀπελθεῖν εἰς τὴν γέενναν,² εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον,³ ὅπου ὁ σκώληξ⁴ 44
 αὐτῶν οὐ τελευτᾷ,⁵ καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται.⁶ Καὶ ἐὰν ὁ πούς σου 45
 σκανδαλίζη σε, ἀπόκοψον⁷ αὐτόν: καλὸν ἐστὶν σοι εἰσελθεῖν εἰς τὴν
 ζωὴν χωλόν,⁸ ἢ τοὺς δύο πόδας ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν,² εἰς
 τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον,³ ὅπου ὁ σκώληξ⁴ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ,⁵ καὶ τὸ πῦρ 46
 οὐ σβέννυται.⁶ Καὶ ἐὰν ὁ ὀφθαλμὸς σου σκανδαλίζη⁹ σε, ἔκβαλε 47
 αὐτόν: καλὸν σοι ἐστὶν μονόφθαλμον¹⁰ εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν
 τοῦ θεοῦ, ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν² τοῦ
 πυρός, ὅπου ὁ σκώληξ⁴ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ,⁵ καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται.⁶ 48
 Πᾶς γὰρ πυρὶ ἀλισθήσεται,¹¹ καὶ πᾶσα θυσία¹² ἀλί¹³ ἀλισθήσεται.¹¹ 49
 Καλὸν τὸ ἄλας:¹⁴ ἐὰν δὲ τὸ ἄλας¹⁴ ἀναλον¹⁵ γένηται, ἐν τίνι αὐτὸ
 ἀρτύσετε;¹⁶ Ἐχετε ἐν ἑαυτοῖς ἄλας,¹⁴ καὶ εἰρηνεύετε¹⁷ ἐν ἀλλήλοις.

Κἀκεῖθεν¹⁸ ἀναστὰς ἔρχεται εἰς τὰ ὄρια¹⁹ τῆς Ἰουδαίας διὰ τοῦ πέραν²⁰ **10**
 τοῦ Ἰορδάνου:²¹ καὶ συμπορεύονται²² πάλιν ὄχλοι πρὸς αὐτόν: καί,
 ὡς εἰώθει,²³ πάλιν ἐδίδασκεν αὐτούς. Καὶ προσελθόντες Φαρισαῖοι 2
 ἐπηρώτησαν αὐτόν, Εἰ ἔξεστιν ἀνδρὶ γυναῖκα ἀπολύσαι, πειράζοντες
 αὐτόν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Τί ὑμῖν ἐνετείλατο²⁴ Μωσῆς; 3
 Οἱ δὲ εἶπον, Μωσῆς ἐπέτρεψεν²⁵ βιβλίον ἀποστασίου²⁶ γράψαι, καὶ

¹κυλλός, crippled, lame. ²γένεσσα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ³ἄσβεστος, unquenchable, inextinguishable. ⁴σκώληξ, ηκος, ὁ, worm, gnawing worm. ⁵τελευτάω, die, end. ⁶σβέννυμι, quench, extinguish. ⁷ἀποκόπτω, cut off, smite. ⁸χωλός, lame, deprived of a foot. ⁹σκανδαλίζω, cause to stumble. ¹⁰μονόφθαλμος, one-eyed. ¹¹ἀλίζω, salt, sprinkle with salt. ¹²θυσία, ας, ἡ, sacrifice. ¹³ἄλς, ὁ, salt. ¹⁴ἄλας, ατος, τό, salt. ¹⁵ἀναλος, without salt, saltless. ¹⁶ἀρτύω, season, make salty. ¹⁷εἰρηνεύω, bring to peace, be at peace. ¹⁸κἀκεῖθεν, and thence, and from there. ¹⁹ὄριον, ου, τό, boundary, region. ²⁰πέραν, on the other side of, beyond (gen). ²¹Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ²²συμπορεύομαι, come together, travel with. ²³εἰώθα, be accustomed, to maintain a custom. ²⁴ἐντέλλομαι, command, give orders. ²⁵ἐπιτρέπω, permit, allow. ²⁶ἀποστάσιον, ου, τό, certificate of divorce, repudiation.

ἀπολύσαι. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Πρὸς τὴν 5
 σκληροκαρδίαν¹ ὑμῶν ἔγραψεν ὑμῖν τὴν ἐντολὴν ταύτην: ἀπὸ δὲ 6
 ἀρχῆς κτίσεως,² ἄρσεν³ καὶ θῆλυ⁴ ἐποίησεν αὐτοὺς ὁ θεός. Ἔνεκεν⁵ 7
 τούτου καταλείψει⁶ ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα, καὶ
 προσκολληθήσεται⁷ πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς 8
 σάρκα μίαν. Ὡστε οὐκέτι εἰσὶν δύο, ἀλλὰ μία σὰρξ. Ὁ οὖν ὁ θεός 9
 συνέζευξεν,⁸ ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω.⁹ Καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ πάλιν οἱ 10
 μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπηρώτησαν αὐτόν. Καὶ λέγει αὐτοῖς, 11
 Ὅς ἐὰν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ γαμήσῃ¹⁰ ἄλλην, μοιχᾶται¹¹
 ἐπ' αὐτήν: καὶ ἐὰν γυνὴ ἀπολύσῃ τὸν ἄνδρα αὐτῆς καὶ γαμηθῇ¹⁰ 12
 ἄλλω, μοιχᾶται.¹¹

Καὶ προσέφερον αὐτῷ παιδιά, ἵνα ἄψῃται αὐτῶν: οἱ δὲ μαθηταὶ 13
 ἐπετίμων τοῖς προσφέρουσιν. Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς ἠγανάκτησεν,¹² καὶ 14
 εἶπεν αὐτοῖς, Ἄφετε τὰ παιδιά ἔρχεσθαι πρὸς με: μὴ κωλύετε¹³ αὐτά:
 τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅς 15
 ἐὰν μὴ δέξηται τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ὡς παιδίον, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς
 αὐτήν. Καὶ ἐναγκαλισάμενος¹⁴ αὐτά, τιθεὶς τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτά, 16
 εὐλόγει αὐτά.

¹ σκληροκαρδία, ας, ἡ, hardness of heart. ² κτίσις, εως, ἡ, creation, creature. ³ ἄρσεν, male. ⁴ θῆλυς, female, woman. ⁵ ἔνεκεν, for the sake of, on account of. ⁶ καταλείπω, leave, leave behind. ⁷ προσκολλάω, join closely, cleave to. ⁸ συζεύγνυμι, join together, unite. ⁹ χωρίζω, separate, depart. ¹⁰ γαμέω, marry. ¹¹ μοιχάομαι, commit adultery with, commit adultery. ¹² ἀγανακτέω, be indignant, am angry. ¹³ κωλύω, forbid, hinder. ¹⁴ ἐναγκαλίζομαι, take in one's arms, hug.

Καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ εἰς ὁδόν, προσδραμῶν¹ εἷς καὶ γονυπετήσας² 17
αὐτὸν ἐπηρώτα αὐτόν, Διδάσκαλε ἀγαθέ, τί ποιήσω ἵνα ζῶην
αἰώνιον κληρονομήσω;³ Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Τί με λέγεις 18
ἀγαθόν; Οὐδεὶς ἀγαθός, εἰ μὴ εἷς, ὁ θεός. Τὰς ἐντολάς οἶδας, Μὴ 19
μοιχεύσης,⁴ μὴ φονεύσης,⁵ μὴ κλέψης,⁶ μὴ ψευδομαρτυρήσης,⁷ μὴ
ἀποστερήσης,⁸ τίμα⁹ τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα. Ὁ δὲ 20
ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ, Διδάσκαλε, ταῦτα πάντα ἐφυλαξάμην ἐκ
νεότητός¹⁰ μου. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐμβλέψας¹¹ αὐτῷ ἠγάπησεν αὐτόν, καὶ 21
εἶπεν αὐτῷ, Ἐν σοὶ ὑστερεῖ:¹² ὕπαγε, ὅσα ἔχεις πώλησον,¹³ καὶ δὸς
πτωχοῖς, καὶ ἔξεις θησαυρόν¹⁴ ἐν οὐρανῷ: καὶ δεῦρο,¹⁵ ἀκολούθει μοι,
ἄρας τὸν σταυρόν.¹⁶ Ὁ δὲ στυγνάσας¹⁷ ἐπὶ τῷ λόγῳ ἀπῆλθεν 22
λυπούμενος:¹⁸ ἦν γὰρ ἔχων κτήματα¹⁹ πολλά.

Καὶ περιβλεψάμενος²⁰ ὁ Ἰησοῦς λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Πῶς 23
δυσκόλως²¹ οἱ τὰ χρήματα²² ἔχοντες εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ
εἰσελεύσονται. Οἱ δὲ μαθηταὶ ἐθαμβοῦντο²³ ἐπὶ τοῖς λόγοις αὐτοῦ. Ὁ 24
δὲ Ἰησοῦς πάλιν ἀποκριθεὶς λέγει αὐτοῖς, Τέκνα, πῶς δύσκολόν²⁴
ἐστὶν τοὺς πεπειθότας ἐπὶ χρήμασιν²² εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ
εἰσελθεῖν. Εὐκοπώτερόν²⁵ ἐστὶν κάμηλον²⁶ διὰ τῆς τρυμαλιᾶς²⁷ τῆς 25
ράφιδος²⁸ εἰσελθεῖν, ἢ πλούσιον²⁹ εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ

¹ προστρέχω, run up to, run to. ² γονυπετέω, fall on the knees, kneel down. ³ κληρονομέω, inherit, obtain. ⁴ μοιχεύω, commit adultery. ⁵ φονεύω, kill, murder. ⁶ κλέπτω, steal. ⁷ ψευδομαρτυρέω, bear false witness, testify falsely. ⁸ ἀποστερέω, defraud, deprive of. ⁹ τιμάω, honor, value at a price. ¹⁰ νεότης, ἡτος, ἡ, youth, youthfulness. ¹¹ ἐμβλέπω, look at, look into. ¹² ὑστερέω, lack, need. ¹³ πωλέω, sell. ¹⁴ θησαυρός, οὐ, ὁ, storehouse, treasure. ¹⁵ δεῦρο, until now, come here! ¹⁶ σταυρός, οὐ, ὁ, cross. ¹⁷ στυγνάζω, become gloomy, be shocked or sad. ¹⁸ λυπέω, grieve, pain. ¹⁹ κτήμα, ος, τό, possession, piece of property. ²⁰ περιβλέπομαι, look around, look around on. ²¹ δυσκόλως, with difficulty, hardly. ²² χρήμα, τος, τό, wealth, money. ²³ θαμβέω, amaze. ²⁴ δύσκολος, hard, difficult. ²⁵ εὐκοπώτερον, easier. ²⁶ κάμηλος, ου, ὁ, camel. ²⁷ τρυμαλιά, ἄς, ἡ, hole, eye of a needle. ²⁸ ραφίς, ἶδος, ἡ, needle. ²⁹ πλούσιος, rich.

εἰσελθεῖν. Οἱ δὲ περισσῶς¹ ἐξεπλήσσοντο,² λέγοντες πρὸς ἑαυτοῦς, 26
 Καὶ τίς δύναται σωθῆναι; Ἐμβλέψας³ δὲ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς λέγει, 27
 Παρὰ ἀνθρώποις ἀδύνατον,⁴ ἀλλ' οὐ παρὰ θεῶ: πάντα γὰρ δυνατὰ
 ἐστὶν παρὰ τῷ θεῷ. Ἦρξατο ὁ Πέτρος λέγειν αὐτῷ, Ἰδοῦ, ἡμεῖς 28
 ἀφήκαμεν πάντα καὶ ἠκολουθήσαμεν σοι. Ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς 29
 εἶπεν, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐδεὶς ἐστὶν ὃς ἀφήκεν οἰκίαν, ἢ ἀδελφούς, ἢ
 ἀδελφάς,⁵ ἢ πατέρα, ἢ μητέρα, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἢ ἀγρούς, ἕνεκεν⁶
 ἐμοῦ καὶ ἕνεκεν⁶ τοῦ εὐαγγελίου, ἐὰν μὴ λάβῃ ἑκατονταπλασίονα⁷ 30
 νῦν ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ, οἰκίας καὶ ἀδελφούς καὶ ἀδελφάς⁵ καὶ
 μητέρας καὶ τέκνα καὶ ἀγρούς, μετὰ διωγμῶν,⁸ καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ
 ἐρχομένῳ ζῶν αἰώνιον. Πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι, καὶ 31
 ἔσχατοι πρῶτοι.
 Ἦσαν δὲ ἐν τῇ ὁδῷ ἀναβαίνοντες εἰς Ἱεροσόλυμα: καὶ ἦν προάγων⁹ 32
 αὐτοῦς ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἔθαμβοῦντο,¹⁰ καὶ ἀκολουθοῦντες ἐφοβοῦντο.
 Καὶ παραλαβὼν πάλιν τοὺς δώδεκα, ἤρξατο αὐτοῖς λέγειν τὰ
 μέλλοντα αὐτῷ συμβαίνειν:¹¹ ὅτι Ἰδοῦ, ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, 33
 καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ
 γραμματεῦσιν, καὶ κατακρινούσιν¹² αὐτὸν θανάτῳ, καὶ
 παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσιν, καὶ ἐμπαίξουσιν¹³ αὐτῷ, καὶ 34
 μαστιγώσουσιν¹⁴ αὐτόν, καὶ ἐμπτύσουσιν¹⁵ αὐτῷ, καὶ ἀποκτενοῦσιν

¹ περισσῶς, abundantly, exceedingly. ² ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ³ ἐμβλέπω, look at, look into. ⁴ ἀδύνατος, impossible, unable. ⁵ ἀδελφή, ἥς, ἡ, sister. ⁶ ἕνεκεν, for the sake of, on account of. ⁷ ἑκατονταπλασίον, hundred times, hundredfold. ⁸ διωγμός, οὐ, ὁ, persecution. ⁹ προάγω, lead forth, go before. ¹⁰ θαμβέω, amaze. ¹¹ συμβαίνω, come together, come to pass. ¹² κατακρίνω, condemn. ¹³ ἐμπαίζω, mock. ¹⁴ μαστιγῶ, whip, lash. ¹⁵ ἐμπτύω, spit upon.

αὐτόν: καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται.

Καὶ προσπορεύονται¹ αὐτῷ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης οἱ υἱοὶ Ζεβεδαίου,² 35
λέγοντες, Διδάσκαλε, θέλομεν ἵνα ὁ ἐὰν αἰτήσωμεν, ποιήσης ἡμῖν. 36
Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Τί θέλετε ποιῆσαι με ὑμῖν; Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, Δὸς 37
ἡμῖν, ἵνα εἷς ἐκ δεξιῶν σου καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων³ σου καθίσωμεν ἐν
τῇ δόξῃ σου. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Οὐκ οἶδατε τί αἰτεῖσθε. 38
Δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω, καὶ τὸ βάπτισμα⁴ ὃ ἐγὼ
βαπτίζομαι βαπτισθῆναι; Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, Δυνάμεθα. Ὁ δὲ 39
Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Τὸ μὲν ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω πίεσθε, καὶ τὸ
βάπτισμα⁴ ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθήσεσθε: τὸ δὲ καθίσει ἐκ 40
δεξιῶν μου καὶ ἐξ εὐωνύμων³ οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ' οἷς
ἠτοιμάσται. Καὶ ἀκούσαντες οἱ δέκα⁵ ἤρξαντο ἀγανακτεῖν⁶ περὶ 41
Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου. Ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος⁷ αὐτοὺς λέγει 42
αὐτοῖς, Οἶδατε ὅτι οἱ δοκοῦντες ἄρχειν τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν⁸
αὐτῶν, καὶ οἱ μεγάλοι αὐτῶν κατεξουσιάζουσιν⁹ αὐτῶν. Οὐχ οὕτως 43
δὲ ἔσται ἐν ὑμῖν: ἀλλ' ὃς ἐὰν θέλη γενέσθαι μέγας ἐν ὑμῖν ἔσται ὑμῶν
διάκονος: καὶ ὃς ἐὰν θέλη ὑμῶν γενέσθαι πρῶτος, ἔσται πάντων 44
δοῦλος. Καὶ γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθεν διακονηθῆναι, ἀλλὰ 45
διακονῆσαι, καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον¹⁰ ἀντὶ¹¹ πολλῶν.

¹ προσπορεύομαι, approach, come near. ² Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ³ εὐώνυμος, of good name, euph. for left. ⁴ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ⁵ δέκα, ten, 10. ⁶ ἀγανακτέω, be indignant, am angry. ⁷ προσκαλέω, summon. ⁸ κατακυριεύω, exercise dominion over, lord over. ⁹ κατεξουσιάζω, exercise authority over. ¹⁰ λύτρον, ου, τό, price of release, ransom. ¹¹ ἀντί, instead of, in place of.

Καὶ ἔρχονται εἰς Ἱεριχώ: καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ ἀπὸ Ἱεριχώ, καὶ τῶν 46
 μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ ὄχλου ἱκανοῦ, υἱὸς Τιμαίου¹ Βαρτίμαιος² ὁ
 τυφλὸς ἐκάθητο παρὰ τὴν ὁδὸν προσαιτῶν.³ Καὶ ἀκούσας ὅτι Ἰησοῦς 47
 ὁ Ναζωραῖός⁴ ἐστίν, ἤρξατο κράζειν καὶ λέγειν, Ὁ υἱὸς Δαυὶδ,
 Ἰησοῦ, ἐλέησόν με. Καὶ ἐπετίμων αὐτῷ πολλοί, ἵνα σιωπήσῃ:⁵ ὁ δὲ 48
 πολλῶ μᾶλλον ἔκραζεν, Υἱὲ Δαυὶδ, ἐλέησόν⁶ με. Καὶ στὰς ὁ Ἰησοῦς 49
 εἶπεν αὐτὸν φωνηθῆναι: καὶ φωνοῦσιν τὸν τυφλόν, λέγοντες αὐτῷ,
 Θάρσει:⁷ ἔγειραι, φωνεῖ σε. Ὁ δὲ ἀποβαλὼν⁸ τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ 50
 ἀναστὰς ἦλθεν πρὸς τὸν Ἰησοῦν. Καὶ ἀποκριθεὶς λέγει αὐτῷ ὁ 51
 Ἰησοῦς, Τί θέλεις ποιήσω σοί; Ὁ δὲ τυφλὸς εἶπεν αὐτῷ, Ῥαββουνί,⁹
 ἵνα ἀναβλέψω.¹⁰ Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Ὑπαγε: ἡ πίστις σου 52
 σέσωκέν σε. Καὶ εὐθέως ἀνέβλεψεν,¹⁰ καὶ ἠκολούθει τῷ Ἰησοῦ ἐν τῇ
 ὁδῷ.

Καὶ ὅτε ἐγγίζουσιν εἰς Ἱερουσαλήμ, εἰς Βηθσφαγή¹¹ καὶ Βηθανίαν,¹² 11
 πρὸς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν,¹³ ἀποστέλλει δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ 2
 λέγει αὐτοῖς, Ὑπάγετε εἰς τὴν κώμην¹⁴ τὴν κατέναντι¹⁵ ὑμῶν: καὶ
 εὐθέως εἰσπορευόμενοι¹⁶ εἰς αὐτὴν εὐρήσετε πῶλον¹⁷ δεδεμένον, ἐφ'
 ὃν οὐδεὶς ἀνθρώπων κεκάθικεν: λύσαντες αὐτὸν ἀγάγετε. Καὶ ἐάν τις 3
 ὑμῖν εἴπη, Τί ποιεῖτε τοῦτο; εἶπατε ὅτι Ὁ κύριος αὐτοῦ χρεῖαν ἔχει:
 καὶ εὐθέως αὐτὸν ἀποστέλλει ὧδε. Ἀπῆλθον δὲ καὶ εὔρον πῶλον¹⁷ 4

¹ Τιμαῖος, ου, ὁ, Timaeus. ² Βαρτιμαῖος, ου, ὁ, Bartimaeus. ³ προσαιτέω, beg. ⁴ Ναζωραῖος, ου, ὁ, Nazarene, inhabitant of Nazareth. ⁵ σιωπάω, be silent, keep silence. ⁶ ἐλεέω, have mercy, pity. ⁷ θαρσέω, of good courage, of good cheer. ⁸ ἀποβάλλω, throw away, cast aside. ⁹ ραββουνί, Rabboni, my master. ¹⁰ ἀναβλέπω, look up, receive sight. ¹¹ Βηθσφαγή, ἡ, Bethphage. ¹² Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ¹³ ἐλαία, ας, ἡ, olive tree. ¹⁴ κώμη, ης, ἡ, village. ¹⁵ κατέναντι, over against, opposite. ¹⁶ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ¹⁷ πῶλος, ου, ὁ, colt, young ass.

δεδεμένον πρὸς τὴν θύραν ἔξω ἐπὶ τοῦ ἀμφοδου,¹ καὶ λύουσιν αὐτόν. 5
 Καί τινες τῶν ἐκεῖ ἐστηκότων ἔλεγον αὐτοῖς, Τί ποιεῖτε λύοντες τὸν
 πῶλον;² Οἱ δὲ εἶπον αὐτοῖς καθὼς ἐνετείλατο³ ὁ Ἰησοῦς: καὶ ἀφήκαν 6
 αὐτούς. Καὶ ἤγαγον τὸν πῶλον² πρὸς τὸν Ἰησοῦν: καὶ ἐπέβαλον⁴ 7
 αὐτῷ τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ ἐκάθισεν ἐπ' αὐτῷ. Πολλοὶ δὲ τὰ ἱμάτια 8
 αὐτῶν ἔστρωσαν⁵ εἰς τὴν ὁδόν: ἄλλοι δὲ στοιβάδας⁶ ἔκοπτον⁷ ἐκ τῶν
 δένδρων,⁸ καὶ ἐστρώννουν⁵ εἰς τὴν ὁδόν. Καὶ οἱ προάγοντες⁹ καὶ οἱ 9
 ἀκολουθοῦντες ἔκραζον, λέγοντες, Ὡσαννά:¹⁰ εὐλογημένος ὁ
 ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου. Εὐλογημένη ἢ ἐρχομένη βασιλεία ἐν 10
 ὀνόματι κυρίου τοῦ πατρὸς ἡμῶν Δαυίδ. Ὡσαννά¹⁰ ἐν τοῖς ὑψίστοις.¹¹

Καὶ εἰσῆλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἰς τὸ ἱερόν: καὶ 11
 περιβλεψάμενος¹² πάντα, ὀψίας¹³ ἤδη οὔσης τῆς ὥρας, ἐξῆλθεν εἰς
 Βηθανίαν¹⁴ μετὰ τῶν δώδεκα.

Καὶ τῇ ἐπαύριον¹⁵ ἐξεληθόντων αὐτῶν ἀπὸ Βηθανίας,¹⁴ ἐπεινάσεν.¹⁶ Καὶ 12
 ἰδὼν συκῆν¹⁷ μακρόθεν,¹⁸ ἔχουσαν φύλλα,¹⁹ ἦλθεν εἰ ἄρα²⁰ εὐρήσει τι
 ἐν αὐτῇ: καὶ ἐλθὼν ἐπ' αὐτήν, οὐδὲν εὔρεν εἰ μὴ φύλλα:¹⁹ οὐ γὰρ ἦν
 καιρὸς σύκων.²¹ Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ, Μηκέτι²² ἐκ 14
 σοῦ εἰς τὸν αἰῶνα μηδεὶς καρπὸν φάγοι. Καὶ ἤκουον οἱ μαθηταὶ

¹ ἀμφοδον, ου, τό, street, quarter. ² πῶλος, ου, ὁ, colt, young ass. ³ ἐντέλλομαι, command, give orders. ⁴ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ⁵ στρωννύω, spread, furnish. ⁶ στοιβάς, αδος, ἡ, bough, branch of a tree. ⁷ κόπτω, strike, smite. ⁸ δένδρον, ου, τό, tree. ⁹ προάγω, lead forth, go before. ¹⁰ ὠσαννά, hosanna. ¹¹ ὑψιστος, highest, most high. ¹² περιβλέπομαι, look around, look around on. ¹³ ὄψιος, late. ¹⁴ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ¹⁵ ἐπαύριον, on the morrow, on the next day. ¹⁶ πεινάω, hunger, am hungry. ¹⁷ συκῆ, ἡς, ἡ, fig tree. ¹⁸ μακρόθεν, from afar, afar. ¹⁹ φύλλον, ου, τό, leaf. ²⁰ ἄρα, so? (introduces a question). ²¹ σύκων, ου, τό, fig. ²² μηκέτι, no longer.

αὐτοῦ.

Καὶ ἔρχονται εἰς Ἱεροσόλυμα: καὶ εἰσελθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερόν 15
 ἤρξατο ἐκβάλλειν τοὺς πωλοῦντας¹ καὶ ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ: καὶ
 τὰς τραπέζας² τῶν κολλυβιστῶν,³ καὶ τὰς καθέδρας⁴ τῶν πωλούντων
 τὰς περιστεράς⁵ κατέστρεψεν:⁶ καὶ οὐκ ἤφιεν ἵνα τις διενέγκῃ⁷ 16
 σκεῦος⁸ διὰ τοῦ ἱεροῦ. Καὶ ἐδίδασκεν, λέγων αὐτοῖς, Οὐ γέγραπται 17
 ὅτι Ὁ οἶκός μου οἶκος προσευχῆς κληθήσεται πᾶσιν τοῖς ἔθνεσιν;
 Ὑμεῖς δὲ ἐποιήσατε αὐτὸν σπήλαιον⁹ ληστῶν.¹⁰ Καὶ ἤκουσαν οἱ 18
 γραμματεῖς καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ ἐζήτουν πῶς αὐτὸν ἀπολέσωσιν:
 ἐφοβοῦντο γὰρ αὐτόν, ὅτι πᾶς ὁ ὄχλος ἐξεπλήσσετο¹¹ ἐπὶ τῇ διδαχῇ
 αὐτοῦ.

Καὶ ὅτε ὀψέ¹² ἐγένετο, ἐξεπορεύετο ἔξω τῆς πόλεως. 19

Καὶ πρωὶ¹³ παραπορευόμενοι,¹⁴ εἶδον τὴν συκῆν¹⁵ ἐξηραμμένην¹⁶ ἐκ 20
 ριζῶν.¹⁷ Καὶ ἀναμνησθεῖς¹⁸ ὁ Πέτρος λέγει αὐτῷ, Ῥαββί, ἴδε, ἡ συκῆ 21
 ἦν κατηράσω¹⁹ ἐξήρανται.¹⁶ Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς, 22
 Ἔχετε πίστιν θεοῦ. Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν ὅτι ὃς ἂν εἴπῃ τῷ ὄρει 23
 τούτῳ, Ἄρθητι, καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ μὴ διακριθῇ²⁰ ἐν
 τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, ἀλλὰ πιστεύσῃ ὅτι ἃ λέγει γίνεται: ἔσται αὐτῷ ὁ

¹ πωλέω, sell. ² τράπεζα, ης, ἡ, table. ³ κολλυβιστής, οὔ, ὁ, moneychanger, money-changer. ⁴ καθέδρα, ας, ἡ, seat, chair. ⁵ περιστέρα, ἄς, ἡ, dove. ⁶ καταστρέφω, overturn, destroy. ⁷ διαφέρω, differ, carry through. ⁸ σκεῦος, οὐς, τό, vessel, goods (plural). ⁹ σπήλαιον, ου, τό, cave, den. ¹⁰ ληστής, οὔ, ὁ, robber, brigand. ¹¹ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ¹² ὀψέ, long after, late. ¹³ πρωί, early in the morning, at dawn. ¹⁴ παραπορεύομαι, go beside, go past. ¹⁵ συκῆ, ἡς, ἡ, fig tree. ¹⁶ ξηραίνω, dry up, parch. ¹⁷ ρίζα, ης, ἡ, root, that which grows from the root. ¹⁸ ἀναμνησθῆναι, remind, remember. ¹⁹ καταράομαι, curse. ²⁰ διακρίνω, discriminate, judge.

ἐὰν εἴπη. Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, Πάντα ὅσα ἂν προσευχόμενοι 24
 αἰτήσθε, πιστεύετε ὅτι λαμβάνετε, καὶ ἔσται ὑμῖν. Καὶ ὅταν στήκητε 25
 προσευχόμενοι, ἀφίετε εἴ τι ἔχετε κατὰ τινος· ἵνα καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν
 ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀφῆ ὑμῖν τὰ παραπτώματα² ὑμῶν. Εἰ δὲ ὑμεῖς οὐκ 26
 ἀφίετε, οὐδὲ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀφήσει τὰ
 παραπτώματα² ὑμῶν.

Καὶ ἔρχονται πάλιν εἰς Ἱεροσόλυμα· καὶ ἐν τῷ ἱερῷ περιπατοῦντος 27
 αὐτοῦ, ἔρχονται πρὸς αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ
 πρεσβύτεροι, καὶ λέγουσιν αὐτῷ, Ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς; Καὶ 28
 τίς σοι τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἔδωκεν ἵνα ταῦτα ποιῆς; Ὁ δὲ Ἰησοῦς 29
 ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Ἐπερωτήσω ὑμᾶς καὶ ἐγὼ ἓνα λόγον, καὶ
 ἀποκρίθητέ μοι, καὶ ἔρω ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ. Τὸ 30
 βάπτισμα³ Ἰωάννου ἐξ οὐρανοῦ ἦν, ἢ ἐξ ἀνθρώπων; Ἀποκρίθητέ μοι.
 Καὶ ἐλογίζοντο πρὸς ἑαυτούς, λέγοντες, Ἐὰν εἴπωμεν, Ἐξ οὐρανοῦ, 31
 ἔρεϊ, Διὰ τί οὖν οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ; Ἄλλ' εἴπωμεν, Ἐξ ἀνθρώπων, 32
 ἐφοβοῦντο τὸν λαόν· ἅπαντες γὰρ εἶχον τὸν Ἰωάννην, ὅτι ὄντως⁴
 προφήτης ἦν. Καὶ ἀποκριθέντες λέγουσιν τῷ Ἰησοῦ, Οὐκ οἶδαμεν. 33
 Καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς λέγει αὐτοῖς, Οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ
 ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ.

¹ στήκω, stand, stand fast. ² παράπτωμα, τος, τό, trespass, falling away. ³ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ⁴ ὄντως, really, indeed.

Καὶ ἤρξατο αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς λέγειν, Ἀμπελών¹ ἐφύτευσεν² **12**
 ἄνθρωπος, καὶ περιέθηκεν³ φραγμόν,⁴ καὶ ὠρυξεν⁵ ὑπολήνιον,⁶ καὶ
 ὠκοδόμησεν πύργον,⁷ καὶ ἐξέδοτο⁸ αὐτὸν γεωργοῖς,⁹ καὶ ἀπεδήμησεν.
 Καὶ ἀπέστειλεν πρὸς τοὺς γεωργοὺς⁹ τῷ καιρῷ δούλον, ἵνα παρὰ **2**
 τῶν γεωργῶν⁹ λάβῃ ἀπὸ τοῦ καρποῦ τοῦ ἀμπελώνος.¹ Οἱ δὲ **3**
 λαβόντες αὐτὸν ἔδειραν,¹¹ καὶ ἀπέστειλαν κενόν.¹² Καὶ πάλιν **4**
 ἀπέστειλεν πρὸς αὐτοὺς ἄλλον δούλον: κάκεῖνον¹³ λιθοβολήσαντες¹⁴
 ἐκεφαλαίωσαν,¹⁵ καὶ ἀπέστειλαν ἠτιμωμένον.¹⁶ Καὶ πάλιν ἄλλον **5**
 ἀπέστειλεν: κάκεῖνον¹³ ἀπέκτειναν: καὶ πολλοὺς ἄλλους, τοὺς μὲν
 δέροντες,¹¹ τοὺς δὲ ἀποκτένοντες. Ἔτι οὖν ἓνα υἱὸν ἔχων ἀγαπητὸν **6**
 αὐτοῦ, ἀπέστειλεν καὶ αὐτὸν πρὸς αὐτοὺς ἔσχατον, λέγων ὅτι
 Ἐντραπήσονται¹⁷ τὸν υἱὸν μου. Ἐκεῖνοι δὲ οἱ γεωργοὶ⁹ εἶπον πρὸς **7**
 ἑαυτοὺς ὅτι Οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος:¹⁸ δεῦτε,¹⁹ ἀποκτείνωμεν
 αὐτόν, καὶ ἡμῶν ἔσται ἡ κληρονομία.²⁰ Καὶ λαβόντες αὐτὸν **8**
 ἀπέκτειναν, καὶ ἐξέβαλον ἔξω τοῦ ἀμπελώνος.¹ Τί οὖν ποιήσῃ ὁ **9**
 κύριος τοῦ ἀμπελώνος;¹ Ἐλεύσεται καὶ ἀπολέσει τοὺς γεωργοὺς,⁹ καὶ
 δώσει τὸν ἀμπελών¹ ἄλλοις. Οὐδὲ τὴν γραφὴν ταύτην ἀνέγνωτε, **10**
 Λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν²¹ οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς
 κεφαλὴν γωνίας:²² παρὰ κυρίου ἐγένετο αὕτη, καὶ ἔστιν θαυμαστὴ²³ **11**
 ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν; Καὶ ἐζήτουν αὐτὸν κρατῆσαι, καὶ ἐφοβήθησαν **12**

¹ ἀμπελών, ὠνος, ὁ, vineyard. ² φυτεύω, plant. ³ περιτίθημι, place around, put around. ⁴ φραγμός, οὔ, ὁ, wall, fence. ⁵ ὀρύσσω, dig, dig out. ⁶ ὑπολήνιον, οὐ, τό, wine trough, vat. ⁷ πύργος, οὐ, ὁ, tower, fortified structure. ⁸ ἐκδίδωμι, rent, let out for hire. ⁹ γεωργός, οὔ, ὁ, farmer, worker of the soil. ¹⁰ ἀποδημέω, go abroad, go on a journey. ¹¹ δέρω, beat, flay. ¹² κενός, empty, vain. ¹³ κάκεῖνος, and he, and she. ¹⁴ λιθοβολέω, pelt with stones, stone. ¹⁵ κεφαλαίω, wound in the head. ¹⁶ ἀτιμώ, dishonor, treat shamefully. ¹⁷ ἐντρέπω, turn about, reverence. ¹⁸ κληρονόμος, οὐ, ὁ, heir, inheritor. ¹⁹ δεῦτε, come!. ²⁰ κληρονομία, ας, ἡ, inheritance. ²¹ ἀποδοκιμάζω, reject, reject after testing. ²² γωνία, ας, ἡ, angle, corner. ²³ θαυμαστός, wonderful, marvelous.

τὸν ὄχλον: ἔγνωσαν γὰρ ὅτι πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν εἶπεν: καὶ ἀφέντες αὐτὸν ἀπῆλθον.

Καὶ ἀποστέλλουσιν πρὸς αὐτόν τινὰς τῶν Φαρισαίων καὶ τῶν 13
 Ἡρωδιανῶν,¹ ἵνα αὐτὸν ἀγρεύσωσιν² λόγῳ. Οἱ δὲ ἐλθόντες λέγουσιν 14
 αὐτῷ, Διδάσκαλε, οἶδαμεν ὅτι ἀληθὴς³ εἶ, καὶ οὐ μέλει⁴ σοι περὶ
 οὐδενός: οὐ γὰρ βλέπεις εἰς πρόσωπον ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐπ' ἀληθείας
 τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ διδάσκεις. Ἔξεστιν κῆρσον⁵ Καίσαρι⁶ δοῦναι, ἢ οὐ
 ; Δῶμεν, ἢ μὴ δῶμεν; Ὁ δὲ εἰδὼς αὐτῶν τὴν ὑπόκρισιν⁷ εἶπεν αὐτοῖς, 15
 Τί με πειράζετε; Φέρετέ μοι δηνάριον,⁸ ἵνα ἴδω. Οἱ δὲ ἤνεγκαν. Καὶ 16
 λέγει αὐτοῖς, Τίνος ἡ εἰκὼν⁹ αὕτη καὶ ἡ ἐπιγραφή;¹⁰ Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ,
 Καίσαρος.⁶ Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Ἀπόδοτε τὰ 17
 Καίσαρος⁶ Καίσαρι,⁶ καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ. Καὶ ἐθαύμασαν ἐπ'
 αὐτῷ.

Καὶ ἔρχονται Σαδδουκαῖοι¹¹ πρὸς αὐτόν, οἵτινες λέγουσιν ἀνάστασιν μὴ 18
 εἶναι: καὶ ἐπηρώτησαν αὐτόν, λέγοντες, Διδάσκαλε, Μωσῆς 19
 ἔγραψεν ἡμῖν ὅτι Ἐάν τις ἀδελφὸς ἀποθάνῃ, καὶ καταλίπῃ¹²
 γυναῖκα, καὶ τέκνα μὴ ἀφῆ, ἵνα λάβῃ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα
 αὐτοῦ, καὶ ἐξαναστήσῃ¹³ σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. Ἐπτὰ ἀδελφοὶ 20
 ἦσαν: καὶ ὁ πρῶτος ἔλαβεν γυναῖκα, καὶ ἀποθνήσκων οὐκ ἀφῆκεν

¹ Ἡρωδιανοί, ὦν, ὁ, Herodian, Herodians. ² ἀγρεύω, trap, catch. ³ ἀληθής, true, unconcealed. ⁴ μέλει, it is a care, it concerns. ⁵ κῆρσος, ου, ὁ, government tax, poll tax. ⁶ Καίσαρ, ος, ὁ, Caesar. ⁷ ὑπόκρισις, εως, ἡ, hypocrisy. ⁸ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ⁹ εἰκὼν, ὄνος, ἡ, image, likeness. ¹⁰ ἐπιγραφή, ἡς, ἡ, inscription, title. ¹¹ Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ¹² καταλείπω, leave, leave behind. ¹³ ἐξανίστημι, raise up, rise up.

σπέρμα: καὶ ὁ δεύτερος ἔλαβεν αὐτήν, καὶ ἀπέθανεν, καὶ οὐδὲ αὐτὸς 21
 ἀφήκεν σπέρμα: καὶ ὁ τρίτος ὡσαύτως.¹ Καὶ ἔλαβον αὐτήν οἱ ἑπτὰ, 22
 καὶ οὐκ ἀφήκαν σπέρμα. Ἐσχάτη πάντων ἀπέθανεν καὶ ἡ γυνή. Ἐν 23
 τῇ ἀναστάσει, ὅταν ἀναστῶσιν, τίνος αὐτῶν ἔσται γυνή; Οἱ γὰρ
 ἑπτὰ ἔσχον αὐτήν γυναῖκα. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, 24
 Οὐ διὰ τοῦτο πλανᾶσθε, μὴ εἰδότες τὰς γραφάς, μηδὲ τὴν δύναμιν
 τοῦ θεοῦ; Ὅταν γὰρ ἐκ νεκρῶν ἀναστῶσιν, οὔτε γαμοῦσιν,² οὔτε 25
 γαμίσκονται,³ ἀλλ' εἰσὶν ὡς ἄγγελοι οἱ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Περὶ δὲ τῶν 26
 νεκρῶν, ὅτι ἐγείρονται, οὐκ ἀνέγνωτε ἐν τῇ βίβλῳ⁴ Μωσέως, ἐπὶ τοῦ
 βάτου,⁵ ὡς εἶπεν αὐτῷ ὁ θεός, λέγων, Ἐγὼ ὁ θεὸς Ἀβραάμ, καὶ ὁ θεὸς
 Ἰσαάκ, καὶ ὁ θεὸς Ἰακώβ; Οὐκ ἔστιν ὁ θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ θεὸς 27
 ζώντων: ὑμεῖς οὖν πολὺ πλανᾶσθε.

Καὶ προσελθὼν εἰς τῶν γραμματέων, ἀκούσας αὐτῶν συζητούντων,⁶ 28
 εἰδὼς ὅτι καλῶς αὐτοῖς ἀπεκρίθη, ἐπηρώτησεν αὐτόν, Ποία ἐστὶν
 πρώτη πάντων ἐντολή; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίθη αὐτῷ ὅτι Πρώτη 29
 πάντων τῶν ἐντολῶν, Ἄκουε, Ἰσραήλ: κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν, κύριος
 εἷς ἐστίν: καὶ ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, 30
 καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας⁷ σου, καὶ ἐξ
 ὅλης τῆς ἰσχύος⁸ σου. Αὕτη πρώτη ἐντολή. Καὶ δευτέρα ὁμοία αὕτη, 31
 Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον⁹ σου ὡς σεαυτόν. Μείζων τούτων ἄλλη
 ἐντολή οὐκ ἔστιν. Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ γραμματεὺς, Καλῶς, διδάσκαλε, 32

¹ ὡσαύτως, likewise. ² γαμέω, marry. ³ γαμίσκω, give in marriage. ⁴ βίβλος, οὐ, ἡ, book, scroll. ⁵ βάτος, οὐ, ὁ, bath (a liquid measure). ⁶ συζητέω, discuss, dispute. ⁷ διάνοια, ας, ἡ, mind, understanding. ⁸ ἰσχύς, ὕος, ἡ, strength, power. ⁹ πλησίον, near, neighbor (as a noun).

ἐπ' ἀληθείας εἶπας ὅτι εἷς ἐστίν, καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλος πλὴν αὐτοῦ: 33
καὶ τὸ ἀγαπᾶν αὐτὸν ἐξ ὅλης τῆς καρδίας, καὶ ἐξ ὅλης τῆς συνέσεως,¹
καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος,² καὶ τὸ ἀγαπᾶν τὸν
πλησίον³ ὡς ἑαυτὸν, πλείον ἐστίν πάντων τῶν ὀλοκαυτωμάτων⁴ καὶ
θυσιῶν.⁵ Καὶ ὁ Ἰησοῦς ἰδὼν αὐτὸν ὅτι νουνεχῶς⁶ ἀπεκρίθη, εἶπεν 34
αὐτῷ, Οὐ μακρὰν⁷ εἶ ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ. Καὶ οὐδεὶς οὐκέτι
ἐτόλμα⁸ αὐτὸν ἐπερωτῆσαι.

Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς ἔλεγεν, διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ, Πῶς λέγουσιν 35
οἱ γραμματεῖς ὅτι ὁ χριστὸς υἱὸς ἐστίν Δαυὶδ; Αὐτὸς γὰρ Δαυὶδ 36
εἶπεν ἐν πνεύματι ἁγίῳ, Λέγει ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, Κάθου ἐκ
δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον⁹ τῶν ποδῶν σου. 37
Αὐτὸς οὖν Δαυὶδ λέγει αὐτὸν κύριον: καὶ πόθεν¹⁰ υἱὸς αὐτοῦ ἐστίν;
Καὶ ὁ πολὺς ὄχλος ἤκουεν αὐτοῦ ἠδέως.¹¹

Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ἐν τῇ διδαχῇ αὐτοῦ, Βλέπετε ἀπὸ τῶν γραμματέων, 38
τῶν θελότων ἐν στολαῖς¹² περιπατεῖν, καὶ ἀσπασμοὺς¹³ ἐν ταῖς
ἀγοραῖς,¹⁴ καὶ πρωτοκαθεδρίας¹⁵ ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ 39
πρωτοκλισίας¹⁶ ἐν τοῖς δεῖπνοις:¹⁷ οἱ κατεσθίοντες¹⁸ τὰς οἰκίας τῶν 40
χηρῶν,¹⁹ καὶ προφάσει²⁰ μακρὰ²¹ προσευχόμενοι: οὗτοι λήψονται
περισσότερον²² κρίμα.²³

¹ σύνεσις, εως, ἡ, understanding, insight. ² ἰσχύς, ὕος, ἡ, strength, power. ³ πλησίον, near, neighbor (as a noun). ⁴ ὀλοκαύτωμα, τος, τό, whole burnt offering. ⁵ θυσία, ας, ἡ, sacrifice. ⁶ νουνεχῶς, wisely, thoughtfully. ⁷ μακρὰν, far away. ⁸ τολμάω, dare, endure. ⁹ ὑποπόδιον, ου, τό, footstool. ¹⁰ πόθεν, from where? whence. ¹¹ ἠδέως, sweetly, gladly. ¹² στολή, ἡς, ἡ, equipment, apparel. ¹³ ἀσπασμός, οὔ, ὁ, greeting, salutation. ¹⁴ ἀγορά, ᾶς, ἡ, marketplace, place of assembly. ¹⁵ πρωτοκαθεδρία, ας, ἡ, chief seat, seat of honor. ¹⁶ πρωτοκλισία, ας, ἡ, chief place. ¹⁷ δεῖπνον, ου, τό, supper, dinner. ¹⁸ κατεσθίω, eat up, devour. ¹⁹ χήρα, ας, ἡ, widow. ²⁰ πρόφασις, εως, ἡ, pretense, pretext. ²¹ μακρός, long, far distant. ²² περισσός, excessive, abundant. ²³ κρίμα, ος, τό, judgment, verdict.

Καὶ καθίσας ὁ Ἰησοῦς κατέναντι¹ τοῦ γαζοφυλακίου² ἐθεώρει πῶς ὁ 41
 ὄχλος βάλλει χαλκὸν³ εἰς τὸ γαζοφυλάκιον:² καὶ πολλοὶ πλούσιοι⁴
 ἔβαλλον πολλά. Καὶ ἐλθοῦσα μία χήρα⁵ πτωχὴ ἔβαλεν λεπτὰ⁶ δύο, ὅ 42
 ἐστὶν κοδράντης.⁷ Καὶ προσκαλεσάμενος⁸ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, 43
 λέγει αὐτοῖς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἡ χήρα⁵ αὕτη ἡ πτωχὴ πλεῖον
 πάντων βέβληκεν τῶν βαλλόντων εἰς τὸ γαζοφυλάκιον:² πάντες γὰρ 44
 ἐκ τοῦ περισσεύοντος αὐτοῖς ἔβαλον: αὕτη δὲ ἐκ τῆς ὑστερήσεως⁹
 αὐτῆς πάντα ὅσα εἶχεν ἔβαλεν, ὅλον τὸν βίον¹⁰ αὐτῆς.

Καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ ἐκ τοῦ ἱεροῦ, λέγει αὐτῷ εἰς τῶν μαθητῶν **13**
 αὐτοῦ, Διδάσκαλε, ἴδε, ποταποὶ¹¹ λίθοι καὶ ποταπαὶ¹¹ οἰκοδομαί.¹² 2
 Καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ, Βλέπεις ταύτας τὰς μεγάλας
 οἰκοδομάς;¹² Οὐ μὴ ἀφεθῆ λίθος ἐπὶ λίθῳ, ὃς οὐ μὴ καταλυθῆ.¹³

Καὶ καθημένου αὐτοῦ εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν¹⁴ κατέναντι¹ τοῦ ἱεροῦ, 3
 ἐπηρώτων αὐτὸν κατ' ἰδίαν Πέτρος καὶ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης καὶ
 Ἀνδρέας,¹⁵ Εἰπέ ἡμῖν, πότε ταῦτα ἔσται; Καὶ τί τὸ σημεῖον ὅταν 4
 μέλλῃ πάντα ταῦτα συντελεῖσθαι;¹⁶ Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς αὐτοῖς 5
 ἤρξατο λέγειν, Βλέπετε μὴ τις ὑμᾶς πλανήσῃ. Πολλοὶ γὰρ 6
 ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέγοντες ὅτι Ἐγὼ εἰμι: καὶ πολλοὺς
 πλανήσουσιν. Ὄταν δὲ ἀκούσητε πολέμους¹⁷ καὶ ἀκοὰς¹⁸ πολέμων,¹⁷ 7

¹κατέναντι, over against, opposite. ²γαζοφυλάκιον, ου, τό, treasury. ³χαλκός, οὔ, ὁ, money, copper or bronze. ⁴πλούσιος, rich. ⁵χήρα, ας, ἡ, widow. ⁶λεπτόν, τό, small coin, small piece of money. ⁷κοδράντης, ου, ὁ, quadrans (penny). ⁸προσκαλέω, summon. ⁹ὑστερήσις, εως, ἡ, need, want. ¹⁰βίος, ου, ὁ, life, manner of life. ¹¹ποταπός, what kind of? what type of? ¹²οἰκοδομή, ῆς, ἡ, building, edification. ¹³καταλύω, destroy, lodge. ¹⁴ἐλαιία, ας, ἡ, olive tree. ¹⁵Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ¹⁶συντελέω, complete, accomplish. ¹⁷πόλεμος, ου, ὁ, war, battle. ¹⁸ἀκοή, ῆς, ἡ, hearing, report.

μη θροεΐσθε: ¹ δεῖ γὰρ γενέσθαι, ἀλλ' οὐπω ² τὸ τέλος. Ἐγερθήσεται ³ 8
 γὰρ ἔθνος ἐπὶ ἔθνος, καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν: καὶ ἔσονται σεισμοὶ
 κατὰ τόπους, καὶ ἔσονται λιμοὶ ⁴ καὶ ταραχαί: ⁵ ἀρχαὶ ὠδίνων ⁶ ταῦτα.

Βλέπετε δὲ ὑμεῖς ἑαυτοὺς: παραδώσουσιν γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια, ⁷ καὶ ⁸ 9
 εἰς συναγωγὰς δαρήσεσθε, ⁸ καὶ ἐπὶ ἡγεμόνων ⁹ καὶ βασιλέων
 σταθήσεσθε ἕνεκεν ¹⁰ ἑμοῦ, εἰς μαρτύριον ¹¹ αὐτοῖς. Καὶ εἰς πάντα τὰ ¹² 10
 ἔθνη δεῖ πρῶτον κηρυχθῆναι τὸ εὐαγγέλιον. Ὅταν δὲ ἀγάγωσιν ὑμᾶς ¹³ 11
 παραδιδόντες, μὴ προμεριμνᾶτε ¹² τί λαλήσητε, μηδὲ μελετᾶτε: ¹³
 ἀλλ' ὃ ἐὰν δοθῇ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ, τοῦτο λαλεῖτε: οὐ γὰρ ἐστε
 ὑμεῖς οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. Παραδώσει δὲ ¹⁴ 12
 ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον, καὶ πατὴρ τέκνον: καὶ
 ἐπαναστήσονται ¹⁴ τέκνα ἐπὶ γονεῖς, ¹⁵ καὶ θανατώσουσιν ¹⁶ αὐτούς. ¹⁷ 13
 Καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου: ὃ δὲ
 ὑπομείνας ¹⁷ εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται.

Ὅταν δὲ ἴδητε τὸ βδέλυγμα ¹⁸ τῆς ἐρημώσεως, ¹⁹ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ Δανιὴλ ²⁰ 14
 τοῦ προφήτου, ἐστὼς ὅπου οὐ δεῖ – ὃ ἀναγινώσκων νοείτω ²⁰ – τότε
 οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν ²¹ εἰς τὰ ὄρη: ὃ δὲ ἐπὶ τοῦ δώματος ²² μὴ ²³ 15
 καταβάτω εἰς τὴν οἰκίαν, μηδὲ εἰσελθέτω ἄραι τι ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ:

¹ θροεῶ, disturb, agitate. ² οὐπω, not yet. ³ σεισμός, οὐ, ὁ, earthquake, storm. ⁴ λιμός, οὐ, ὁ, hunger, famine. ⁵ ταραχή, ἡ, disturbance, tumult. ⁶ ὠδίν, ἴνος, ἡ, birth pang, agony. ⁷ συνέδριον, οὐ, τό, council, Sanhedrin. ⁸ δέρω, beat, flay. ⁹ ἡγεμόν, ὄνος, ὁ, governor, leader. ¹⁰ ἕνεκεν, for the sake of, on account of. ¹¹ μαρτύριον, οὐ, τό, testimony, witness. ¹² προμεριμνᾶω, be anxious beforehand. ¹³ μελετᾶω, take care, take pains with. ¹⁴ ἐπανίστημι, rise up against. ¹⁵ γονεὺς, ἑως, ὁ, parent. ¹⁶ θανατώω, put to death, subdue. ¹⁷ ὑπομένω, tarry, endure. ¹⁸ βδέλυγμα, τος, τό, detestable thing, abomination. ¹⁹ ἐρήμωσις, εως, ἡ, desolation, devastation. ²⁰ νοεῶ, understand, consider. ²¹ φεύγω, flee, escape. ²² δῶμα, τος, τό, house, housetop.

καὶ ὁ εἰς τὸν ἀγρὸν ὧν μὴ ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω, ἄραι τὸ 16
 ἱμάτιον αὐτοῦ. Οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ¹ ἐχούσαις καὶ ταῖς 17
 θηλαζούσαις² ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. Προσεύχεσθε δὲ ἵνα μὴ 18
 γένηται ἡ φυγὴ³ ὑμῶν χειμῶνος.⁴ Ἔσονται γὰρ αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι 19
 θλίψις, οἷα⁵ οὐ γέγονεν τοιαύτη ἀπ' ἀρχῆς κτίσεως⁶ ἕως ἔκτισεν⁷ ὁ θεὸς
 ἕως τοῦ νῦν, καὶ οὐ μὴ γένηται. Καὶ εἰ μὴ κύριος ἐκολόβωσεν⁸ τὰς 20
 ἡμέρας, οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σὰρξ· ἀλλὰ διὰ τοὺς ἐκλεκτούς,⁹ οὓς
 ἐξελέξατο,¹⁰ ἐκολόβωσεν⁸ τὰς ἡμέρας. Τότε ἐάν τις ὑμῖν εἴπη, Ἰδοῦ, 21
 ὧδε ὁ χριστός, ἢ Ἰδοῦ, ἐκεῖ, μὴ πιστεύετε. Ἐγερθήσονται γὰρ 22
 ψευδόχριστοι¹¹ καὶ ψευδοπροφῆται,¹² καὶ δώσουσιν σημεῖα καὶ
 τέρατα,¹³ πρὸς τὸ ἀποπλανᾶν,¹⁴ εἰ δυνατόν, καὶ τοὺς ἐκλεκτούς.⁹ 23
 Ὑμεῖς δὲ βλέπετε· ἰδοῦ, προεῖρηκα¹⁵ ὑμῖν πάντα.

Ἄλλ' ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, μετὰ τὴν θλίψιν ἐκείνην, ὁ ἥλιος 24
 σκοτισθήσεται,¹⁶ καὶ ἡ σελήνη¹⁷ οὐ δώσει τὸ φέγγος¹⁸ αὐτῆς, καὶ οἱ 25
 ἀστέρες¹⁹ τοῦ οὐρανοῦ ἔσονται ἐκπίπτοντες,²⁰ καὶ αἱ δυνάμεις αἱ ἐν
 τοῖς οὐρανοῖς σαλευθήσονται.²¹ Καὶ τότε ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ 26
 ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν νεφέλαις²² μετὰ δυνάμεως πολλῆς καὶ δόξης.
 Καὶ τότε ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ ἐπισυνάξει²³ τοὺς 27
 ἐκλεκτούς⁹ αὐτοῦ ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων, ἀπ' ἄκρου²⁴ γῆς ἕως

¹ γαστήρ, τρος, ἡ, belly, womb. ² θηλάζω, suckle, nurse. ³ φυγὴ, ἤς, ἡ, flight. ⁴ χειμῶν, ὦνος, ὁ, winter, storm. ⁵ οἷος, such as, of what kind. ⁶ κτίσις, εως, ἡ, creation, creature. ⁷ κτίζω, create, form. ⁸ κολοβώω, curtail, shorten. ⁹ ἐκλεκτός, chosen, elect. ¹⁰ ἐκλέγομαι, choose, elect. ¹¹ ψευδόχριστος, ου, ὁ, false Christ or Messiah, false Christ. ¹² ψευδοπροφήτης, ου, ὁ, false prophet. ¹³ τέρας, ατος, τό, wonder, portent. ¹⁴ ἀποπλανᾶω, mislead, cause to wander astray. ¹⁵ προλέγω, say beforehand, forewarn. ¹⁶ σκοτιζώ, darken. ¹⁷ σελήνη, ης, ἡ, moon. ¹⁸ φέγγος, ους, τό, light, brightness. ¹⁹ ἀστήρ, ος, ὁ, star. ²⁰ ἐκπίπτω, fall away, fall out. ²¹ σαλεύω, shake, excite. ²² νεφέλη, ης, ἡ, cloud. ²³ ἐπισυνάγω, gather, gather together. ²⁴ ἄκρον, ου, τό, high point, boundary.

ἄκρου¹ οὐρανοῦ.

Ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς² μάθετε³ τὴν παραβολήν: ὅταν αὐτῆς ἦδη ὁ κλάδος⁴ 28
 ἀπαλὸς⁵ γένηται, καὶ ἐκφύῃ⁶ τὰ φύλλα,⁷ γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς τὸ
 θέρος⁸ ἐστίν: οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅταν ταῦτα ἴδητε γινόμενα, γινώσκετε 29
 ὅτι ἐγγὺς ἐστὶν ἐπὶ θύραις. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ παρέλθῃ⁹ ἡ 30
 γενεὰ αὕτη, μέχρι¹⁰ οὗ πάντα ταῦτα γένηται. Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ 31
 παρελεύσεται,⁹ οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσιν.⁹ Περὶ δὲ τῆς 32
 ἡμέρας ἐκείνης ἢ ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι οἱ ἐν οὐρανῶ,
 οὐδὲ ὁ υἱός, εἰ μὴ ὁ πατήρ. Βλέπετε, ἀγρυπνεῖτε¹¹ καὶ προσεύχεσθε: 33
 οὐκ οἶδατε γὰρ πότε ὁ καιρὸς ἐστίν. Ὡς ἄνθρωπος ἀπόδημος¹² ἀφείς 34
 τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, καὶ δοὺς τοῖς δούλοις αὐτοῦ τὴν ἐξουσίαν, καὶ
 ἐκάστῳ τὸ ἔργον αὐτοῦ, καὶ τῷ θυρωρῷ¹³ ἐνετείλατο¹⁴ ἵνα γρηγορή.¹⁵ 35
 Γρηγορεῖτε¹⁵ οὖν: οὐκ οἶδατε γὰρ πότε¹⁶ ὁ κύριος τῆς οἰκίας ἔρχεται,
 ὄψέ,¹⁷ ἢ μεσονυκτίου,¹⁸ ἢ ἀλεκτοροφωνίας,¹⁹ ἢ πρωῖ:²⁰ μὴ ἐλθῶν 36
 ἐξαίφνης²¹ εὐρῆ ὑμᾶς καθεύδοντας.²² Ἄ δὲ ὑμῖν λέγω πᾶσιν λέγω, 37
 Γρηγορεῖτε.¹⁵

¹ ἄκρον, ου, τό, high point, boundary. ² συκῆ, ἦς, ἡ, fig tree. ³ μαθησάμενος, learn, ascertain. ⁴ κλάδος, ου, ὁ, branch (of a tree), branch. ⁵ ἀπαλός, tender. ⁶ ἐκφύω, put forth, cause to sprout. ⁷ φύλλον, ου, τό, leaf. ⁸ θέρος, ους, τό, summer. ⁹ παρέρχομαι, pass by, go by. ¹⁰ μέχρι, until, as far as (gen). ¹¹ ἀγρυπνέω, sleepless, watchful. ¹² ἀπόδημος, away on a journey, away from home. ¹³ θυρωρός, οὗ, ὁ, doorkeeper, gatekeeper. ¹⁴ ἐντέλλομαι, command, give orders. ¹⁵ γρηγορέω, watch, keep watch. ¹⁶ πότε, when? at what time? ¹⁷ ὄψέ, long after, late. ¹⁸ μεσονύκτιον, ου, τό, midnight. ¹⁹ ἀλεκτοροφωνία, ας, ἡ, crowing of a rooster, cockcrow. ²⁰ πρωῖ, early in the morning, at dawn. ²¹ ἐξαίφνης, suddenly, unexpectedly. ²² καθεύδω, sleep.

Ἦν δὲ τὸ Πάσχα¹ καὶ τὰ ἄζυμα² μετὰ δύο ἡμέρας: καὶ ἐζήτουν οἱ **14**
 ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς πῶς αὐτὸν ἐν δόλω³ κρατήσαντες
 ἀποκτείνωσιν. Ἔλεγον δέ, Μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ,⁴ μήποτε⁵ θόρυβος⁶ ἔσται **2**
 τοῦ λαοῦ.

Καὶ ὄντος αὐτοῦ ἐν Βηθανίᾳ,⁷ ἐν τῇ οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ,⁸ **3**
 κατακειμένου⁹ αὐτοῦ, ἦλθεν γυνὴ ἔχουσα ἀλάβαστρον¹⁰ μύρου¹¹
 νάρδου¹² πιστικῆς¹³ πολυτελοῦς:¹⁴ καὶ συντρίψασα¹⁵ τὸ ἀλάβαστρον,¹⁰
 κατέχεεν¹⁶ αὐτοῦ κατὰ τῆς κεφαλῆς. Ἦσαν δέ τινες ἀγανακτοῦντες **4**
 πρὸς ἑαυτοῦς, καὶ λέγοντες, Εἰς τί ἡ ἀπώλεια¹⁸ αὕτη τοῦ μύρου¹¹
 γέγονεν; Ἦδύνατο γὰρ τοῦτο πραθῆναι¹⁹ ἐπάνω²⁰ τριακοσίων²¹ **5**
 δηναρίων,²² καὶ δοθῆναι τοῖς πτωχοῖς. Καὶ ἐνεβριμῶντο²³ αὐτῇ. Ὁ δὲ **6**
 Ἰησοῦς εἶπεν, Ἄφετε αὐτήν: τί αὐτῇ κόπους²⁴ παρέχετε;²⁵ Καλὸν
 ἔργον εἰργάσατο ἐν ἐμοί. Πάντοτε γὰρ τοὺς πτωχοὺς ἔχετε μεθ'⁷
 ἑαυτῶν, καὶ ὅταν θέλητε δύνασθε αὐτοὺς εὖ²⁶ ποιῆσαι: ἐμὲ δὲ οὐ
 πάντοτε ἔχετε. Ὁ ἔσχεν αὕτη ἐποίησεν: προέλαβεν²⁷ μυρίσαι²⁸ μου **8**
 τὸ σῶμα εἰς τὸν ἐνταφιασμόν.²⁹ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅπου ἐὰν κηρυχθῇ **9**
 τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο εἰς ὅλον τὸν κόσμον, καὶ ὃ ἐποίησεν αὕτη
 λαληθήσεται εἰς μνημόσυνον³⁰ αὐτῆς.

¹ πάσχα, τό, passover, passover feast. ² ἄζυμος, unleavened, paschal feast. ³ δόλος, ου, ὁ, guile, deceit. ⁴ ἑορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ⁵ μήποτε, never, lest perchance. ⁶ θόρυβος, ου, ὁ, uproar, riot. ⁷ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ⁸ λεπρός, οὔ, ὁ, scaly, leprous. ⁹ κατάκειμαι, lie down, lie sick. ¹⁰ ἀλάβαστρον, ου, τό, alabaster jar. ¹¹ μύρον, ου, τό, ointment, perfume. ¹² νάρδος, ου, ἡ, spikenard, oil of nard. ¹³ πιστικός, genuine, pure. ¹⁴ πολυτελής, very costly, precious. ¹⁵ συντρίβω, break in pieces, crush. ¹⁶ καταχέω, pour out, down. ¹⁷ ἀγανακτέω, be indignant, am angry. ¹⁸ ἀπώλεια, ας, ἡ, destruction, ruin. ¹⁹ πιπράσκω, sell. ²⁰ ἐπάνω, above, over (gen). ²¹ τριακόσιοι, three hundred, 300. ²² δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ²³ ἐμβριμάμαι, be moved with anger, admonish sternly. ²⁴ κόπος, ου, ὁ, labor, trouble. ²⁵ παρέχω, offer, afford. ²⁶ εὖ, well, well done. ²⁷ προλαμβάνω, take beforehand, take before. ²⁸ μυρίζω, anoint. ²⁹ ἐνταφιασμός, οὔ, ὁ, preparation for burial, burial. ³⁰ μνημόσυνον, ου, τό, memory, memorial.

Καὶ ὁ Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης,¹ εἷς τῶν δώδεκα, ἀπῆλθεν πρὸς τοὺς 10
 ἀρχιερεῖς, ἵνα παραδῶ αὐτὸν αὐτοῖς. Οἱ δὲ ἀκούσαντες ἐχάρησαν, 11
 καὶ ἐπηγγείλαντο² αὐτῷ ἀργύριον³ δοῦναι, καὶ ἐζήτει πῶς εὐκαίρως⁴
 αὐτὸν παραδῶ.

Καὶ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῶν ἀζύμων,⁵ ὅτε τὸ Πάσχα⁶ ἔθουον,⁷ λέγουσιν 12
 αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, Ποῦ θέλεις ἀπελθόντες ἐτοιμάσωμεν ἵνα
 φάγῃς τὸ Πάσχα;⁶ Καὶ ἀποστέλλει δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ 13
 λέγει αὐτοῖς, Ὑπάγετε εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἀπαντήσῃ⁸ ὑμῖν ἄνθρωπος
 κεράμιον⁹ ὕδατος βαστάζων:¹⁰ ἀκολουθήσατε αὐτῷ, καὶ ὅπου ἔαν 14
 εἰσέλθῃ, εἴπατε τῷ οἰκοδεσπότη¹¹ ὅτι Ὁ διδάσκαλος λέγει, Ποῦ
 ἔστιν τὸ κατάλυμα,¹² ὅπου τὸ Πάσχα⁶ μετὰ τῶν μαθητῶν μου φάγω;
 Καὶ αὐτὸς ὑμῖν δεῖξει ἀνώγειον¹³ μέγα ἐστρωμένον¹⁴ ἕτοιμον:¹⁵ ἐκεῖ 15
 ἐτοιμάσατε ἡμῖν. Καὶ ἐξῆλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἦλθον εἰς τὴν 16
 πόλιν, καὶ εὔρον καθὼς εἶπεν αὐτοῖς, καὶ ἠτοίμασαν τὸ Πάσχα.⁶

Καὶ ὀψίας¹⁶ γενομένης ἔρχεται μετὰ τῶν δώδεκα. Καὶ ἀνακειμένων¹⁷ 17
 αὐτῶν καὶ ἐσθιόντων, εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἷς ἐξ
 ὑμῶν παραδώσει με, ὁ ἐσθίων μετ' ἐμοῦ. Οἱ δὲ ἤρξαντο λυπεῖσθαι,¹⁸ 19
 καὶ λέγειν αὐτῷ εἷς καθ' εἷς, Μήτι¹⁹ ἐγώ; Καὶ ἄλλος, Μήτι¹⁹ ἐγώ; Ὁ 20
 δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Εἷς ἐκ τῶν δώδεκα, ὁ ἐμβαπτόμενος²⁰

¹ Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth. ² ἐπαγγέλλομαι, promise, profess. ³ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ⁴ εὐκαίρως, in season, conveniently. ⁵ ἀζυμος, unleavened, paschal feast. ⁶ πάσχα, τό, passover, passover feast. ⁷ θύω, sacrifice, kill. ⁸ ἀπαντάω, meet, encounter. ⁹ κεράμιον, ου, τό, earthen vessel, jar. ¹⁰ βαστάζω, bear, carry. ¹¹ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ¹² κατάλυμα, τος, τό, lodging place, inn. ¹³ ἀνώγειον, ου, τό, upper room. ¹⁴ στρωννύω, spread, furnish. ¹⁵ ἕτοιμος, ready, prepared. ¹⁶ ὀψιος, late. ¹⁷ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ¹⁸ λυπέω, grieve, pain. ¹⁹ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ²⁰ ἐμβαπτόω, dip, dip into.

μετ' ἐμοῦ εἰς τὸ τρυβλίον.¹ Ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει, καθὼς 21
 γέγραπται περὶ αὐτοῦ: οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ ὁ υἱὸς τοῦ
 ἀνθρώπου παραδίδοται: καλὸν ἦν αὐτῷ εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος
 ἐκεῖνος.

Καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν, λαβὼν ὁ Ἰησοῦς ἄρτον, εὐλογήσας ἔκλασεν² καὶ 22
 ἔδωκεν αὐτοῖς, καὶ εἶπεν, Λάβετε, φάγετε: τοῦτό ἐστιν τὸ σῶμά μου.
 Καὶ λαβὼν τὸ ποτήριον, εὐχαριστήσας ἔδωκεν αὐτοῖς, καὶ ἔπιον ἐξ 23
 αὐτοῦ πάντες. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Τοῦτό ἐστιν τὸ αἷμά μου, τὸ τῆς 24
 καινῆς διαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον.³ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι 25
 οὐκέτι οὐ μὴ πῖω ἐκ τοῦ γενήματος⁴ τῆς ἀμπέλου,⁵ ἕως τῆς ἡμέρας
 ἐκείνης ὅταν αὐτὸ πίνω καινὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ.

Καὶ ὑμνήσαντες⁶ ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν.⁷ 26

Καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς ὅτι Πάντες σκανδαλισθήσεσθε⁸ ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ 27
 νυκτὶ ταύτῃ: ὅτι γέγραπται, Πατάξω⁹ τὸν ποιμένα,¹⁰ καὶ
 διασκορπισθήσεται¹¹ τὰ πρόβατα. Ἀλλὰ μετὰ τὸ ἐγερθῆναί με, 28
 προάξω¹² ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν. Ὁ δὲ Πέτρος ἔφη αὐτῷ, Καὶ εἰ 29
 πάντες σκανδαλισθήσονται,⁸ ἀλλ' οὐκ ἐγώ. Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, 30
 Ἀμὴν λέγω σοι ὅτι σὺ σήμερον ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ, πρὶν¹³ ἢ δις¹⁴
 ἀλέκτορα¹⁵ φωνῆσαι, τρίς¹⁶ ἀπαρνήσῃ¹⁷ με. Ὁ δὲ ἐκπερισσοῦ ἔλεγεν 31

¹ τρύβλιον, ου, τό, bowl, dish. ² κλάω, break. ³ ἐκχέω, pour out, shed. ⁴ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ⁵ ἄμπελος, ου, ἡ, vine. ⁶ ὑμνέω, sing to, praise. ⁷ ἐλαία, ας, ἡ, olive tree. ⁸ σκανδαλίζω, cause to stumble. ⁹ πατάσσω, strike, smite. ¹⁰ ποιμὴν, ἑνος, ὁ, shepherd. ¹¹ διασκορπίζω, scatter, separate. ¹² προάγω, lead forth, go before. ¹³ πρὶν, before, formerly. ¹⁴ δις, twice. ¹⁵ ἀλέκτωρ, ορος, ὁ, rooster, cock. ¹⁶ τρίς, thrice, three times. ¹⁷ ἀπαρνεόμαι, deny, refuse.

μαῖλλον, Ἐάν με δέη συναποθανεῖν¹ σοι, οὐ μή σε ἀπαρνήσωμαι.²
Ὡσαύτως³ δὲ καὶ πάντες ἔλεγον.

Καὶ ἔρχονται εἰς χωρίον⁴ οὗ τὸ ὄνομα Γεθσημανῆ,⁵ καὶ λέγει τοῖς 32
μαθηταῖς αὐτοῦ, Καθίσατε ὧδε, ἕως προσεύξωμαι. Καὶ 33
παραλαμβάνει τὸν Πέτρον καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην μεθ' ἑαυτοῦ,
καὶ ἤρξατο ἐκθαμβεῖσθαι⁶ καὶ ἀδημονεῖν.⁷ Καὶ λέγει αὐτοῖς, 34
Περίλυπός⁸ ἐστὶν ἡ ψυχὴ μου ἕως θανάτου: μείνατε ὧδε καὶ
γρηγορεῖτε.⁹ Καὶ προσελθὼν μικρόν, ἔπεσεν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ 35
προσηύχετο ἵνα, εἰ δυνατόν ἐστιν, παρέλθῃ¹⁰ ἀπ' αὐτοῦ ἡ ὥρα. Καὶ 36
ἔλεγεν, Ἀββᾶ, ὁ πατήρ, πάντα δυνατά σοι. Παρένεγκε¹¹ τὸ ποτήριον
ἀπ' ἐμοῦ τοῦτο: ἀλλ' οὐ τί ἐγὼ θέλω, ἀλλὰ τί σύ. Καὶ ἔρχεται καὶ 37
εὐρίσκει αὐτοὺς καθεύδοντας,¹² καὶ λέγει τῷ Πέτρῳ, Σίμων,
καθεύδεις;¹² Οὐκ ἴσχυσας¹³ μίαν ὥραν γρηγορῆσαι; Ἐγρηγορεῖτε⁹ καὶ 38
προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν.¹⁴ Τὸ μὲν πνεῦμα
πρόθυμον,¹⁵ ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής.¹⁶ Καὶ πάλιν ἀπελθὼν προσηύξατο, 39
τὸν αὐτὸν λόγον εἰπών. Καὶ ὑποστρέψας εὔρεν αὐτοὺς πάλιν 40
καθεύδοντας:¹² ἦσαν γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν βεβαρημένοι,¹⁷ καὶ οὐκ
ἤδειςαν τί αὐτῷ ἀποκριθῶσιν. Καὶ ἔρχεται τὸ τρίτον, καὶ λέγει 41
αὐτοῖς, Καθεύδετε¹² λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθε.¹⁸ Ἀπέχει:¹⁹ ἦλθεν ἡ ὥρα.

¹ συναποθνήσκω, die with, die together with. ² ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ³ ὡσαύτως, likewise. ⁴ χωρίον, οὐ, τό, place, field. ⁵ Γεθσημανῆ, ἡ, Gethsemane. ⁶ ἐκθαμβέομαι, amaze, be amazed. ⁷ ἀδημονέω, distressed, troubled. ⁸ περίλυπος, very sad, very sorrowful. ⁹ γρηγορέω, watch, keep watch. ¹⁰ παρέρχομαι, pass by, go by. ¹¹ παραφέρω, carry away, remove. ¹² καθεύδω, sleep. ¹³ ἰσχύω, be strong, able. ¹⁴ πειρασμός, οὐ, ὁ, temptation, trial. ¹⁵ πρόθυμος, willing, ready. ¹⁶ ἀσθενής, weak, infirm. ¹⁷ βαρέω, burden, weigh down. ¹⁸ ἀναπαύω, refresh, take rest. ¹⁹ ἀπέχω, received, obtain.

Ἰδοῦ, παραδίδοται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὰς χεῖρας τῶν
ἀμαρτωλῶν. Ἐγείρεσθε, ἄγωμεν. Ἰδοῦ, ὁ παραδιδούς με ἤγγικεν. 42

Καὶ εὐθέως, ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, παραγίνεται Ἰούδας, εἷς ὧν τῶν 43

δώδεκα, καὶ μετ' αὐτοῦ ὄχλος πολὺς μετὰ μαχαιρῶν¹ καὶ ξύλων,²
παρὰ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν γραμματέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων. 44

Δεδώκει δὲ ὁ παραδιδούς αὐτὸν σύσσημον³ αὐτοῖς, λέγων, Ὅν ἂν
φιλήσω,⁴ αὐτός ἐστιν: κρατήσατε αὐτόν, καὶ ἀπαγάγετε⁵ ἀσφαλῶς.⁶ 45

Καὶ ἔλθων, εὐθέως προσελθὼν αὐτῷ λέγει αὐτῷ, Ῥαββί, ραββί: καὶ
κατεφίλησεν⁷ αὐτόν. Οἱ δὲ ἐπέβαλον⁸ ἐπ' αὐτόν τὰς χεῖρας αὐτῶν, 46

καὶ ἐκράτησαν αὐτόν. Εἷς δὲ τις τῶν παρεστηκότων σπασάμενος⁹ 47

τὴν μάχαιραν¹ ἔπαισεν¹⁰ τὸν δούλον τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἀφείλεν¹¹
αὐτοῦ τὸ ὠτίον.¹² Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Ὡς ἐπὶ 48

ληστήν¹³ ἐξήλθετε μετὰ μαχαιρῶν¹ καὶ ξύλων² συλλαβεῖν¹⁴ με; Καθ' 49

ἡμέραν ἤμην πρὸς ὑμᾶς ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων, καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ
με: ἀλλ' ἵνα πληρωθῶσιν αἱ γραφαί. Καὶ ἀφέντες αὐτόν πάντες 50

ἔφυγον.¹⁵

Καὶ εἷς τις νεανίσκος¹⁶ ἠκολούθησεν αὐτῷ, περιβεβλημένος¹⁷ σινδόνα¹⁸ 51

ἐπὶ γυμνοῦ.¹⁹ Καὶ κρατοῦσιν αὐτόν οἱ νεανίσκοι:¹⁶ ὁ δὲ καταλιπὼν²⁰ 52

τὴν σινδόνα¹⁸ γυμνὸς¹⁹ ἔφυγεν¹⁵ ἀπ' αὐτῶν.

¹ μάχαιρα, ης, ἡ, sword. ² ξύλον, ου, τό, wood, tree. ³ σύσσημον, ου, ἡ, signal, sign. ⁴ φιλέω, love, kiss. ⁵ ἀπάγω, lead away, lead. ⁶ ἀσφαλῶς, safely, securely. ⁷ καταφιλέω, kiss fervently, kiss affectionately. ⁸ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ⁹ σπάω, draw (as a sword). ¹⁰ παίω, strike, hit. ¹¹ ἀφαιρέω, take away, smite off. ¹² ὠτίον, ου, τό, ear. ¹³ ληστής, οὔ, ὁ, robber, brigand. ¹⁴ συλλαμβάνω, take, conceive. ¹⁵ φεύγω, flee, escape. ¹⁶ νεανίσκος, ου, ὁ, youth, young man. ¹⁷ περιβάλλω, put around, clothe. ¹⁸ σινδών, ὄνος, ἡ, fine cloth, linen cloth. ¹⁹ γυμνός, naked, wearing only under-garments. ²⁰ καταλείπω, leave, leave behind.

Καὶ ἀπήγαγον¹ τὸν Ἰησοῦν πρὸς τὸν ἀρχιερέα· καὶ συνέρχονται αὐτῷ 53
πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ γραμματεῖς. Καὶ ὁ 54
Πέτρος ἀπὸ μακρόθεν² ἠκολούθησεν αὐτῷ ἕως ἔσω³ εἰς τὴν αὐλήν⁴
τοῦ ἀρχιερέως· καὶ ἦν συγκαθήμενος⁵ μετὰ τῶν ὑπηρετῶν,⁶ καὶ
θερμαινόμενος⁷ πρὸς τὸ φῶς. Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ ὅλον τὸ συνέδριον⁸ 55
ἐζήτουν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ μαρτυρίαν, εἰς τὸ θανατώσαι⁹ αὐτόν, καὶ
οὐχ εὑρίσκον. Πολλοὶ γὰρ ἐψευδομαρτύρουν¹⁰ κατ' αὐτοῦ, καὶ ἴσαι¹¹ 56
αἱ μαρτυρίαι οὐκ ἦσαν. Καὶ τινες ἀναστάντες ἐψευδομαρτύρουν¹⁰ 57
κατ' αὐτοῦ, λέγοντες ὅτι Ἡμεῖς ἠκούσαμεν αὐτοῦ λέγοντος ὅτι Ἐγὼ 58
καταλύσω¹² τὸν ναὸν τοῦτον τὸν χειροποίητον,¹³ καὶ διὰ τριῶν
ἡμερῶν ἄλλον ἀχειροποίητον¹⁴ οἰκοδομήσω. Καὶ οὐδὲ οὕτως ἴση¹¹ ἦν 59
ἡ μαρτυρία αὐτῶν. Καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς εἰς μέσον ἐπηρώτησεν 60
τὸν Ἰησοῦν, λέγων, Οὐκ ἀποκρίνη οὐδέν; Τί οὗτοί σου
καταμαρτυροῦσιν;¹⁵ Ὁ δὲ ἐσιώπα,¹⁶ καὶ οὐδὲν ἀπεκρίνατο. Πάλιν ὁ 61
ἀρχιερεὺς ἐπηρώτα αὐτόν, καὶ λέγει αὐτῷ, Σὺ εἶ ὁ χριστός, ὁ υἱὸς τοῦ
εὐλογητοῦ;¹⁷ Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, Ἐγὼ εἰμι. Καὶ ὄψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ 62
ἀνθρώπου ἐκ δεξιῶν καθήμενον τῆς δυνάμεως, καὶ ἐρχόμενον μετὰ
τῶν νεφελῶν¹⁸ τοῦ οὐρανοῦ. Ὁ δὲ ἀρχιερεὺς διαρρήξας¹⁹ τοὺς 63
χιτῶνας²⁰ αὐτοῦ λέγει, Τί ἔτι χρεῖαν ἔχομεν μαρτύρων; Ἠκούσατε 64
τῆς βλασφημίας.²¹ Τί ὑμῖν φαίνεται; Οἱ δὲ πάντες κατέκριναν²²

¹ ἀπάγω, lead away, lead. ² μακρόθεν, from afar, afar. ³ ἔσω, within, inside. ⁴ αὐλή, ἤς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ⁵ συγκαθήμεναι, sit with. ⁶ ὑπηρετής, ου, ὁ, servant, assistant. ⁷ θερμαίνω, warm. ⁸ συνέδριον, ου, τό, council, Sanhedrin. ⁹ θανατώω, put to death, subdue. ¹⁰ ψευδομαρτυρέω, bear false witness, testify falsely. ¹¹ ἴσος, equal, identical. ¹² καταλύω, destroy, lodge. ¹³ χειροποίητος, made by hand, done or made with hands. ¹⁴ ἀχειροποίητος, not made with hands, not made by hand. ¹⁵ καταμαρτυρέω, bear witness against, testify against. ¹⁶ σιωπάω, be silent, keep silence. ¹⁷ εὐλογητός, well spoken of, blessed. ¹⁸ νεφέλη, ης, ἡ, cloud. ¹⁹ διαρρήσσω, tear asunder. ²⁰ χιτῶν, ὠνος, ὁ, tunic, garment. ²¹ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ²² κατακρίνω, condemn.

αὐτὸν εἶναι ἔνοχον¹ θανάτου. Καὶ ἤρξαντό τινες ἐμπτύειν² αὐτῷ, καὶ 65
 περικαλύπτειν³ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ κολαφίζειν⁴ αὐτόν, καὶ
 λέγειν αὐτῷ, Προφήτευσον.⁵ Καὶ οἱ ὑπηρέται⁶ ῥαπίσμασιν⁷ αὐτὸν
 ἔβαλλον.

Καὶ ὄντος τοῦ Πέτρου ἐν τῇ αὐλῇ⁸ κάτω,⁹ ἔρχεται μία τῶν παιδισκῶν¹⁰ 66
 τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἰδοῦσα τὸν Πέτρον θερμαινόμενον,¹¹ ἐμβλέψασα 67
 αὐτῷ λέγει, Καὶ σὺ μετὰ τοῦ Ναζαρηνοῦ¹³ Ἰησοῦ ἦσθα. Ὁ δὲ 68
 ἡρνήσατο, λέγων, Οὐκ οἶδα, οὐδὲ ἐπίσταμαι¹⁴ τί σὺ λέγεις. Καὶ
 ἐξῆλθεν ἔξω εἰς τὸ προαύλιον:¹⁵ καὶ ἀλέκτωρ¹⁶ ἐφώνησεν. Καὶ ἡ 69
 παιδίσκη¹⁰ ἰδοῦσα αὐτὸν πάλιν ἤρξατο λέγειν τοῖς παρεστηκόσιν ὅτι
 Οὗτος ἐξ αὐτῶν ἐστίν. Ὁ δὲ πάλιν ἡρνεῖτο. Καὶ μετὰ μικρὸν πάλιν 70
 οἱ παρεστῶτες ἔλεγον τῷ Πέτρῳ, Ἀληθῶς¹⁷ ἐξ αὐτῶν εἶ: καὶ γὰρ
 Γαλιλαῖος¹⁸ εἶ, καὶ ἡ λαλιά¹⁹ σου ὁμοιάζει.²⁰ Ὁ δὲ ἤρξατο 71
 ἀναθεματίζειν²¹ καὶ ὀμνύναι²² ὅτι Οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον τοῦτον ὃν
 λέγετε. Καὶ ἐκ δευτέρου ἀλέκτωρ¹⁶ ἐφώνησεν. Καὶ ἀνεμνήσθη²³ ὁ 72
 Πέτρος τὸ ῥῆμα ὃ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς ὅτι Πρὶν²⁴ ἀλέκτορα¹⁶
 φωνῆσαι δίς,²⁵ ἀπαρνήσῃ²⁶ με τρίς.²⁷ Καὶ ἐπιβαλὼν²⁸ ἔκλαιεν.

¹ ἔνοχος, involved in, liable. ² ἐμπτύω, spit upon. ³ περικαλύπτω, cover, conceal. ⁴ κολαφίζω, strike with the fist, treat roughly. ⁵ προφητεύω, prophesy, foretell. ⁶ ὑπηρέτης, οὐ, ὁ, servant, assistant. ⁷ ῥάπισμα, τος, τό, blow, slap in the face. ⁸ αὐλή, ἤς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ⁹ κάτω, down, below. ¹⁰ παιδίσκη, ἡς, ἡ, maid, female servant. ¹¹ θερμαίνω, warm. ¹² ἐμβλέπω, look at, look into. ¹³ Ναζαρηνός, οὐ, ὁ, Nazarene, of Nazareth. ¹⁴ ἐπίσταμαι, understand, know. ¹⁵ προαύλιον, οὐ, τό, porch, forecourt. ¹⁶ ἀλέκτωρ, ορος, ὁ, rooster, cock. ¹⁷ ἀληθῶς, truly, really. ¹⁸ Γαλιλαῖος, Galilean. ¹⁹ λαλιά, ἄς, ἡ, speech, way of talking. ²⁰ ὁμοιάζω, am like, resemble. ²¹ ἀναθεματίζω, curse, put under an oath or curse. ²² ὀμνύω, swear, take an oath. ²³ ἀναμνήσκω, remind, remember. ²⁴ πρὶν, before, formerly. ²⁵ δίς, twice. ²⁶ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ²⁷ τρίς, thrice, three times. ²⁸ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon.

Καὶ εὐθέως ἐπὶ τὸ πρωΐ¹ συμβούλιον² ποιήσαντες οἱ ἀρχιερεῖς μετὰ τῶν **15**
 πρεσβυτέρων καὶ γραμματέων, καὶ ὅλον τὸ συνέδριον,³ δήσαντες
 τὸν Ἰησοῦν ἀπήνεγκαν⁴ καὶ παρέδωκαν τῷ Πιλάτῳ. Καὶ **2**
 ἐπηρώτησεν αὐτὸν ὁ Πιλάτος, Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; Ὁ δὲ
 ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ, Σὺ λέγεις. Καὶ κατηγοροῦν⁵ αὐτοῦ οἱ **3**
 ἀρχιερεῖς πολλά: ὁ δὲ Πιλάτος πάλιν ἐπηρώτησεν αὐτόν, λέγων, **4**
 Οὐκ ἀποκρίνη οὐδέν; Ἴδε, πόσα⁶ σου καταμαρτυροῦσιν.⁷ Ὁ δὲ **5**
 Ἰησοῦς οὐκέτι οὐδὲν ἀπεκρίθη, ὥστε θαυμάζειν τὸν Πιλάτον.

Κατὰ δὲ ἑορτὴν⁸ ἀπέλυεν αὐτοῖς ἓνα δέσμιον,⁹ ὃνπερ¹⁰ ἤτοῦντο. Ἦν δὲ **6**
 ὁ λεγόμενος Βαραββᾶς¹¹ μετὰ τῶν συστασιαστῶν¹² δεδεμένος,
 οἵτινες ἐν τῇ στάσει¹³ φόνον¹⁴ πεποιήκεισαν. Καὶ ἀναβοήσας¹⁵ ὁ ὄχλος **8**
 ἤρξατο αἰτεῖσθαι καθὼς αἰεὶ¹⁶ ἐποίει αὐτοῖς. Ὁ δὲ Πιλάτος ἀπεκρίθη **9**
 αὐτοῖς, λέγων, Θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν τὸν βασιλέα τῶν Ἰουδαίων; **10**
 Ἐγίνωσκεν γὰρ ὅτι διὰ φθόνον¹⁷ παραδεδώκεισαν αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς. **11**
 Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς ἀνέσεισαν¹⁸ τὸν ὄχλον ἵνα μᾶλλον τὸν Βαραββᾶν¹¹
 ἀπολύσῃ αὐτοῖς. Ὁ δὲ Πιλάτος ἀποκριθεὶς πάλιν εἶπεν αὐτοῖς, Τί **12**
 οὖν θέλετε ποιήσω ὃν λέγετε βασιλέα τῶν Ἰουδαίων; Οἱ δὲ πάλιν **13**
 ἔκραξαν, Σταύρωσον αὐτόν. Ὁ δὲ Πιλάτος ἔλεγεν αὐτοῖς, Τί γὰρ **14**
 κακὸν ἐποίησεν; Οἱ δὲ περισσοτέρως¹⁹ ἔκραξαν, Σταύρωσον αὐτόν. **15**

¹ πρωΐ, early in the morning, at dawn. ² συμβούλιον, ου, τό, counsel, council. ³ συνέδριον, ου, τό, council, Sanhedrin. ⁴ ἀποφέρω, carry off, bear away. ⁵ κατηγορέω, accuse, charge. ⁶ πόσος, how many? how great? ⁷ καταμαρτυρέω, bear witness against, testify against. ⁸ ἑορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ⁹ δέσμιος, ου, ὁ, prisoner, one bound. ¹⁰ ὅσπερ, very one who. ¹¹ Βαραββᾶς, ᾱ, ὁ, Barabbas. ¹² συστασιαστής, ὁ, fellow insurgent. ¹³ στάσις, εως, ἡ, standing, rebellion. ¹⁴ φόνος, ου, ὁ, murder, slaughter. ¹⁵ ἀναβοάω, cry out, shout upwards. ¹⁶ αἰεὶ, always, ever. ¹⁷ φθόνος, ου, ὁ, envy, grudge. ¹⁸ ἀνασειώ, stir up, incite. ¹⁹ περισσώς, abundantly, exceedingly.

Ὁ δὲ Πιλάτος βουλόμενος τῷ ὄχλῳ τὸ ἱκανὸν ποιῆσαι, ἀπέλυσεν αὐτοῖς τὸν Βαραββᾶν:¹ καὶ παρέδωκεν τὸν Ἰησοῦν φραγελλώσας² ἵνα σταυρωθῇ.

Οἱ δὲ στρατιῶται³ ἀπήγαγον⁴ αὐτὸν ἔσω⁵ τῆς αὐλῆς,⁶ ὃ ἐστὶν 16
 πραιτώριον,⁷ καὶ συγκαλοῦσιν⁸ ὄλην τὴν σπεῖραν.⁹ Καὶ ἐνδύουσιν¹⁰ 17
 αὐτὸν πορφύραν,¹¹ καὶ περιτιθέασιν¹² αὐτῷ πλέξαντες¹³ ἀκάνθινον¹⁴
 στέφανον,¹⁵ καὶ ἤρξαντο ἀσπάζεσθαι αὐτόν, Χαῖρε, ὁ βασιλεὺς τῶν 18
 Ἰουδαίων: καὶ ἔτυπτον¹⁶ αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν καλάμῳ,¹⁷ καὶ ἐνέπτυν 19
 αὐτῷ, καὶ τιθέντες τὰ γόνατα¹⁹ προσεκύνουν αὐτῷ. Καὶ ὅτε 20
 ἐνέπαιξαν²⁰ αὐτῷ, ἐξέδυσαν²¹ αὐτὸν τὴν πορφύραν,¹¹ καὶ ἐνέδυσαν¹⁰
 αὐτὸν τὰ ἱμάτια τὰ ἴδια, καὶ ἐξάγουσιν²² αὐτὸν ἵνα σταυρώσωσιν
 αὐτόν.

Καὶ ἀγγαρεύουσιν²³ παράγοντά²⁴ τινὰ Σίμωνα Κυρηναῖον,²⁵ ἐρχόμενον 21
 ἀπ' ἀγροῦ, τὸν πατέρα Ἀλεξάνδρου²⁶ καὶ Ρούφου,²⁷ ἵνα ἄρῃ τὸν
 σταυρὸν²⁸ αὐτοῦ. Καὶ φέρουσιν αὐτὸν ἐπὶ Γολγοθᾶ²⁹ τόπον, ὃ ἐστὶν 22
 μεθερμηνευόμενον³⁰ Κρανίου³¹ Τόπος. Καὶ ἐδίδουν αὐτῷ πιεῖν 23
 ἐσμυρνισμένον³² οἶνον: ὃ δὲ οὐκ ἔλαβεν. Καὶ σταυρώσαντες αὐτόν, 24
 διαμερίζονται³³ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, βάλλοντες κλῆρον³⁴ ἐπ' αὐτά, τίς τί

¹ Βαραββᾶς, ᾱ, ὁ, Barabbas. ² φραγελλώω, flog, scourge. ³ στρατιώτης, ου, ὁ, soldier. ⁴ ἀπάγω, lead away, lead. ⁵ ἔσω, within, inside. ⁶ αὐλή, ῆς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ⁷ πραιτώριον, ου, τό, palace (of the governor). ⁸ συγκαλέω, call together. ⁹ σπεῖρα, ῆς, ἡ, cohort. ¹⁰ ἐνδύω, put on, clothe. ¹¹ πορφύρα, ας, ἡ, purple (cloth), purple garment. ¹² περιτίθημι, place around, put around. ¹³ πλέκω, plait, weave. ¹⁴ ἀκάνθινος, of thorns, thorny. ¹⁵ στέφανος, ου, ὁ, crown, garland. ¹⁶ τύπτω, smite, beat. ¹⁷ καλάμος, ου, ὁ, reed, reed-pen. ¹⁸ ἐμπτύω, spit upon. ¹⁹ γόνυ, ατος, τό, knee. ²⁰ ἐμπαιζώ, mock. ²¹ ἐκδύω, take off, put off. ²² ἐξάγω, lead out. ²³ ἀγγαρεύω, compel, press into service. ²⁴ παράγω, pass by, depart. ²⁵ Κυρηναῖος, ου, ὁ, Cyrenian, belonging to Cyrene. ²⁶ Ἀλέξανδρος, ου, ὁ, Alexander. ²⁷ Ρούφος, ου, ὁ, Rufus. ²⁸ σταυρός, οῦ, ὁ, cross. ²⁹ Γολγοθᾶ, ἡ, Golgotha. ³⁰ μεθερμηνεύω, translate, interpret. ³¹ κρανίον, ου, τό, skull. ³² σμυρνίζω, mix with myrrh, mingle with myrrh. ³³ διαμερίζω, divide, distribute. ³⁴ κλῆρος, ου, ὁ, lot, portion.

ἄρη. ¹ Ἦν δὲ ὥρα τρίτη, καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν. Καὶ ἦν ἡ ἐπιγραφή ¹ 25
 τῆς αἰτίας ² αὐτοῦ ἐπιγεγραμμένη, ³ Ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων. Καὶ ²⁷
 σὺν αὐτῷ σταυροῦσιν δύο ληστές, ⁴ ἓνα ἐκ δεξιῶν καὶ ἓνα ἐξ
 εὐωνύμων ⁵ αὐτοῦ. Καὶ ἐπληρώθη ἡ γραφή ἡ λέγουσα, Καὶ μετὰ ²⁸
 ἀνόμων ⁶ ἐλογίσθη. Καὶ οἱ παραπορευόμενοι ⁷ ἐβλασφήμουν αὐτόν, ²⁹
 κινοῦντες ⁸ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ λέγοντες, Οὐά, ⁹ ὁ καταλύων ¹⁰
 τὸν ναὸν καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν, σῶσον σεαυτόν, καὶ ³⁰
 κατάβα ἀπὸ τοῦ σταυροῦ. ¹¹ Ὁμοίως καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἐμπαίζοντες ¹² ³¹
 πρὸς ἀλλήλους μετὰ τῶν γραμματέων ἔλεγον, Ἄλλους ἔσωσεν,
 ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι. Ὁ χριστὸς ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ ³²
 καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, ¹¹ ἵνα ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμεν αὐτῷ.
 Καὶ οἱ συνεσταυρωμένοι ¹³ αὐτῷ ὠνειδίζον ¹⁴ αὐτόν.

Γενομένης δὲ ὥρας ἕκτης, ¹⁵ σκότος ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν γῆν ἕως ὥρας ³³
 ἐνάτης. ¹⁶ Καὶ τῇ ὥρᾳ τῇ ἐνάτῃ ¹⁶ ἐβόησεν ¹⁷ ὁ Ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ, ³⁴
 λέγων, Ἐλωῖ, ¹⁸ Ἐλωῖ, ¹⁸ λιμὰ ¹⁹ σαβαχθανί; ²⁰ Ὁ ἐστὶν
 μεθερμηνευόμενον, ²¹ Ὁ θεὸς μου, ὁ θεὸς μου, εἰς τί με ἐγκατέλιπες; ²² ³⁵
 Καὶ τινες τῶν παρεστηκότων ἀκούσαντες ἔλεγον, Ἴδού, Ἡλίαν ²³
 φωνεῖ. Δραμῶν ²⁴ δὲ εἷς, καὶ γεμίσας ²⁵ σπόγγον ²⁶ ὄξους, ²⁷ περιθείς ²⁸ τε ³⁶
 καλάμῳ, ²⁹ ἐπότιζεν ³⁰ αὐτόν, λέγων, Ἄφετε, ἴδωμεν εἰ ἔρχεται Ἡλίας

¹ ἐπιγραφή, ἡς, ἡ, inscription, title. ² αἰτία, ας, ἡ, cause, reason. ³ ἐπιγράφω, write upon, inscribe. ⁴ ληστής, οὐ, ὁ, robber, brigand. ⁵ εὐώνυμος, of good name, euph. for left. ⁶ ἄνομος, lawless, without law. ⁷ παραπορεύομαι, go beside, go past. ⁸ κινέω, move, stir. ⁹ οὐά, aha! ah! ¹⁰ καταλύω, destroy, lodge. ¹¹ σταυρός, οὐ, ὁ, cross. ¹² ἐμπαίζω, mock. ¹³ συσταυρόω, crucify together with. ¹⁴ ὠνειδίζω, reproach, revile. ¹⁵ ἕκτος, sixth. ¹⁶ ἔνατος, ninth. ¹⁷ βοάω, cry aloud, shout. ¹⁸ ἐλωῖ, Eloi, my God. ¹⁹ λιμὰ, why. ²⁰ σαβαχθανί, thou hast forsaken me. ²¹ μεθερμηνεύω, translate, interpret. ²² ἐγκαταλείπω, leave behind, forsake. ²³ Ἡλίας, οὐ, ὁ, Elijah. ²⁴ τρέχω, run, exercise myself. ²⁵ γεμίζω, fill, load. ²⁶ σπόγγος, οὐ, ὁ, sponge. ²⁷ ὄξος, οὐς, τό, sour wine, vinegar. ²⁸ περιτίθημι, place around, put around. ²⁹ καλάμος, οὐ, ὁ, reed, reed-pen. ³⁰ ποτίζω, give drink to, cause to drink.

καθελεῖν¹ αὐτόν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀφείς φωνὴν μεγάλην ἐξέπνευσεν.² 37
 Καὶ τὸ καταπέτασμα³ τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη⁴ εἰς δύο ἀπὸ ἄνωθεν⁵ ἕως
 κάτω.⁶ Ἴδὼν δὲ ὁ κεντυρίων⁷ ὁ παρεστηκὼς ἐξ ἐναντίας⁸ αὐτοῦ ὅτι 39
 οὕτως κράξας ἐξέπνευσεν,² εἶπεν, Ἀληθῶς⁹ ὁ ἄνθρωπος οὗτος υἱὸς ἦν
 θεοῦ. Ἦσαν δὲ καὶ γυναῖκες ἀπὸ μακρόθεν¹⁰ θεωροῦσαι, ἐν αἷς ἦν 40
 καὶ Μαρία ἡ Μαγδαληνή,¹¹ καὶ Μαρία ἡ τοῦ Ἰακώβου τοῦ μικροῦ
 καὶ Ἰωσή¹² μήτηρ, καὶ Σαλώμη,¹³ αἱ καί, ὅτε ἦν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, 41
 ἠκολούθουν αὐτῷ, καὶ διηκόνουν αὐτῷ, καὶ ἄλλαι πολλαὶ αἱ
 συναναβᾶσαι¹⁴ αὐτῷ εἰς Ἱεροσόλυμα.

Καὶ ἤδη ὀψίας¹⁵ γενομένης, ἐπεὶ¹⁶ ἦν Παρασκευή,¹⁷ ὃ ἐστὶν 42
 προσάββατον,¹⁸ ἦλθεν Ἰωσήφ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθαίας,¹⁹ εὐσχήμων²⁰ 43
 βουλευτής,²¹ ὃς καὶ αὐτὸς ἦν προσδεχόμενος²² τὴν βασιλείαν τοῦ
 θεοῦ: τολμήσας²³ εἰσῆλθεν πρὸς Πιλάτον, καὶ ἠτήσατο τὸ σῶμα τοῦ
 Ἰησοῦ. Ὁ δὲ Πιλάτος ἐθαύμασεν εἰ ἤδη τέθνηκεν:²⁴ καὶ 44
 προσκαλεσάμενος²⁵ τὸν κεντυρίωνα,⁷ ἐπηρώτησεν αὐτὸν εἰ πάλαι²⁶
 ἀπέθανεν. Καὶ γνοὺς ἀπὸ τοῦ κεντυρίωνος,⁷ ἔδωρήσατο²⁷ τὸ σῶμα τῷ 45
 Ἰωσήφ. Καὶ ἀγοράσας σινδόνα,²⁸ καὶ καθελῶν¹ αὐτόν, ἐνείλησεν²⁹ τῇ 46
 σινδόνι,²⁸ καὶ κατέθηκεν³⁰ αὐτόν ἐν μνημείῳ, ὃ ἦν λελατομημένον³¹

¹ καθαιρέω, take down, pull down. ² ἐκπνέω, breathe out, expire. ³ καταπέτασμα, τος, τό, curtain or veil, veil. ⁴ σχίζω, split, separate. ⁵ ἀνωθεν, from above, again. ⁶ κάτω, down, below. ⁷ κεντυρίων, ωνος, ὁ, centurion. ⁸ ἐναντίος, opposite, hostile. ⁹ ἀληθῶς, truly, really. ¹⁰ μακρόθεν, from afar, afar. ¹¹ Μαγδαληνή, ἡς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ¹² Ἰωσή, ἡτος, ὁ, Joses. ¹³ Σαλώμη, ἡς, ἡ, Salome. ¹⁴ συναναβαίνω, come or go up with, go up with. ¹⁵ ὄψις, late. ¹⁶ ἐπεὶ, when, since. ¹⁷ παρασκευή, ἡς, ἡ, preparation. ¹⁸ προσάββατον, ου, τό, day before the Sabbath. ¹⁹ Ἀριμαθαία, ας, ἡ, Arimathea. ²⁰ εὐσχήμων, honorable. ²¹ βουλευτής, οὔ, ὁ, councilor, member of a city council. ²² προσδεχόμενος, receive, wait for. ²³ τολμάω, dare, endure. ²⁴ θνήσκω, die, am dying. ²⁵ προσκαλέω, summon. ²⁶ πάλαι, long ago, of old. ²⁷ δωρέομαι, present, bestow. ²⁸ σινδών, ὄνος, ἡ, fine cloth, linen cloth. ²⁹ ἐνειλέω, wrap in, wrap up. ³⁰ κατατίθημι, lay (down), place. ³¹ λατομέω, hew out of a rock, hew stones.

ἐκ πέτρας:¹ καὶ προσεκύλισεν² λίθον ἐπὶ τὴν θύραν τοῦ μνημείου. Ἡ 47
 δὲ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ³ καὶ Μαρία Ἰωσή⁴ ἐθεώρουν ποῦ⁵ τίθεται.

Καὶ διαγενομένου⁶ τοῦ σαββάτου, Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ³ καὶ Μαρία 16
 Ἰακώβου καὶ Σαλώμῃ⁷ ἠγόρασαν ἀρώματα,⁸ ἵνα ἐλθοῦσαι ἀλείψωσιν
 αὐτόν. Καὶ λίαν¹⁰ πρωτὶ¹¹ τῆς μιᾶς σαββάτων ἔρχονται ἐπὶ τὸ 2
 μνημεῖον, ἀνατείλαντος¹² τοῦ ἡλίου. Καὶ ἔλεγον πρὸς ἑαυτάς, Τίς 3
 ἀποκυλίσει¹³ ἡμῖν τὸν λίθον ἐκ τῆς θύρας τοῦ μνημείου; Καὶ 4
 ἀναβλέψασαι¹⁴ θεωροῦσιν ὅτι ἀποκεκύλισται¹³ ὁ λίθος: ἦν γὰρ μέγας
 σφόδρα.¹⁵ Καὶ εἰσελθοῦσαι εἰς τὸ μνημεῖον, εἶδον νεανίσκον¹⁶ 5
 καθήμενον ἐν τοῖς δεξιοῖς, περιβεβλημένον¹⁷ στολὴν¹⁸ λευκὴν:¹⁹ καὶ
 ἐξεθαμβήθησαν.²⁰ Ὁ δὲ λέγει αὐταῖς, Μὴ ἐκθαμβεῖσθε:²⁰ Ἰησοῦν 6
 ζητεῖτε τὸν Ναζαρητῶν²¹ τὸν ἐσταυρωμένον: ἡγέρθη, οὐκ ἔστιν ὧδε:
 ἶδε, ὁ τόπος ὅπου ἔθηκαν αὐτόν. Ἄλλ' ὑπάγετε, εἶπατε τοῖς μαθηταῖς 7
 αὐτοῦ καὶ τῷ Πέτρῳ ὅτι Προάγει²² ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν: ἐκεῖ
 αὐτὸν ὄψεσθε, καθὼς εἶπεν ὑμῖν. Καὶ ἐξελθοῦσαι ἔφυγον ἀπὸ τοῦ 8
 μνημείου: εἶχεν δὲ αὐτὰς τρόμος²³ καὶ ἔκστασις:²⁴ καὶ οὐδενὶ οὐδὲν
 εἶπον, ἐφοβοῦντο γάρ.

¹πέτρα, ας, ἡ, rock. ²προσκυλίω, roll up to, roll to. ³Μαγδαληνὴ, ἡς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ⁴Ἰωσή, ἡτος, ὁ, Joses. ⁵πού, somewhere, about. ⁶διαγίνομαι, go through, pass. ⁷Σαλώμῃ, ἡς, ἡ, Salome. ⁸ἄρωμα, τος, τό, spice, perfume. ⁹ἀλείφω, anoint. ¹⁰λίαν, greatly, very. ¹¹πρωτὶ, early in the morning, at dawn. ¹²ἀνατέλλω, cause to rise, make to rise. ¹³ἀποκυλίω, roll away. ¹⁴ἀναβλέπω, look up, receive sight. ¹⁵σφόδρα, exceedingly, greatly. ¹⁶νεανίσκος, ου, ὁ, youth, young man. ¹⁷περιβάλλω, put around, clothe. ¹⁸στολή, ἡς, ἡ, equipment, apparel. ¹⁹λευκός, white, bright. ²⁰ἐκθαμβέομαι, amaze, be amazed. ²¹Ναζαρητῶν, οῦ, ὁ, Nazarene, of Nazareth. ²²προάγω, lead forth, go before. ²³τρόμος, ου, ὁ, trembling, quaking. ²⁴ἐκστασις, εως, ἡ, bewilderment, ecstasy.

Ἀναστὰς δὲ πρωτὶ¹ πρώτη σαββάτου ἐφάνη πρῶτον Μαρία τῇ 9
 Μαγδαληνῇ,² ἀφ' ἧς ἐκβεβλήκει ἑπτὰ δαιμόνια. Ἐκείνη πορευθεῖσα 10
 ἀπήγγειλεν τοῖς μετ' αὐτοῦ γενομένοις, πενθοῦσιν³ καὶ κλαίουσιν. 11
 Κἀκεῖνοι⁴ ἀκούσαντες ὅτι ζῆ καὶ ἐθεάθη⁵ ὑπ' αὐτῆς ἠπίστησαν.⁶

Μετὰ δὲ ταῦτα δυσὶν ἐξ αὐτῶν περιπατοῦσιν ἐφανερῶθη ἐν ἑτέρᾳ 12
 μορφῇ,⁷ πορευομένοις εἰς ἀγρόν. Κἀκεῖνοι⁴ ἀπελθόντες ἀπήγγειλαν 13
 τοῖς λοιποῖς: οὐδὲ ἐκεῖνοις ἐπίστευσαν.

Ὑστερον⁸ ἀνακειμένοις⁹ αὐτοῖς τοῖς ἕνδεκα¹⁰ ἐφανερῶθη, καὶ ὠνειδίσειν 14
 τὴν ἀπιστίαν¹² αὐτῶν καὶ σκληροκαρδίαν,¹³ ὅτι τοῖς θεασαμένοις⁵
 αὐτὸν ἐγγεγερμένον οὐκ ἐπίστευσαν. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Πορευθέντες 15
 εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα, κηρύξατε τὸ εὐαγγέλιον πάσῃ τῇ κτίσει.¹⁴ Ὁ 16
 πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται: ὁ δὲ ἀπιστήσας⁶
 κατακριθήσεται.¹⁵ Σημεῖα δὲ τοῖς πιστεύσασιν ταῦτα 17
 παρακολουθήσει:¹⁶ ἐν τῷ ὀνόματί μου δαιμόνια ἐκβαλοῦσιν:
 γλώσσαις λαλήσουσιν καιναῖς: ὄφεις¹⁷ ἄροῦσιν: κἂν¹⁸ θανάσιμόν¹⁹ τι 18
 πῖωσιν, οὐ μὴ αὐτοὺς βλάβῃ:²⁰ ἐπὶ ἄρρώστους²¹ χεῖρας ἐπιθήσουσιν,
 καὶ καλῶς ἔξουσιν.

¹ πρωτῆ, early in the morning, at dawn. ² Μαγδαληνή, ἡς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ³ πενθέω, mourn, lament. ⁴ κἀκεῖνος, and he, and she. ⁵ θεάομαι, look at, behold. ⁶ ἀπιστέω, disbelieve, be faithless. ⁷ μορφή, ἡς, ἡ, form, shape. ⁸ ὕστερον, lastly, afterward. ⁹ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ¹⁰ ἕνδεκα, eleven, 11. ¹¹ ὀνειδίζω, reproach, revile. ¹² ἀπιστία, ας, ἡ, unbelief, unfaithfulness. ¹³ σκληροκαρδία, ας, ἡ, hardness of heart. ¹⁴ κτίσις, εως, ἡ, creation, creature. ¹⁵ κατακρίνω, condemn. ¹⁶ παρακολουθέω, follow closely, investigate. ¹⁷ ὄφεις, εως, ὁ, snake, serpent. ¹⁸ κἂν, and if, even if. ¹⁹ θανάσιμος, deadly, mortal. ²⁰ βλάβω, harm, injure. ²¹ ἄρρωστος, sick, ill.

Ὁ μὲν οὖν κύριος, μετὰ τὸ λαλήσαι αὐτοῖς, ἀνελήφθη¹ εἰς τὸν οὐρανόν, 19
καὶ ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ. Ἐκεῖνοι δὲ ἐξελθόντες ἐκήρυξαν 20
πανταχοῦ,² τοῦ κυρίου συνεργῶντος,³ καὶ τὸν λόγον βεβαιῶντος⁴
διὰ τῶν ἐπακολουθούντων⁵ σημείων. Ἀμήν.

¹ ἀναλαμβάνω, take up, raise. ² πανταχοῦ, everywhere. ³ συνεργῶ, work together. ⁴ βεβαιῶ, confirm, secure. ⁵ ἐπακολουθέω, follow after, follow close after.